

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Právnická fakulta

Rigorózní práce

TERORISMUS A TRESTNÍ PRÁVO

Konzultant rigorózní práce: JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

Zpracovatelka: Mgr. Lucie Chovancová

Uherský Brod, únor 2006

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Mgr. Lucie Chovancová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat konzultantovi rigorózní práce
JUDr. Rudolfu Vokounovi, CSc. za poskytnuté rady, připomínky a podněty,
které přispěly k vytvoření této rigorózní práce.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. KOŘENY TERORISMU.....	9
1.1 Projevy terorismu v Československu	13
2. CHARAKTERISTIKA TERORISMU	16
2.1 Definice terorismu	16
2.2 Pojem terorismu, guerilla a válka	21
2.3 Rozdělení terorismu.....	23
2.4 Formy teroristických útoků a prostředky používané teroristy.....	26
2.5 Motivy teroristických útoků.....	28
3. VÝZNAMNÉ TERORISTICKÉ SKUPINY.....	30
3.1 Jižní Amerika.....	30
3.2 Evropa.....	31
3.3 Afrika	33
3.4 Asie.....	34
3.5 Al - Káida	36
4. BEZPEČNOST ČESKÉ REPUBLIKY	39
4.1 Bezpečnostní prostředí	39
4.2 Bezpečnostní zájmy České republiky	41
4.3 Bezpečnostní politika České republiky	41
4.4 Vliv teroristických útoků ze dne 11. září 2001 na bezpečnostní situaci České republiky.....	42
4.5 Bezpečnostní hrozby pro Českou republiku z pohledu terorismu	44
4.5.1 Muslimská komunita na území České republiky	45
4.5.2 Budova Rádia Svobodná Evropa	46
4.5.3 Členství České republiky v NATO	47
4.5.4 Postoj České republiky k politice Spojených států amerických	48
4.5.5 Strategická poloha České republiky	49
4.5.6 Členství České republiky v EU.....	49

4.5.7	Extremismus v České republice	49
4.5.8	Organizovaný zločin	51
4.6	Zajištění bezpečnosti	51
4.6.1	Činnost Ministerstva vnitra	53
4.6.2	Činnost zpravodajských služeb	53
4.6.3	Činnost Policie ČR	54
5.	POSTIH TERORISMU Z POHLEDU ČESKÉHO TRESTNÍHO PRÁVA.....	57
5.1	Ústava České republiky a ústavní zákon č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky	57
5.2	Historický vývoj ustanovení postihujících projevy terorismu	59
5.3	Postih terorismu současným trestním právem	60
5.3.1	Hlava I. trestního zákona – Trestné činy proti republice, cizímu státu nebo mezinárodní organizaci	62
5.3.2	Hlava IV. trestního zákona - Trestné činy obecně nebezpečné	74
5.3.3	Hlava VI. trestního zákona - Trestné činy proti rodině a mládeži	86
5.3.4	Hlava VIII. trestního zákona - Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti	88
5.3.5	Další trestné činy související s terorismem	89
6.	PRÁVNÍ NÁSTROJE K ODHALOVÁNÍ PACHATELŮ TERORISTICKÝCH ÚTOKŮ	91
6.1	Operativně pátrací prostředky	92
6.1.1	Předstíraný převod § 158c trestního řádu	94
6.1.2	Sledování osob a věcí § 158d trestního řádu	95
6.1.3	Použití agenta § 158e trestního řádu	97
6.2	Evropský zatýkácí rozkaz § 404 a násl. trestního řádu (European Arrest Warrant)	99
6.3	Telefonní odposlechy	104
6.4	Sledování bankovního účtu	108
6.5	Shrnutí	110

7. MEZINÁRODNÍ A EVROPSKÉ INSTRUMENTY BOJE PROTI TERORISMU	110
7.1 Mezinárodní boj proti terorismu	110
7.2 Instrumenty proti terorismu na univerzální úrovni	112
7.2.1 Úmluvy zajišťující bezpečnost civilního letectví a námořní plavby .	112
7.2.2 Smlouvy zaměřené na ochranu specificky chráněné kategorie osob	117
7.2.3 Smlouvy postihující konkrétní projev terorismu spočívající v braní rukojmí	118
7.2.4 Smlouvy o kontrole a eliminaci prostředků zneužívaných při teroristických aktech.....	119
7.2.5 Obecněji koncipované smlouvy proti terorismu	121
7.3 Boj proti terorismu na regionální úrovni.....	124
7.3.1 Činnost Rady Evropy	124
7.3.2 Boj proti terorismu na poli Evropské unie.....	125
7.4 Další kroky České republiky v boji proti terorismu	128
7.5 Shrnutí.....	131
ZÁVĚR.....	133
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	137

ÚVOD

V posledních letech se stal terorismus součástí života každého z nás. Není dne, kdyby nebyl v pozornosti médií a to ať z důvodu, že teroristé opět podnikli některý ze svých útoků nebo naopak se podařilo některého z nich vypátrat. Bohužel neexistuje země, která by mohla tvrdit, že se jí terorismus netýká, útoky teroristů jsou nepředvídatelné a stále ničivější, což lze dokázat na posledních útocích provedených v centru Londýna.

Terorismus není fenoménem současné doby, jak by se mohlo zdát, jeho kořeny sahají hluboko do minulosti, avšak rozměry, kterých nabývá v posledních letech jsou s minulostí nesrovnatelné.

Česká republika se dá charakterizovat jako relativně bezpečná země, i když, jak již jsem zmínila, útoky teroristů jsou nevypočitatelné, tak proč by se jejich terčem nemohla stát i naše země. Z toho důvodu je velmi důležitá prevence spočívající zejména v přijímání opatření na vnitrostátní úrovni a v rámci mezinárodní a evropské spolupráce.

Ve své práci se snažím nastínit některé problematické otázky související s terorismem a jeho možným výskytem v České republice a následným postihem normami trestního práva. Nejdříve se zabývám terorismem obecně, jeho definicemi, motivy, formami činnosti teroristů atd. Pro doplnění uvádím historii terorismu, činnost některých teroristických skupin a mezinárodní a evropské instrumenty boje proti terorismu. Nelze podat úplný výčet všech teroristických aktivit, jakož i vyčerpávajícím způsobem uvést veškeré prostředky namířené k boji proti tomuto fenoménu, proto se zaměřuji pouze na některé z nich.

Jelikož se terorismus neustále vyvíjí, může se stát, že dnes uvedené prostředky, už budou zítra neúčinné. Dá se říci, že teroristé jsou zatím o krok dopředu před osobami, zeměmi, mezinárodními a evropskými organizacemi bojujícími proti nim. Vycházím z toho, že země jen v omezeném rozsahu dokáže zabránit teroristickému útoku, většinou reagují až na samotný teroristický akt a musí přizpůsobovat bezpečnost tomu, aby zabránily teroristům v opakování

teroristického útoku. Domnívám se, že velkou výhodou teroristů je široká možnost výběru svého cíle, naopak země musí bránit své území, které má stálé hranice, zavedený právní řád, kromě toho teroristé disponují silnou zbraní, kterou je pozornost ze strany médií, které následně zprostředkovávají do celého světa jejich požadavky, proto není až tak rozhodující, kde teroristický útok provedou, samozřejmě čím ekonomicky vyspělejší země s větším mezinárodním vlivem, tím lépe. Nechci však říci, že by země nečinily preventivní opatření, spíše naopak, prevence je v každé zemi bodem číslo jedna v boji proti terorismu.

S ohledem na tyto skutečnosti, je zřejmé, že boj s terorismem je dlouhodobou záležitostí, která nemusí být definitivně uzavřena. Přesto věřím, že společná snaha zemí je silnější a projevy terorismu budou tlumeny, nejsem si však jistá, jestli je možné tento fenomén zcela vymýtit.

1. KOŘENY TERORISMU

Ačkoliv se může zdát, že terorismus je záležitostí současné doby, ve skutečnosti tomu tak není. Počátky nacházíme již v období starověku, kdy můžeme mluvit o **předhistorické fázi**¹, která zahrnuje vraždy tyranů ve starověkém Řecku a Římě (mezi oběti zejména politicky motivovaných vražd patřili např. tyran Hipparchos vládnoucí v Athénách, který byl zabit při spiknutí roku 514 př.n.l.; Caesar zavražděný roku 44 př.n.l. z důvodu obav republikánů o možné nastolení království; Caligula zavražděný roku 41 pro jeho hrůzovládu; ale také vraždy Domitiana nebo Commoda měly politický podtext). Nedochovalo jen k útokům vůči osobám, shodné prvky s dnešními projevy terorismu můžeme nalézt v záměrných vojenských útocích na civilisty, které Římané nazývali ničivou válkou nebo také válkou trestnou.² Spousta římských vojenských tažení byla podnikána jako trest za vzpouru nebo zradu (jako příklad lze uvést povstání Zelótů v Palestině; Zelóti byli nejradikálnější příslušníci skupiny Židů, kteří bojovali proti římské nadvládě, politickému a hospodářskému útisku Židů a podíleli se na přípravě povstání, které vypuklo roku 66 a skončilo jejich zdrcující porážkou roku 70 dobytím Jeruzaléma císařem Titem Flaviem). Kromě toho byly podnikány akce, jejichž cílem bylo vzbudit strach u nově podmaněných území a zbavit vládce těchto území jakékoli podpory. V rámci předhistorické fáze lze ještě zmínit akce skupiny středověkých šíitských muslimů, kteří nejdříve založili sektu známou jako ismailité, od nichž se pak odštěpila skupina islámských hašašínů nebo také assasínů (sebevražední atentátníci nebo-li také nájemní vrazi, kteří pod vlivem hašiše v období křížáckých válek v 11. a 12. století vraždili křesťany a muslimy, které pokládali za nepřátele víry a své sekty. Založil je roku 1090 na území dnešního Iránu náboženský fanatik Hassan ibn Sabbáh z Chórazanu. Zprávy o nich přivezli do Evropy křižáci. V arabských a syrských pramenech z té doby jsou označováni jako hašiší, plurál hašišíja, avšak v těchto pramenech nenalezneme zmínku o tom, že by se teroristé nebo jejich vůdcové oddávali nadrogování hašišem, ať na kuráž nebo jako závdavek rajských slastí očekávaných po mučednické smrti, jak

¹ Šedivý, J.: Nové paradigma terorismu. Mezinárodní politika 1/2003, str. 4.

² Carr, C.: Dějiny terorismu. Praha, Praha 2002, str. 19.

rozdávějí evropské prameny. Nezmiňují se však o tom, že by assasíni – hašíšija prováděli sebevražedné útoky, naopak uvádí, že napadali vybrané oběti dýkou na veřejnosti, aby jejich čin měl co největší ohlas, a počítali při tom s tím, že můžou být chyceni a popraveni. V tomto můžeme spatřovat jeden se shodných prvků s činy dnešních teroristů, kteří také usilují o získání pozornosti a vzbuzení strachu u obyvatelstva). Je tedy patrné, že již v nejstarších dobách lidé nebo skupiny osob neváhali pro prosazení svých cílů, ať už politických nebo náboženských, použít násilí buď vůči jednotlivci nebo i proti národu.

Skutečné použití teroru, jako politické akce za použití násilí nebo jeho hrozby najdeme v období Velké francouzské revoluce, což potvrzuje i Bruce Hoffmann, který uvádí, že v podstatě v pozitivním znění se poprvé terorismus objevil v období Velké francouzské revoluce, kdy jako „régime de la terreu“ označoval systém k prosazení pořádku po předchozí anarchistické periodě nepokojů a povstání, přičemž podle mínění jeho vykonavatelů (včetně Maxmiliána Robespiera a Saint-Justa) byl paradoxně spjat s ideály ctnosti a demokracie. Jednalo se o nástroj panství státu, zatímco na konci 19. století se vžil pojem terorismus pro protistátní aktivity.³ (Období Velké francouzské revoluce spadá do přelomu 18. a 19. století. V roce 1792 začíná sílit odpor lidových mas proti králi i Zákonomárnému shromáždění, který posílila drahota a nedostatek potravin. Z obavy možného převratu a sílícího strachu proběhla tzv. 1. vlna teroru spočívající zejména v hromadných popravách. Teror vrcholil v roce 1793, kdy v čele stojí Jakobíni, kteří na podzim tohoto roku neváhali přejít k revolučnímu teroru jako jediné možné obraně proti rostoucímu vnitřnímu a vnějšímu ohrožení revoluce. Snažili se tak reagovat na vlnu kontrarevolučních vzpour v provinciálních městech, o stabilizaci situace na frontách, odstranění nepřátelských frakcí, ale i jejich samotných nepřátel. Vše bylo doprovázeno masovými popravami a pronásledováním podezřelých osob). Období jakobínského konventu můžeme označit za **první fázi terorismu**. Šlo o terorismus státní projevující se násilím vlády vůči politické opozici.⁴ Změnu v pojetí terorismu přináší 19. století. **Druhou fází terorismu** představuje

³ Mareš, M.: Politické násilí a terorismus v České republice. grantový projekt GAČR 407/03/D105, str. 20.

⁴ Šedivý, J.: Nové paradigma terorismu. Mezinárodní politika 1/2003, str. 4.

anarchistické, nacionalistické či nihilistické násilí, které se vyznačovalo především individuálním násilím proti představitelům státní moci a politickým režimům. Jednotlivci i malé skupiny se snažili prostřednictvím atentátů změnit režim (například zavraždění ruského cara Alexandra II. v roce 1881, které mělo na svědomí ruské populistické hnutí Narodniků; zabití španělského ministerského předsedy Cánovase v roce 1897; v roce 1901 se stal obětí atentátu americký prezident William McKinley; zastřelení italského krále Umberta I. v roce 1900 Gaetanem Brescim. K těmto vraždám je nutné dodat, že jejich následky byly bez většího, prakticky nulového dopadu na mezinárodní společenství). Ačkoliv šlo ve většině případů o akce zaměřené na určité cíle nebo jednotlivce, setkáváme se i s případy, kdy se oběťmi stalo více lidí. Druhá fáze je zakončena atentátem na Františka Ferdinanda d'Este spáchaného v roce 1914 v Sarajevu, který se stal jednou ze záminek vypuknutí první světové války.

Po skončení druhé světové války nastupuje **třetí fáze terorismu**, kterou charakterizují bouřlivé akce ultralevicových extremistů v Evropě, guerill v Latinské Americe a nacionalistických hnutí v Africe a Asii. Terorismus byl spjat s činností tzv. národně – osvobozeneckých hnutí ve třetím světě a opět získal „revoluční rozměr“. Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let začaly teroristickými metodami bojovat marxisticko-leninské a maoistické skupiny v Latinské Americe, v západní Evropě a ve Spojených státech amerických (i když se často označovaly za „městskou guerillu“).⁵ Později přibýly skupiny pravicové (v Jižní Americe, Španělsku, Itálii). V 60. letech byly tradiční teroristické metody (vraždy, bombové útoky, braní rukojmí a vydírání) doplněny o únosy letadel. Pro 70. léta je typické, že řada teroristických skupin rozšiřuje svou činnost mimo území státu, na kterém vznikly a stávají se tak skupinami mezinárodními z důvodu svého složení.⁶ V Evropě byly aktivity vnitrostátních skupin v tomto období spojeny s iredentou a nábožensko-politickými konflikty (př. činnost ETA nebo IRA – v roce 1969 došlo v protestantských čtvrtích Belfastu k útokům proti katolíkům viněných z toho, že vystupňovali

⁵ Mareš, M.: Politické násilí a terorismus v České republice. grantový projekt GAČR 407/03/D105, str. 20.

⁶ Šedivý, J.: Nové paradigma terorismu. Mezinárodní politika 1/2003, str. 4.

náboženskou nesnášenlivost. O rok později byli zabiti 4 lidé během nepokojů, ke kterým došlo po protestantské manifestaci. Nutné je také zmínit další mezník činnosti IRA a to tzv. „krvavou neděli“ v městečku Londonderry 30. 1. 1972, kdy ve střetnutí mezi vojskem a IRA zahynulo 13 osob. Na to reagovala britská vláda převzetím přímé správy nad Ulsterem. O rok později se činnost IRA přenesla i na britské území). Svou činnost vyvíjely také extrémní levicově-revoluční protivládní skupiny (např. německá Frakce rudé armády; řecká Revoluční organizace 17. listopadu; italské Rudé brigády – počátek činnosti Rudých brigád spadá do roku 1970 a zaměřily se na únosy čelních představitelů velkých italských firem, poté následovaly únosy soudců. Největší akcí Rudých brigád byl únos a posléze vražda známého italského politika Aldo Mora, v roce 1978. Zajímavostí je, že Aldo Moro byl zastřelen československým samopalem Škorpion. Byla to však jedna z posledních akcí Rudé armády, jelikož tato událost nijak nenarušila italský systém, a teroristům to ukázalo, že jsou bez šance na úspěch).

Třetí fáze terorismu spadá do období studené války, z čehož je zřejmé, že jednotlivé teroristické skupiny byly podporovány jednou či druhou stranou konfliktu. L. Bonanate považuje právě období od roku 1968-1978 za ústřední moment rozmachu současného terorismu. V tomto období došlo k 757 projevům mezinárodního terorismu a více než polovina z nich se soustředila pouze na čtyři státy (Itálii, Francii, Velkou Británii a Spolkovou republiku Německo). Tento údaj se jeví ještě výraznějším, je-li dodáno, že asi tři čtvrtiny z těchto 479 akcí proběhly během pouhých dvou let (1974-1975).⁷

Většina atentátů mezinárodního terorismu v tomto období byla důsledkem palestinsko-izraelského konfliktu.

V současné době se nacházíme ve **čtvrté fázi terorismu**, která začala po konci studené války a projevuje se používáním nových metod, zbraní, ale i vzrůstajícím počtem obětí jednotlivých útoků a nemůžeme zapomenout ani na větší pozornost ze strany médií, která je terorismu věnována. Mezi teroristické útoky spáchané v tomto období patří například první útok

⁷ Bonanate, L.: Mezinárodní terorismus. Columbus, Praha 1997, str. 13.

na Světové obchodní centrum v New Yorku v roce 1993 a zlomovým byl útok japonské náboženské sekty Óm šinrikjó v tokijském metru, při němž byl poprvé použit nervový plyn sarin. Od tohoto útoku získává terorismus nové přívlastky jako je hyper-, super-, ultra-, katastrofický, postmoderní.⁸ Vyznačuje se řadou nových prvků, boj za své ideály se pro teroristu stává smyslem života, je schopný obětovat i vlastní život. Samotné útoky jsou mnohem plošnější a brutálnější, mnohem více lidí se stává oběťmi útoků a vysoké jsou i způsobené materiální škody. Snahou je vyvolat paniku a strach, zapůsobit na psychiku lidí. Teroristé jsou stále méně závislí na státech, které je podporují, zejména v důsledku rozvoje informačních technologií.

1.1 Projevy terorismu v Československu

Přímá vazba terorismu k Československu neexistuje, ale je nutné se zmínit o skutečnosti, že Československo v období komunistické nadvlády mělo navázané kontakty s některými teroristickými skupinami, popř. velmi přátelské vztahy se zeměmi, které tyto skupiny podporovaly, vše bylo v důsledku politiky Moskvy. V rámci takzvané pomoci národně osvobozeneckým hnutím po celém světě docházelo ke školení a cvičení profesionálních zabijáků z Afriky, zemí jihovýchodní Asie nebo Blízkého východu. Vždy to bylo v rovině dvoustranných smluv o přátelství a pomoci, v rámci podpory lidově demokratického a osvobozeneckého hnutí, tyto smlouvy uzavřela Československá socialistická republika například s Afghánistánem, Alžírskem, Jemenem, Libyí, Súdánem a dalšími zeměmi. Podpora těmto zemím byla různá, od ideologické až po materiální, což zahrnovalo účast poradců a výcvik v boji na území Československa, kde se cvičili v taktice boje a v zacházení se zbraněmi, které byly následně do těchto zemí dodávány. „Zdařile vychovávali teroristy a už sám způsob boje teroristický charakter měl,“ uvádí náměstek Úřadu vyšetřování a dokumentace zločinů komunismu Pavel Bret.⁹ Tato tvrzení lze dokázat na několika příkladech, v roce 1963 se v bývalém Československu školila skupina mužů z Afrického národního kongresu, který tehdy bojoval v Jihoafrické

⁸ Šedivý, J.: Nové paradigma terorismu. Mezinárodní politika 1/2003, str. 4.

⁹ Idnes: Terorismus socialistickým státem posvěcený, 3.7.2002, [cit. 21.12.2004], dostupné na World Wide Web <http://zpravy.idnes.cz/vedatech.asp?r=vedatech&c=A020701_095210_vedatech_jan>

republice proti apartheidu. Cílem jejich přípravy bylo vedení partyzánských oddílů v týlu nepřítele. Zdaleka nejvíc frekventantů speciálních kurzů, více než čtyři stovky pocházelo z Afghánistánu a v Československu byli školeni v 80. letech. Řada frekventantů z Itálie (Rudé brigády), Vietnamu, Nikarague, Sýrie a především Palestinci prošla Fakultou Státní bezpečnosti v Zastávce u Brna, která nebyla jediným místem, kde „studenti“ z rozvojových zemí a národně osvobozeneckých hnutí prokazatelně působili. Existují důkazy o jejich pobytu v rekreačním středisku FMV v Jílovém u Prahy, další výcvikové středisko bylo zřízeno ve vojenském prostoru Doupov. Většina posluchačů se připravovala buď k podvrtné a partyzánské činnosti proti nekomunistickým vládám anebo naopak k potlačování opozice ve státech, kde už prosovětský režim zvítězil. O výběru zemí rozhodovali pracovníci mezinárodního oddělení ÚV KSČ. Tyto kurzy byly organizovány na komerčním základu, proto bylo vybíráno Československo, neboť bylo v té době nejlevnějším místem, které se zájemcům nabízelo. Pražské Jaro tyto kurzy narušilo a socialisticky orientovaní vůdci z Afriky a Asie i šéfové teroristických skupin ztratili k Praze důvěru. K jejich obnovení dochází až po roce 1975.¹⁰ Jan Frolík, ředitel sekce ochrany utajovaných skutečností, archivní a spisové služby ministerstva vnitra uvádí, že Československo rovněž prodávalo zemím a organizacím, jejichž lidi ministerstvo vnitra cvičilo, v omezeném rozsahu zbraně. Například v roce 1984 nakoupili Palestinci 110 samopalů typu Škorpion, rovněž získali pistole, munici, aparatury pro tajný odposlech, šifrovací materiály. Ke konci studené války se ČSSR dostala v žebříčku světových vývozců zbraní na sedmé místo. Teroristé si zvláště oblíbili další československý výrobek, plastickou trhavinu semtex.

Nelze zapomenout ani na činnost československé rozvědky, která například v roce 1957 podnikla ve Francii pumový útok namířený proti tehdy počínající západoevropské integraci. Bomba měla podle představ rozvědky vybuchnout na recepci Evropského společenství uhlí a oceli. Útočníci chtěli vyvolat dojem, že za akcí stojí němečtí neonacisté, odpůrci evropského

¹⁰ Idnes: Terorismus socialistickým státem posvěcený, 3.7.2002, [cit. 21.12.2004], dostupné na World Wide Web <http://zpravy.idnes.cz/vedatech.asp?r=vedatech&c=A020701_095210_vedatech_jan>

sjednocování.¹¹ Československá špionáž si zkusila několik únosů krátce po komunistickém převratu v únoru 1948, avšak běžnou součástí její praxe se staly až po nástupu Rudolfa Baráka do křesla ministra vnitra v roce 1953. Dalším příkladem činnosti československé rozvědky je zaslání dopisní bomby slovenskému separatistovi Matúši Černákovi, která během rozbalování explodovala. Taktéž se československé rozvědce přičítá, že v polovině května 1957 poslala výbušninu maskovanou jako krabici doutníků prefektu André-Marie Trémeandovi do francouzského Štrasburku, kde se konalo jednání Evropského společenství pro uhlí a železo. Zásilku bohužel otevřela jeho manželka, kterou výbuch usmrtil. Francouzskou kontrašpionáž až po roce dovedly stopy k československé rozvědce. Důvodem KGB byla snaha zbránit jednáním a smlouvám, jež by umožnily hospodářsky sjednotit západní Evropu, čehož se dosáhnout nepodařilo.¹²

Bez povšimnutí nelze nechat spolupráci československé a kubánské rozvědky, které spolu organizovaly akci s krycím názvem Manuel. V šedesátých letech byli na Kubě cvičeni lidi z různých zemí pro takzvanou partyzánskou válku. Vycvičené bojovníky následně přepravovaly Československé aerolinie z Havany do Prahy. V Praze teroristé dostali falešné pasy a cestovali přes západní Evropu zpátky do svých zemí. Celkový počet lidí takto přepravených se pohybuje přes 1000.¹³

Komunistické Československo udržovalo od šedesátých let čilé kontakty s Jásirem Arafatem i dalšími členy Organizace pro osvobození Palestiny. Československo po druhé světové válce podporovalo stát Izrael, ale v důsledku změny politické linie v Moskvě, muselo změnit i své postoje. Dobré vztahy s různými představiteli tzv. národně-osvobozeneckých, a často také teroristickými skupinami se postupně staly součástí komunistické mezinárodní strategie. Sám Jásir Arafat navštívil Československo několikrát. Otázkou je, proč čelní představitelé komunistické strany vyvíjeli výše popsané

¹¹ Idnes: Terorismus socialistickým státem posvěcený, 3.7.2002, [cit. 21.12.2004], dostupné na World Wide Web <http://zpravy.idnes.cz/vedatech.asp?r=vedatech&c=A020701_095210_vedatech_jan>

¹² tamtéž

¹³ Kroupa, M.: Komunistické Československo podporovalo terorismus, 22.7.2002, [cit. 21.12.2004], dostupné na World Wide Web <<http://www.radio.cz/print/cz/30488>>

aktivity? Z velké části v tom sehrála úlohu snaha plnit úkoly a přání Moskvy. Podle Adama Kretchmera, ředitele knihovny Technické univerzity v Liberci, politika Československa vůči Blízkému východu a vůči Palestině se do problému nesnažila příliš zasahovat. Když někdy tamní skupiny chtěly nějaké peníze nebo zbraně, tak jim je nakonec dali. Oblíbenými se zejména staly naše lázně – byli jsme lázeňská oblast pro kdejakého teroristu. Jezdili k nám na doléčování, pokud někde někoho postřelili, doléčil to v Praze v nemocnicích.¹⁴

Závěrem lze shrnout, že Československo mohlo mít podíl na šíření mezinárodního terorismu, nebyl však takového rozsahu, aby mu bylo možné klást větší význam. Výcvik, který agenti dostávali, je z dnešního pohledu nedostatečný. Navíc byly po roce 1990 předány veškeré informace o osobách, které zde prošly výcvikem zahraničním tajným službám, takže lze prakticky vyloučit jejich působení nebo napojení na mezinárodní teroristické organizace, ale úplně ho opomínat nelze, protože mohou existovat vzájemné kontakty osob, které zde zůstaly natrvalo, s osobami z jejich vlasti spolupracujícími s teroristickými organizacemi.

2. CHARAKTERISTIKA TERORISMU

2.1 Definice terorismu

Byla vyslovena řada definic, která se snaží postihnout pojem terorismus, dosud se však nepodařilo zformulovat definici, která by byla univerzální. Důvod je jednoduchý, pro velkou rozmanitost cílů, způsobů, metod jaké teroristé používají, je problematické zachytit všechny jeho projevy. Přitom je nezbytné zdůraznit, že terorismus se neustále vyvíjí, teroristé používají nových metod, prostředků a technologií, což stěžuje definovatelnost tohoto pojmu. Obsah definice se bude lišit, budeme-li ji vymezovat z pohledu právního, bezpečnostního nebo třeba sociologického. Například Alexu P. Schmidovi a Albertu J. Jongmanovi se podařilo v knize *Political Terrorism* shromáždit celkem

¹⁴ Drda, A.: Černobílý šátek si Arafát nasadil poprvé v Praze, 11.11.2004, [cit. 15.3.2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2004/11.../041111_cz_arafat_pckg.shtml>

109 definic, které získali na základě ankety mezi předními světovými experty a akademiky. Autoři se ve svých definicích různí, avšak v každé z definic můžeme nalézt společné prvky neoddělitelně spojené s terorismem. Jde zejména:

- o násilný čin jednotlivce nebo skupiny (zpravidla o cílevědomé použití organizovaného násilí), který s sebou přináší politické důsledky, ohrožuje nezúčastněné osoby anebo má silný psychologický účinek na velkou část společnosti,
- čin je prováděn za účelem dosažení určitého cíle, ať už politického, kriminálního nebo jiného,
- psychologický účinek se projevuje zejména ve snaze o působení na ostatní osoby, vyvolání pocitu ohrožení, které může ve společnosti vyvolat změnu postojů.¹⁵ Na psychologický efekt teroristického útoku upozorňoval již čínský filozof Sun Tsu slovy: „Zabijete jednoho a vystrašíte tisíce ostatních.“

Nyní bych ráda uvedla některé definice používané v encyklopediích, významnými institucemi nebo formulovány známými osobnostmi a odborníky na problematiku terorismu.

Slovo terorismus se poprvé objevilo už v roce 1798 v dotatku ke Slovníku Francouzské akademie (je zajímavé, že ve stejném roce toto slovo použil ve svém díle i německý filozof Immanuel Kant, ovšem označoval jím pesimistické pojetí osudu lidstva). Slovo tehdy ještě nemělo tentýž smysl, v jakém ho užíváme dnes, chceme-li obecně označit akce ilegálních hnutí.¹⁶ Autor uvádí, že původ tohoto slova je pravděpodobně odvozen od latinského slova *terrere*, jež je možné volně přeložit jako hrozný nebo strašný. K významu se pak vyjadřuje tak, že terorismus je možné chápat v nejobecnější rovině jako nebezpečný společenský jev obsahující prvky násilí a zastrašování, který úzce souvisí s politickou situací a s rozvojem vědy a techniky.

Encyklopedie Diderot 2000

- metoda zastrašování politických odpůrců hrozbou a užitím násilí; smyslem nastolení teroru je vytvořit extrémní psychický nátlak na jednotlivce i skupiny

¹⁵ Brzybohatý, M.: Terorismus I. Police History, Praha 1999, str. 14.

¹⁶ Bonanate, L.: Mezinárodní terorismus. Columbus, Praha 1997, str. 9.

obyvatelstva; po druhé světové válce terorismus prudce vzrostl a stal se formou boje různých nacionalistických nebo tzv. osvobozeneckých i fundamentalistických skupin. Terorismus je stále větším mezinárodním problémem současné společnosti.

Moderní oxfordský slovník 20. století

- v průběhu 19. a 20. století zahrnovaly činy a akce teroristů (nazývaných i partyzány nebo bojovníky za svobodu) bezcílne pumové útoky, únosy, „veřejné“ popravy a atentáty. Jejich snahou bylo vyvolat strach mezi svými protivníky i mezi širokou veřejností.

Definice užívaná FBI

- Terrorism is the unlawful use of force or violence against person or property to intimidate or coerce a government, the civilian population, or any segment thereof, in furtherance of political or social objectives. (Terorismus je nezákonné užití síly či násilí vůči osobám či majetku s cílem zastrašit či přinutit vládu, civilní obyvatelstvo nebo jeho část k podpoře politických či společenských cílů).¹⁷

Definice užívaná BIS

- terorismus jako předem připravené, promyšlené použití násilí nebo hrozby násilím obvykle zaměřené proti nezúčastněným osobám s cílem vyvolat strach, jehož prostřednictvím mají být splněny politické, náboženské nebo ideologické požadavky.¹⁸

Blackův právní slovník II.

- „akt terorismu“ znamená činnost, která s sebou nese násilný akt nebo akt nebezpečný lidskému životu, to jest porušení trestních zákonů Spojených států nebo jakéhokoliv státu nebo který byl trestním porušením, kdyby byl spáchán v rámci jurisdikce Spojených států nebo jakéhokoliv státu, a jeví se, že je

¹⁷ U.S. Department of Justice, Federal Bureau of Investigation: Terrorism in the United States 1999, Counterterrorism threat assessment and Warning unit counterterrorism division, 1999, [cit. 8.12. 2003], dostupné na World Wide Web < <http://www.fbi.gov/publications/terror/terror99.pdf> >

¹⁸ BIS: Terorismus, 2004, [cit. 3.4.2005], dostupné na World Wide Web < http://www.bis.cz/cinnost_.html >

zamýšlen, aby zastrašil civilní obyvatelstvo; ovlivnil civilní politiku vlády zastrašováním a nucením nebo ovlivnil chování vlády vraždou nebo únosem.¹⁹

Pojetí terorismu Maxmiliána Strmisky

- politický terorismus představuje politicky motivovanou a zdůvodňovanou metodu (způsob, strategii) víceméně systematického používání násilí (nejčastěji ozbrojeného násilí, záměrně nerespektujícího válečné konvence), jejímž hlavním cílem je dosažení určitého psychického efektu svým dosahem obvykle překračujícího okruh přímých obětí či svědků útoku, efektu, vzhledem k jehož předpokládanému politickému významu je bezprostřední fyzický účinek násilné akce druhořadý. Organickou součástí tohoto efektu je moment zastrašování, terorizování cílového publika nebo alespoň určitého sektoru cílového publika, což ovšem neznamená, že se jedná o součást jedinou a nezbytně dominantní.²⁰

Definice Waltera Laquera (autora monografií Terorismus a Věk terorismu)

- Terrorism constitutes the illegitimate use of force to achieve a political objectives when innocent people are target. (Terorismus představuje nezákonné užití síly k dosažení politických cílů, během kterého jsou zasaženi nevinní lidé).

Definice užívaná CIA

- The term terrorism means premeditated, politically motivated violence perpetrated against noncombatant targets by subnational groups or clandestine, usually intended to influence an audience. (Termín terorismus znamená předem promyšlený a politicky motivovaný násilný čin, který je spáchán proti neozbrojeným cílům nadnárodními skupinami nebo tajnými agenty, obvykle s úmyslem ovlivnit obyvatelstvo).

- The term „international terrorism“ means terrorism involving the territory of the

¹⁹ Black, H.,C.: Blackův právní slovník II. 6 vydání. Victoria publishing 1993, str. 1345

²⁰ Strmiska, M.: Terorismus a demokracie. Pojetí a typologie subverzivního teroristického násilí v soudobých demokraciích. Masarykova Univerzita, Brno 2001, str.14.

citizens of more than one country. (Pojem mezinárodní terorismus znamená terorismus zahrnující území nebo občany více než jedné země).

- The term „terrorist group“ means any group that practices, or has significant subgroups that practices international terrorism. (Pojem teroristická skupina je jakákoliv skupina, která provádí mezinárodní terorismus nebo má významné podskupiny, které se terorismem zabývají).²¹

Definice přijatá Spojenými národy v roce 1937

- all criminal acts directed against a State and intended or calculated to create a state of terror in the minds of particular persons or a group of persons or the general public. (Všechny kriminální činy zaměřené proti jakémukoliv státu, které mají za cíl nebo počítají s vyvoláním strachu u určitých osob nebo skupiny osob nebo veřejnosti).

Právní definice A.P. Schmida pro OSN

- Act of Terrorism = Peacetime Equivalent of War Crime. (Akt terorismu je totéž jako válečný zločin v době míru).

The Academic Consensus Definition – Obecně přijatá akademická definice

- terrorism is an anxiety-inspiring method of repeated violent action, employed by (semi-) clandestine individual, group or state actors, for idiosyncratic, criminal or political reasons, whereby – in contrast to assassination – the direct targets of violence are not the main targets. The immediate human victims of violence are generally chosen randomly (targets of opportunity) or selectively (representative or symbolic targets) from a target population, and serve as message generators. Threat – and violence – based communication processes between terrorist (organization), (imperilled) victims, and main targets are used to manipulate the main target (audience(s)), turning it into a target of terror, a target of demands, or a target of attention, depending on whether intimidation, coercion, or propaganda is primarily sought (Schmid, 1988).

²¹ Central Intelligence Agency: The War on Terrorism, Terrorism FAQs, 2005, [cit. 6.3.2005], dostupné na World Wide Web <<http://www.cia.gov/terrorism/faqs.html>>

(Terorismus je metoda zastrašování na základě opakovaného násilného činu, použitá utajeně osobou, skupinou nebo státními činiteli z výlučně kriminálních nebo politických důvodů. Na rozdíl od úkladné vraždy, přímé cíle tohoto násilí nejsou těmi hlavními cíli. Bezprostřední lidské oběti tohoto násilí jsou zpravidla vybírány náhodně /jako příležitostné terče/ nebo výběrem /zástupci nebo symbolické terče/ z cílové skupiny obyvatel, a slouží jako zdroj zpráv. Komunikace založená na vyhrožování a strachu probíhá mezi teroristou /tím, kdo je v nebezpečí/ obětmi a hlavní terče jsou použity pro zmanipulování veřejnosti, tak aby se stala terčem teroru, terčem požadavků, terčem pozornosti a záleží na tom, zda je vyhledáváno zastrašování, donucování nebo propaganda).²²

2.2 Pojem terorismu, guerilla a válka

Pro mnoho z nás jsou tyto pojmy zaměnitelné, k čemuž přispívají zejména média, které je používají jako synonyma nebo nejednoznačně formulovány. Tyto pojmy mají několik společných prvků, ale zároveň obsahují znaky, které je navzájem od sebe odlišují. K definici **terorismu** viz. kapitola 2.1. **Guerilla** lze charakterizovat jako strategický boj (s níž je však spjatý i specifický typ bojovníků), který se může objevit jak v mezistátní, tak především občanské a dekolonizační válce.

Válku lze charakterizovat jako „násilný masový konflikt“, ve kterém se na bojích bezprostředně podílí dvě nebo více ozbrojených sil, a přitom:

- přinejmenším jednu stranu tvoří regulérní ozbrojené síly vlády,
- na obou stranách existuje přinejmenším centrálně řízená organizace těch, co vedou válku a boje, i když je omezena na organizovanou obranu nebo na strategicko-taktické přepady (guerillové akce, partyzánská válka),
- ozbrojené operace vykazující jistou kontinuitu, tzn. že obě strany sledují určitou strategii.²³

²² Terrorism Issues: What is terrorism, 2005, [cit. 6.2.2005] dostupné na World Wide Web <<http://terrorism.about.com/od/historyofterrorism/a/defineterror.htm>>

²³ Mareš, M.: Politické násilí a terorismus v České republice. grantový projekt GAČR 407/03/D105, str. 22

Guerilla se může blížit tradičním armádám i teroristům, ale mezi ideálními typy těchto kategorií existují rozdíly. Subverzivní terorismus může být v různé míře doplňkem guerilly. Maxmilián Strmiska blíže uvádí, že guerilla se blíží terorismu tehdy, pokud se logika guerilly řídí logikou brutální psychologické války.²⁴ Na druhou stranu někdy teroristé nejenže zakrývají „guerillovým označením“ teroristickou podstatu své činnosti, ale někdy usilují o faktické rozšíření svých aktivit na guerillový boj. Dílčí příbuznost guerilly a terorismu by ale rozhodně neměla vést k úplnému splynutí obou kategorií, jak se někdy v soudobé literatuře děje.²⁵ Rozdíly lze nejlépe poznat v následující tabulce:

	Konvenční válka	Guerilla	Terorismus
Jednotky nasazené do boje	Velké (armády, sbory, divize)	Střední (čety, roty, prapory)	Malé (obvykle méně než deset osob)
Zbraně	Plný rozsah vojenské bojové techniky (letecké síly, obrněná technika, dělostřelectvo atd.)	Většinou pěchotní typy lehkých zbraní, někdy též část dělostřelectva	Ruční zbraně, ruční granáty, pušky a specializované zbraně, např. bomby v autech, bomby odpalované na dálku, tlakové bomby.
Taktika	Obvykle kombinované operace zahrnující několik druhů vojenských sil	Taktika komand	Speciální taktika : únosy, výbuch aut, atentáty, braní rukojmí atd.
Terče	Většinou vojenské jednotky, průmyslová a dopravní infrastruktura	Většinou vojenský, policejní a administrativní personál, jakož i političtí oponenti	Státní symboly, političtí oponenti a obecně veřejnost
Zamýšlený účinek	Fyzické zničení	Především vojenské oslabení nepřítele	Psychický nátlak
Kontrola teritoria	Ano	Ano	Ne
Uniformita	Nošení uniformy	Často nošení uniformy	Nenošení uniformy
Rozeznatelnost válečných zón	Geograficky rozeznatelná válka	Válka omezena na zemi sporu	Ne
Mezinárodní legalita	Ano, pokud je vedena podle pravidel	Ano, pokud je vedena podle pravidel	Ne
Domácí legalita	Ano	Ne	Ne

Pramen: Mareš, M.: Politické násilí a terorismus v České republice. grantový projekt GAČR 407/03/D105, str. 26.

²⁴ Strmiska, M.: Terorismus a demokracie. Pojetí a typologie subverzivního teroristického násilí v soudobých demokraciích. Masarykova Univerzita, Brno 2001, str.21.

²⁵ Mareš, M.: Politické násilí a terorismus v České republice. grantový projekt GAČR 407/03/D105, str. 27.

2.3 Rozdělení terorismu

1. **státní terorismus** – forma hrůzovlády, akty násilí k dosažení politických cílů, vnucování nadvlády vyvoláváním strachu.²⁶ Je podněcován nebo organizován státem vůči jinému státu. Stát jej provádí sám, svými formálními orgány, jednotlivci nebo skupinami jednotlivců. Aby se jednalo o státní terorismus musí být splněny dvě základní podmínky: a. jde o protiprávní jednání, b. přičitatelnost takového jednání státu.

Mezi charakteristické **znaky** státního terorismu patří :

- a. protiprávnost nevyplývá z vnitrostátního právního řádu příslušného státu, nýbrž z práva mezinárodního,
- b. použití násilí je v rozporu s mezinárodním právem, je prováděné, podněcované nebo kontrolované vlastními orgány na vlastním nebo cizím území k dosažení určitých cílů,
- c. státní terorismus není jednání, které lze podřadit pod jiné instituty mezinárodního práva.

U státního terorismu můžeme také rozlišovat jeho **formy** :

- a. protiprávní násilí uskutečňované proti národně osvobozeneckému hnutí,
- b. násilí vůči vlastnímu obyvatelstvu (př. vojenská diktatura v Chile za vlády A. Pinocheta),
- c. podpora a kontrola teroristů a jejich akcí prováděných na cizím území.²⁷

2. **mezinárodní terorismus** – zasahuje obyvatele či území více než jednoho státu. Může mít různé podoby, například terorismus separatistický nebo vedený s cílem získat nezávislost. Projevuje se například útokem na diplomatickou misi, či únosem letadla s občany několika různých států.

Jiné členění terorismu je možné podle motivace na:²⁸

1. *terorismus kriminální*: teroristické akce provedené primárně za účelem získávání osobních a materiálních výhod,

²⁶ David, V., Malenovský J.: Mezinárodně právní aspekty potlačování mezinárodního terorismu, Univerzita J.E. Turkyň v Brně, Svazek 46. Brno 1983, str. 11.

²⁷ Lukášek, L.: Fenomén mezinárodního terorismu ve světle současného mezinárodního práva. Západočeská univerzita v Plzni, 1999, str. 31.

²⁸ Ministerstvo vnitra, odbor bezpečnostní politiky: Typologie a metody terorismu, 2002, [cit. 21.12.2004] dostupné na World Wide Web <<http://www.mvcr.cz/dokumenty/terror/typlog.html>>

2. *terorismus patologický*: teroristické akce provedené primárně kvůli psychickému sebeuspokojení,
3. *terorismus politický, resp. ideologický*: akce provedené z kolektivních pohnutek bez hledání přímých materiálních výhod. Tuto kategorii je možné rozdělit na:
 - a. *ultralevicový terorismus*
 - b. *ultrapravicový terorismus*- souhrnně bychom tyto dvě kategorie mohli nazvat extrémistický terorismus
 - c. *etnický terorismus*
 - d. *náboženský terorismus*

Pozn. formy terorismu uvedené pod písm. a) až d) jsou doprovodným jevem činnosti krajně pravicových, krajně levicových nebo náboženských skupin a hnutí. Jejich ideologická argumentace je často založena na iracionální a emocionální argumentaci vyznačující se nenávistí a nesnášenlivostí vůči jiným etnickým a sociálním skupinám

- e. *ekoterorismus* – vyznačuje se útoky ekologických radikálů
- f. *vigilantistický terorismus* - kterému jde o „právo a pořádek“, které údajně není stát schopen zajistit
- g. „*Single-issue*“ *terorismus* („jednopoložkový“ – např. proti potratům).

Další možné rozlišování terorismu je na:

- a. *narkoterorismus*,
- b. *elektronický terorismus*,
- c. *jaderný terorismus neboli nukleární terorismus* (jeho hrozbu v současné době používá Severní Korea),
- d. *konvenční terorismus* (je historickým typem terorismu, který přetrvává i v současnosti; klasický znamená, že teroristé používají klasické, konvenční prostředky, jako jsou např. výbušniny, střelné zbraně, hořlaviny, stejně tak jako klasické násilné metody [atentáty, únosy, držení rukojmí atd.]),
- e. *nekonvenční terorismus* (je relativně novým projevem terorismu, pro který je typické použití prostředků a metod, které nelze zahrnout do kategorie konvenčního terorismu. Př. zneužití zbraní hromadného ničení, prostředků

informační války a psychologické války. *Prostředky informační války* souvisí s růstem globalizace a centralizace informačních systémů a technologií roste i jejich zranitelnost, v důsledku toho se do popředí dostává tzv. kyberterorismus – jde v podstatě o zneužití technologií proti osobám, majetku, za účelem vyvolání strachu nebo vydírání a vymáhání ústupků, zaměřené proti vládním institucím nebo civilní populaci, případně proti jejich segmentům, pro podporu politických, sociálních, ekonomických, případně jiných cílů, zaměřené na informační systémy používané cílovým objektem. Mezi klasické nástroje používané ke kyberteroristickým útokům patří počítačové viry, logical bombs, Trojan horses, Worms, Hocking–Birds, Back door.²⁹ *Psychologický terorismus* je plánované použití propagandy a dalších psychologických prostředků v době míru, za účelem ovlivnění názorů, emocí, postojů a chování jednotlivců či cílových skupin populace tak, aby přímo nebo svými důsledky ohrožovaly bezpečnost a ústavní principy státu,³⁰ stejně tak prostředků, které z vojenského hlediska nelze mezi zbraně zahrnout, například zneužití průmyslových odpadů či látek.³¹

- f. *bioterorismus* - v posledních letech se dostává do popředí nová hrozba, kterou představuje *bioterorismus* vyznačující se používáním biologických zbraní nebo chemických zbraní. Nejčastěji je charakterizován jako využívání uměle rozmnožených mikroorganismů k ochromení živého potenciálu protivníka. Teroristé se netají tím, že disponují technologiemi, které by mohly umožnit výrobu a následné použití biologických látek (například použití nákazy pravými neštovicemi, teroristé by mohli nakazit sami sebe a stali by se následně zdrojem šíření nákazy, což by mohlo mít dalekosáhlé následky, jelikož většina zemí nemá dostatek očkovací protilátky. Technologie na výrobu zárodků pravých neštovic je velmi složitá, z tohoto důvodu by ji mohli teroristé získat jen krádeží).³² Vědci však varují před nebezpečím biologického terorismu, tvrdí, že dříve nebo později dojde

²⁹ Brzybohatý, M.: Současný terorismus. Vojenské rozhledy 2/2002, str. 46.

³⁰ tamtéž

³¹ Brzybohatý, M. a kol. autorů: Terorismus a my. Computer press, Praha 2001, str. 7.

³² Speváková B., Neštovice – možná zbraň teroristů, 10.5.2004, [cit. 26.7.2005], dostupné na World Wide Web <<http://lidovky.centrum.cz/tisk.phtml?id=260875>>

k jeho projevům ve větším rozsahu. Dosud nejznámějším příkladem bioterorismu je použití nervového plynu sarinu náboženskou sektou Óm šinrikjó v tokijském metru.

2.4 Formy teroristických útoků a prostředky používané teroristy

S vývojem terorismu dochází k rozšiřování používaných **forem útoků**, které souvisí s vývojem nových zbraní, technologií a s větším přístupem k informacím, které teroristé mohou využívat pro sestavování nových zbraní a k vylepšení stávajících. Nejčastější formou útoku je **pumový neboli bombový útok**. Mezi jeho výhody patří snadná výroba bomby, dostupnost materiálu k výrobě bomby a obtížná, ve většině případů nemožná, identifikace. Teroristé útočí proti osobám a symbolickým cílům, často využívají i sériové bombové útoky, kterými se snaží upozornit na některé své speciální požadavky. Umísťování bomby se liší podle zamýšleného cíle zásahu, nejčastěji využívají dopravních prostředků, do kterých uloží nálož nebo odpálení automobilu již s umístěnou bombou (například nákladní automobil naplněný výbušninou použili teroristé 12. května 2003 v severočečenské obci Znamenskoje, kterým vjeli do komplexu vládních budov, při explozi bylo zcela zničeno sídlo ruské tajné služby a poničena i řada okolních domů. Podobným způsobem zaútočili v prosinci roku 2004 na budovu proruské vlády v Grozném, při tomto útoku zahynulo kolem 80 osob. Také teroristický útok z října roku 2004 na ostrově Bali byl proveden výbuchy automobilů napěchovaných bombami, které zaparkovali před zábavními podniky). Další formou bombových útoků jsou **sebevražedné útoky** prováděné odpálením výbušniny umístěné na těle teroristy (například útok při rockovém koncertu v Moskvě 5. července 2003, kdy dvě čečenské atentátnice odpálily nálože na svém těle, při útoku bylo zabito 15 lidí). Sebevražedný útok má řadu taktických výhod, zejména odpadá náročné plánování únikových cest pro atentátníky, čímž dochází ke snížení nákladů a klesá možnost dopadení útočnicka. Vzrůstá účinnost a přesnost útoku a zvyšuje se psychologický dopad atentátu na společnost. Většinu náloží si teroristé

sestavují sami, pro větší účinnost a rozsah útoku využívají matice, hřebíky a jiné drobné kovové předměty, které jsou součástí nálože a při její explozi fungují jako střelivo, tedy mohou zasáhnout osoby pohybující se daleko od místa výbuchu.

Zadržení rukojmí a únosy jsou zvláštní formou teroristických útoků. Cílem je získání výkupného nebo vytvoření nátlaku na vládu, aby splnila požadavky teroristů. Oběťmi únosů jsou nejen konkrétní významné osoby, ale i anonymní osoby, u kterých teroristé spoléhají na medializaci jejich činu ze strany sdělovacích prostředků, čímž chtějí vzbudit obavu u dalších osob, které by mohly vyvinout tlak na vládní činitele, aby splnili požadavky únosců.

Únosy dopravních prostředků, konkrétně letadel byly používány zejména v 60. a 70. letech a patří mezi klasické teroristické metody dodnes. (příkladem je útok na Světové obchodní centrum v New Yorku 11. září 2001).

Atentáty součástí činnosti teroristů od nejstarších dob.

Střelba, použití sečných a bodných zbraní, ubití, jde o akce zaměřené do davu anonymních lidí, popřípadě na konkrétní osoby. Domnívám se, že jako samostatné metody jsou teroristy využívány omezeně, jsou doprovodným jevem výše uvedených metod.

Dopisní bomby, zasílání zásilek s umístěnou bombou konkrétním osobám, popř. do vytipovaných objektů, státních institucí. Bomba po rozbalení balíčku následně exploduje.

Počítačové viry, cílem je způsobení maximální ekonomické škody společnosti, jejíž činnost je závislá na počítačích (viz. kap. 2.2).

V současné době se nacházíme v období **tzv. superterorismu**, pro který je typické použití rozmanitých **prostředků**, což zahrnuje i zbraně hromadného ničení, mezi které jsou řazeny jaderné, radiologické, chemické a biologické zbraně. Zneužití **jaderných zbraní** je velmi nepravděpodobné, zejména s ohledem na složitost výroby a skladování, což vyžaduje vysoký stupeň znalostí a nemalé finanční prostředky. Mnohem větší nebezpečí představují **chemické a**

biologické zbraně (dále jen „ZHN“). Otázkou je, jak by se k nim mohli teroristé dostat. Jedna z možností je loupež nebo krádež ZHN určených k likvidaci, obecně je známo, že velké množství se jich nachází na území dnešního Ruska, USA, Indie. U chemických zbraní připadá v úvahu jejich výroba z volně dostupných materiálů, popř. z materiálů, které byly ukradeny. Třetí možností je úmyslné vyvolání sekundárních účinků havarijních dějů, obdobně jako v průběhu válečných konfliktů prostřednictvím sabotáží, nebo úderů konvenčními zbraněmi na kritické body průmyslové infrastruktury, jakými jsou například vodohospodářská, chemická, energetická a jaderná zařízení.³³

Proti samotným formám a prostředkům využívaných teroristy je obtížné bojovat, proto nejúčinnějším způsobem jejich předcházení jsou preventivní opatření v oblastech:

- legislativy,
- systematické přípravy odborníků v oblasti krizového managementu,
- výkonnost a spolupráce zpravodajských služeb na bilaterální i multilaterální mezinárodní úrovni,
- systematická příprava specialistů pro oblast protiterorismu a boje s terorismem,
- informovanost a příprava obyvatelstva,
- funkční integrovaný záchranný systém,
- finance a logistika.³⁴

2.5 Motivy teroristických útoků

Teroristický čin bude vždy vnímán odlišně teroristy a subjekty, vůči nimž je namířen. Státy, jednotlivci nebo skupiny proti nimž je čin zaměřen, jej budou považovat za zločinný, naopak samotní teroristé jej budou vnímat jako projev vlastenectví, jako čin, které směřuje k lepšímu uspořádání světa. Nejčastějším motivem teroristů je **ideologie**, která je nejnebezpečnější motivací teroristických útoků a která vychází z krajně politické, rasové, etnické nebo

³³ Brzybohatý, M.: Současný terorismus. Vojenské rozhledy 2/2002, str. 46.

³⁴ Politické násilí a terorismus v České republice. grantový projekt GAČR 407/03/D105, str. 27.

náboženské orientace. Můžeme hovořit o skupinách podporujících náboženskou nebo národnostní menšinu v konfliktu s dominantní kulturou nebo politickou silou (př. Irská republikánská armáda, Baskické národní hnutí, Organizace pro osvobození Palestiny). Dále jsou to marxistické a krajně levicové skupiny, jejichž ideologie vychází z děl Karla Marxe a Bedřicha Engelse (př. Rudé brigády v Itálii, Komunistické bojové buňky v Belgii) a nelze opomenout ani anarchistické skupiny, neonacistické a krajně levicové skupiny. Přibližně u čtvrtiny teroristických skupin je převažujícím motivem náboženská ideologie (například činnost IRA).

V některých teroristických činech lze spatřovat pouhý **experiment**, kdy pachatele zajímá reakce vlády, okolí a jaký následek jeho čin vyvolá. Jde převážně o mladší osoby, které touží po pozornosti.

Motivací může být i vidina **zisku**, kterého se snaží teroristé dosáhnout vydíráním, únosy nebo ohlášením bomby. V ojedinělých případech může být teroristický čin proveden z afektu, v tomto případě jde o psychopatické osoby, které tímto způsobem řeší svoji životní situaci a stres.

Zarážejícím motivem je pro ně snaha pachatele získat uznání. Pachatel umístí na určitém místě výbušný systém, který pak sám odhalí a očekává projevy uznání, slávy a vystupuje jako hrdina. Zpravidla však nepředpokládá, že jeho čin může vyvolat nezvladatelnou davovou psychózu, zmatek.³⁵

David J. Whittaker rozlišuje motivy trojího druhu: **racionální, psychologické a kulturní**.³⁶

Racionální motivace znamená, že terorista provádí analýzu za účelem dosažení svých cílů a volí ty metody, které mu přinášejí z hlediska jeho cílů nejvyšší zisk. Zvažuje rizika, možnosti své skupiny, možnosti udržení odporu, jeho analýza je více méně podobná analýze vojenského velitele nebo obchodního podnikatele. **Psychologická motivace** vychází z osobní nespokojenosti teroristy se sebou samým a s tím, čeho v životě dosáhnul. Podle Whittakera se mezi teroristy nevyskytne psychopatie v čisté formě, ale téměř vždy v nich můžeme naléznout fenomén, který Whittaker nazývá „pravý

³⁵ Chmelík, J.: Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. Linde, Praha 2001, str. 28.

³⁶ Whittaker, D.: The Terrorism Leader – Second Edition. London, Routledge 2003, str. 20.

věřící“. Terorista v takovém případě přisuzuje názorům nečlenů skupiny a priori nulovou hodnotu, a proto vůbec neuvažuje nad potenciální špatností či nesprávností jejich názorů. Takto si vytváří pomyslnou černobílou hranici mezi vlastní teroristickou skupinou a ostatními lidmi, kdy „ti venku“ podle něj mají pouze ďábelské motivy. To umožňuje teroristovi „dehumanizovat své oběti a odstranit nejednoznačnosti ve své mysli.“³⁷ A co se týká **kulturní motivace**, základem je kultura, která ovlivňuje hodnoty lidí a motivuje lidi k činům, které se mohou zdát nerozumné z hlediska cizího pozorovatele. Zejména ovlivňuje nakládání s lidským životem, což je charakteristika ovlivňující zejména terorismus. Pokud člověk cítí, že jsou jeho hodnoty jako náboženství, jazyk, členství ve skupině a domácí území ohroženy, může to vést k rozpoutání obranné reakce. Náboženství je z těchto kulturních determinantů pravděpodobně nejcitlivější, neboť hodnoty s ním spojené jsou zakořeněny velmi hluboce.

3. VÝZNAMNÉ TERORISTICKÉ SKUPINY

Zmapování všech teroristických skupin operujících na celém světě je nemožné, proto se zaměřím pouze na některé z nich. Pro přehlednost jsem je rozdělila podle světadílu, ve kterém operují nebo mají svou základnu.

3.1 Jižní Amerika

Vojsko národního osvobození - ELN

- *charakter:* levicová skupina vycházející z marxismu-leninismu, maoismu a programu osvobození
- *činnost:* únosy osob a požadování výkupného, sabotáže, vydírání, útoky proti bolívijské vládě a následně proti americkým zájmům
- *místo působení:* severovýchodní a jihozápadní Kolumbie a hraniční oblasti Venezuely³⁸

³⁷ Whittaker, D.: The Terrorism Leader – Second Edition. London, Routledge 2003, str. 20.

³⁸ Kovář, M.: Teroristické skupiny ve světě, časopis Policista, 2001, číslo 2, [cit. 17.8.2003] dostupné na World Wide Web < <http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2001/0002/teror.html> >

FMPR (Vlastenecká fronta Manuela Rodrígueze)

- *charakter* : organizace založená v roce 1984 jako militantní ozbrojené křídlo komunistické strany Chile
- *činnost*: útočí na civilní cíle, zejména na americké obchodníky, restaurace; provádí atentáty (např. neúspěšný pokus o atentát na chilského diktátora Pinocheta v září 1986)
- *místo působení*: území Chile

MRTA (Revoluční hnutí Tupac Amaru)

- *charakter* : marxisticko - leninské hnutí zformované v roce 1983
- *činnost*: bombové útoky, únosy, vydírání a vraždy
- *místo působení*: území Peru, spolupráce s bolivijskou ELN a Světlou stezkou³⁹

Světlá stezka (Sandero Luminoso)

- *charakter*: skupina založená bývalým univerzitním profesorem Abimaelem Guzmánem, k hlavním cílům patří omezení vlivu Západu, konečná sociální revoluce, po níž by došlo ke vzniku maoistické rolnické společnosti
- *činnost*: bombové útoky
- *místo působení*: Peru

3.2 Evropa

ETA (Euzkadi ta Azkatasuna; Baskidsko za svobodu)

- *charakter* : skupina založená v roce 1959; jejím cílem je vytvoření podmínek pro vznik nezávislého baskického státu
- *činnost*: bombové útoky, únosy členů španělské správy, vydírání
- *místo působení*: v Baskické autonomní oblasti v severním Španělsku a v jihozápadní Francii, některé akce byly provedeny i mimo tuto oblast
- *vnější podpora*: členové absolvovali výcvik v Libyi, Libanonu, Nikaragui

³⁹ Kovář, M.: Teroristické skupiny ve světě, časopis Policista, 2001, číslo 2, [cit. 17.8.2003] dostupné na World Wide Web < <http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2001/0002/teror.html> >

Irská republikánská armáda IRA (Irish Republican Army)

- *charakter* : skupina prosazující spojení rozděleného Irska; vznikla v roce 1919 na základě iniciativy strany Sinn Féin; v letech 1923-1933 vedla v Irsku občanskou válku, kterou prohrála a od roku 1931 působí ilegálně; v roce 1969 došlo k rozštěpení na tzv. oficiální linii (OIRA) a na linii Provisional (PIRA), která pokračovala v teroristických aktivitách
- *činnost*: bombové útoky, vraždy, vydírání
- *místo působení*: Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Irská republika

PIRA (PROVOS) – Provisional Irish Republican Army

- *charakter* : radikální teroristická skupina, která působí jako ozbrojené křídlo politické strany Sinn Féin
- *činnost*: bombové útoky, vraždy, únosy, vydírání a loupeže
- *místo působení*: Spojené království Velké Británie a Severního Irska

UCK (Ushtria Clirintare e Kosoves, Kosovská osvobozenecká armáda)

- *charakter* : polovojeuská teroristická organizace, jež byla vybudována během války v bývalé Jugoslávii; jejím prvotním cílem je vytvoření samostatné republiky Kosovo a následné připojení k Albánii
- *činnost*: sabotáže, bombové útoky
- *místo působení*: území Srbska

Revoluční organizace 17. listopadu (Epanastatiki Organosi 17 Noemvri)

- *charakter* : radikální levicová skupina, která vznikla v roce 1975; útočí na základny NATO ve vlasti, proti turecké přítomnosti na Kypru i proti členství Řecka v EU
- *činnost*: vraždy, bombové útoky
- *místo působení*: území Řecka

ELA (Epanastatikos Laikos Agonas) ; Revoluční lidová válka

- *charakter* : teroristická krajně levicová skupina, která vznikla v roce 1971
- *činnost*: atentáty na americké obchodní mise a základny

- *místo působení*: území Řecka⁴⁰

RAF – Rote Armee Fraktion (Frakce Rudé armády)

- *charakter* : malá skupina, která vznikla na základě „úspěšné“ skupiny Baader-Meinhofová; skupina zanikla v roce 1998

- *činnost*: loupežná přepadení, útoky na západoněmecké cíle, později na objekty NATO a americké cíle; útoky proti německému průmyslu, vysoce postaveným osobám státní správy (členové této skupiny jsou v pátrání i v ČR)

- *místo působení*: území Německa

Brigate rosse – Rudé brigády

- *charakter* : ostře ultralevicová organizace

- *činnost*: prosluly zejména únosem a zavražděním A. Mora; útočí proti všem osobám představujícím moc v různých společenských sférách

- *místo působení*: území Itálie

Strana pracujících Kurdistanu (PKK)

- *charakter* : extrémní levicová strana

- *činnost*: útočí proti tureckým objektům; cílem je vytvoření samostatného státu Kurdistan

- *místo působení*: Turecko

- *vnější podpora*: je napojena na středoevropské teroristické organizace, které ji podporují finančně i materiálně

3.3 Afrika

Al-Jihad

- *charakter* : skupina vycházející ze šíitského radikalismu; trvá na striktním dodržování Koránu

- *činnost*: umístování bomb a jiných výbušnin ve vozidlech, únosy letadel, poškozování objektů a vraždy

⁴⁰ Kovář, M.: Teroristické skupiny ve světě, časopis Policista, 2001, číslo 2, [cit. 17.8.2003] dostupné na World Wide Web < <http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2001/0002/teror.html> >

- *místo působení*: není známo; pevně organizované buňky působí v Libanonu, Iráku, Sýrii, Egyptě a zemích Perského zálivu

GIA (Group Islamic Armé, Ozbrojená islámská skupina)

- *charakter*: extrémistická organizace, jejímž cílem je svržení sekulárního mocenského režimu v Alžírsku a jeho nahrazení státní mocí, která se bude řídit principy islámu
- *činnost*: bombové útoky, únosy, podřezávání hrdel obětí
- *místo působení*: Alžírsko

3.4 Asie

ANO (Organizace Abú Nidála)

- *charakter*: mezinárodní teroristická organizace, která několikrát změnila své označení (př. Arabské revoluční brigády); útočí na americké, britské, francouzské a izraelské cíle, dokonce i proti „nepřátelům“ z vlastních řad OOP
- *činnost*: provádění atentátů
- *místo působení*: atentáty provedla ve 20 zemích světa; operační základna byla v Iráku, Sýrii a v Libyi

Hnutí islámského odporu HAMAS

- *charakter*: fundamentalistická islámská organizace provádějící „náboženský boj“ s judaismem. Hlavním politickým rivalem je OOP; zformována koncem roku 1987 jako přímý následovník palestinské větve Muslimského bratrství; cílem je vybudování islámského palestinského státu na území dnešního státu Izraele; největší členskou základnu má Hamas v pásmu Gazy; teroristické akce jsou zaměřeny proti izraelským, civilním, vojenským cílům a proti Palestincům, kteří spolupracují s Izraelci
- *činnost*: bombové útoky a to i sebevražedné
- *místo působení*: palestinská území, Izrael

Hizballah (Strana Boží)

- *charakter* : radikální islámská skupina (šíitská organizace) vytvořená v Libanonu; zaměřená na zvyšování své politické síly v Libanonu; opozice Izraele a mírových jednání na Střední východě; silně protizápadní a protiizraelská; zaměření je dáno revolučním radikalismem Chomejního, který lze charakterizovat jako antikapitalismus, antisionismus a všeobecné odsouzení západního způsobu života; útočí proti USA
- *činnost*: bombové útoky, specializuje se na únosy
- *místo působení*: údolí Bekaa, jižní předměstí Bejrútu, Libanon; buňky v Evropě, Africe, Jižní a Severní Americe a Asii
- *vnější podpora*: financován dříve z Iráku⁴¹

Abu Sayyaf Group ASG

- *charakter* : nejmenší a nejradikálnější z islámských separatistických skupin operujících na jihu Filipín
- *činnost*: bombové útoky, vraždy, únosy, vydírání
- *místo působení*: jih Filipín, Malajsie

PFLP (Popular Front for the Liberation of Palestine; Lidová fronta pro osvobození Palestiny)

- *charakter* : marxisticko-leninská skupina založená v roce 1967 Georgem Habašem jako jedna ze součástí OOP; je považována za levé křídlo OOP
- *činnost*: bombové útoky
- *místo působení*: operační oblast leží na území Sýrie, Libanonu, Izraele a okupovaných území

PFLP – GC (Popular Front for the Liberation of Palestine – Lidová fronta pro osvobození Palestiny – hlavní velitelství)

- *charakter* : vznikla odtržením od PFLP s cílem soustředit se spíše na boj než na politiku

⁴¹ Kovář, M.: Teroristické skupiny ve světě, časopis Policista, 2001, číslo 2, [cit. 17.8.2003] dostupné na World Wide Web < <http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2001/0002/teror.html> >

- *činnost:* sebevražedné akce
- *místo působení:* řada útoků provedena ve vnitrozemí Izraele; hlavní velení skupiny je umístěno v Damašku, základny v Libanonu

Palestinský islámský Džihád PIJ

- *charakter :* vznikla z militantních Palestinců žijících v pásnu Gazy; angažuje se ve vytvoření islámského palestinského státu a destrukce Izraele prostřednictvím svaté války
- *činnost:* bombové a to i sebevražedné útoky
- *místo působení:* Izrael - okupovaná území, oblasti na Středním východě, včetně Jordánska a Libanonu; vedení má v Sýrii

Al - Fatáh

- *charakter :* vychází z ultralevicových pozic; prohlašuje se za antiimperialistickou a proti západní organizaci; hlavním cílem je radikální odmítní jakéhokoliv kompromisu s Izraelem a vytvoření nezávislého palestinského státu; pod vlivem mírových smluv se oficiálně zřekla využívání terorismu v politickém boji. Dnes vlastně tvoří příslušníci Al-Fatáh jádro policie na palestinském území.
- *činnost:* pumové útoky, únosy letadel, atentáty
- *místo činnost:* Libanon, údolí Bikáa, pobočky Damašek a Tripolis
- *vnější podpora:* byl podporován Saúdskou Arábií, Kuvajtem a Arabskými emiráty⁴²

3.5 Al - Káida

Záměrně jsem ve výčtu teroristických skupin vynechala teroristickou organizaci Al-Káida z důvodů jejího problematického zařazení na konkrétní kontinent, ale i proto, že si zaslouží větší pozornost. Al-Káida působí na více kontinentech a lze ji označit za mezinárodní teroristickou organizaci. Představuje mimořádné nebezpečí, které spočívá především v globálním záběru její působnosti a v organizování vzájemné součinnosti mezi různými teroristickými skupinami a

⁴² Kovář, M.: Teroristické skupiny ve světě, časopis Policista, 2001, číslo 2, [cit. 17.8.2003] dostupné na World Wide Web < <http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2001/0002/teror.html> >

jejich odnožemi. Byla založena Usámou bin Ládinem, synem bohatého stavebního magnáta v Saudské Arábii, kterého k fanatické víře nejspíše přivedla jeho hluboce věřící matka. Získal vysokoškolské vzdělání (studoval techniku v Londýně, graduoval na prestižní saúdskoarabské Univerzitě krále Abdula Azíze) a založil si vlastní stavební firmu. V roce 1979 odjel do Afghánistánu, kde se zapojil do války proti sovětské okupační armádě, zajímavé na tom je, že v této době bylo afghánské hnutí odporu podpořeno finanční částkou od CIA. Usáma bin Ládín si však stále držel odstup od amerického vlivu. Je známo, že jeho nenávisť prvotně směřovala proti saúdské monarchii, o které prohlašoval, že není dostatečně islámská, a teprve druhotně vůči Spojeným státům. Což nakonec vedlo k tomu, že se musel přestěhovat do relativně bezpečného Súdánu, kde plánoval, ale hlavně finančně podporoval teroristy. V Súdánu strávil 5 let, ale pak se pod saúdským a americkým tlakem uchýlil do Afghánistánu, kde přilnul k fundamentalistickému hnutí Tálibán. Stal se podporovatelem a poradcem jednoho z vůdců Tálibánu Mohamada Omara, který mu dopřával volnost a odmítl americkou žádost na jeho vydání. Podle odhadů bin Ládín disponuje majetkem ve výši 200 – 300 miliónů dolarů (FBI má bin Ládína na prvním místě v seznamu nejhledanějších teroristů a za jeho dopadení je vypsána odměna 5 milionů dolarů). Usáma bin Ládín je podezřelý z účasti na přípravě řady útoků například na World Trade Center v New Yorku v roce 1993, z útoků proti zastupitelským úřadům Spojených států amerických v Rijádu a na americkou vojenskou základnu u saúdského Zahránu v roce 1995, z bombových útoků na americká vyslanectví v Tanzanii a Keni v srpnu roku 1998 a z útoku na World Trade Center v New Yorku 11. září 2001. V roce 1998 vydala Al-Káida prohlášení nazvané „Světová islámská fronta za džihád proti Židům a křižákům“, ve kterém vyhlásila povinnost všech muslimů zabít Američany – civilisty i vojáky – a jejich spojence po celém světě. Cílem je osvobodit Mekku a mešitu al – Aksá v Jeruzalémě a donutit cizí mocnosti, zvláště Spojené státy, aby opustily všechna islámská území. Za hlavní problém byla označena americká podpora

Izraele, přítomnost amerických vojsk v islámských zemích, především v „posvátné zemi islámu“ Saudské Arábii, podpora „neislámských“ sekularistických arabských režimů ze strany Západu, „sankční teror“ proti iráckému lidu a zásah v Afghánistánu.⁴³ Činnost Al-Káidy zahrnuje i sponzorství spolubojovníků například v Čečensku, Tádžikistánu, Uzbekistánu, Somálsku, Tanzánii, Keni, Eritreji, Indonésii, Malajsii nebo Íránu a významnou pozici má v oblasti Kašmíru. Kontakty Al-Káidy můžeme nalézt v Alžírsku, Filipínách, Libanonu, Libyi a Súdánu.

Činnost Al-Káidy byla omezena po útocích 11. září 2001, kdy zesílila činnost západní zpravodajských a bezpečnostních služeb, kterým se podařilo zadržet přibližně 2 700 osob podezřelých z členství v Al-Káidě, které umístila na americkou základnu Guantanámo na Kubě, kde jsou drženi dodnes. Většina představitelů i členů Al-Káidy musela hledat nový úkryt po amerických útocích na Afghánistán, nejpravděpodobněji se stáhli do předem připravených základen v Pákistánu. Otázkou zůstává kolik z nich se stalo obětí těchto útoků a zda je mrtev Usáma bin Ládín a předák vlády afghánského Tálibánu Mulla Umar. Po útocích na World Trade Center Al-Káida nevyvíjela žádnou činnost, což působilo jako by byla její struktura narušena, bylo to jen zdání, jelikož se přebudovala v podstatě ve „virtuální“ teroristickou organizaci s globálním dosahem.⁴⁴ Dnes má volnou strukturu. Přibližně 18 000 členů je organizováno do malých buněk. Není jasné, do jaké míry jsou tyto buňky závislé na centrálním vedení, rozhodně jsou však schopny zorganizovat na jeho podnět teroristické akce. Jde o tzv. síť spících buněk vytvářených na bázi muslimských komunit, které o sobě navzájem nemusí vědět. Mezi nimi se pohybují kurýři a experti schopní zabezpečit technickou stránku akcí. Peníze jsou obstarávány hlavně z různých muslimských charitativních nadací. Ke komunikaci již nejsou používány telefony, ale internet, nikoliv emaily, ale vzkazy pomocí obrázků umístěvaných na webových stránkách. Při svých akcích Al-Káida často využívá služeb domácích „bojovníků“ – příslušníků spřízněných lokálních islamistických organizací, jimž poskytuje vybavení a know-how (příkladem

⁴³ Nožina, M.: Nová tvář Al – Káidy. Mezinárodní politika 7/2003, str. 6.

⁴⁴ tamtéž

může být útok v keňské Mombase v říjnu 2002 nebo v indonéském Bali v listopadu 2002). Činnost Al-Káidy, ale i ostatních teroristických organizací je v dnešní době usnadněna rozvojem techniky, zejména internetu a s tím související možnosti napojení na chatový server, s jehož pomocí mohou kódovaně komunikovat mezi sebou a s ústředím. Al-Káida ke své činnosti pevné zázemí nepotřebuje, není pro ni ani rozhodující podpora ze strany vlád jednotlivých zemí, ale rozhodující je podpora ze strany sympatizujícího obyvatelstva. Jakýkoliv boj s takto strukturovanou organizací je problematický a úspěchů asi nelze dosáhnout zásahem konvenčními vojenskými prostředky. Je tedy zřejmé, že boj s Al-Káidou bude trvat dlouho s nejistým výsledkem.

4. BEZPEČNOST ČESKÉ REPUBLIKY

4.1 Bezpečnostní prostředí

Bezpečnostní prostředí lze charakterizovat jako vnější prostředí ovlivňující bezpečnostní politiku státu. Je to prostor, v němž se realizují a střetávají zájmy státu se zájmy jiných aktérů systému mezinárodních vztahů a odehrávají se zde procesy, které mají významný vliv na úroveň bezpečnosti státu.⁴⁵ Česká republika je státem s otevřenou ekonomikou s absencí vlastních zdrojů řady základních surovin, a je tedy závislá v mnoha oblastech na mezinárodní spolupráci. Základem pro zajištění bezpečnosti České republiky je stabilní bezpečnostní situace v Evropě. Mezi faktory ovlivňující bezpečnostní prostředí patří: zahraniční politika České republiky, vztahy se sousedními státy, tak i její účast v politických a hospodářských uskupeních v této oblasti (Visegrádská čtyřka, CEFTA atd.). Další podstatným faktorem majícím vliv na bezpečnostní prostředí České republiky je členství v EU, NATO a dalších mezinárodních a evropských organizacích. Členství České republiky v EU a v NATO v podstatě zvyšuje její bezpečnost v tom smyslu, že je obklopena členskými zeměmi těchto organizací, ale na druhou stranu je i faktorem rizikovým. Obecně lze

⁴⁵ Frank, L.: Bezpečnostní prostředí České republiky, 2003, [cit. 5.3.2005], dostupné na World Wide Web <http://www.army.cz/mo/obrana_a_strategie/1-2003cz/frank.pdf>

konstatovat, že České republice nehrozí masivní vojenský útok, avšak v důsledku působení řady negativní trendů se v posledním období bezpečnostní situace na globální úrovni zhoršila, což se odráží i v bezpečnosti jednotlivých zemí, nevyjímaje Českou republiku. Zejména narůstá množství těžko předvídatelných hrozeb, jejichž vznik a šíření je usnadňováno globalizací. Jejich původci jsou stále častěji nestátní aktéři (tradiční a nové teroristické organizace, radikální, náboženská, sektářská a extrémistická hnutí a skupiny), kteří vytvářejí účelová spojení mezi sebou či s totalitními, diktátorskými a ideologicky nesnášenlivými režimy.⁴⁶ Hrozbou se stávají i teroristické útoky, teroristé na počátku 21. století působí globálně a koordinovaně a jejich spojení s extrémistickými ideologiemi v kombinaci se šířením ZHN vytváří nejen pro Českou republiku, ale i její spojence hrozbu strategického významu. Teroristé používají asymetrickou strategii: vyhýbají se přímému střetu, útočí na území jimi definovaných protivníků, přičemž si za objekt svého útoku vybírají převážně civilní cíle. Snaží se používat prostředky s účinky hromadné destrukce, usilují o získání ZHN. Z toho lze vyvodit, že riziko teroristických útoků pro Českou republiku se zvýšilo.⁴⁷ Riziko zesiluje nárůst méně stabilních regionů a zemí, s čímž je spojen vznik migračních vln, nestabilita těchto zemí a regionů se stává živnou půdou pro teroristy a extrémisty. V neposlední řadě je rizikovým faktorem úzké propojování terorismu s organizovaným zločinem, který se stává zdrojem financí pro teroristy (viz. kapitola 4.5).

Ve své bezpečnostní strategii vychází Česká republika z předpokladu, že v dohledné budoucnosti lze vyloučit možnost rozsáhlého přímého vojenského útoku proti jejímu území i území jejich spojenců. Zároveň dochází k prohlubování integračních a demokratizačních procesů v euroatlantickém prostoru. Na straně druhé se však na globální úrovni, především mimo euroatlantický prostor, v posledních dvou letech zhoršilo bezpečnostní prostředí. Vzrostlo riziko realizace hrozeb asymetrického charakteru – zvláště v podobě teroristických útoků.⁴⁸

⁴⁶ Vláda České republiky: Bezpečnostní strategie České republiky, 2003, [cit. 18.2.2005], dostupné na World Wide Web <http://wtd.vlada.cz/files/rvk/brs/dokumenty/bezpecnostni_strategie_2003.pdf>

⁴⁷ tamtéž

⁴⁸ tamtéž

4.2 Bezpečnostní zájmy České republiky

Bezpečnostní zájmy České republiky lze členit na:⁴⁹

- a. životní:** zajištění demokratického státního systému a svobody občanů, zachování suverenity státu a jeho územní celistvosti. Životní zájmy mají trvalý charakter. Základními předpoklady jejich naplňování je zachování ústavního pořádku, demokracie a ekonomická prosperita. Pro jejich zajištění a obranu je ČR připravena využít všech možných přístupů a použít všechny dostupné prostředky.
- b. strategické:** odvíjí se od ambicí, možností a reálného postavení, které Česká republika zaujímá ve světě. Tyto zájmy mohou být trvalé či dočasné, obecné či specifické a ve vztahu ke strategickým zájmům jiných zemí identické, vzájemně se doplňující nebo protichůdné. K obraně strategických zájmů, které jsou uspokojovány s ohledem na zájmy životní, použije Česká republika přiměřené prostředky, vzhledem k vlastním možnostem. Mezi jeden z mnoha strategických zájmů ČR patří i potírání mezinárodního terorismu.
- c. další významné zájmy:** jejich účelem je přispět k zajištění životních a strategických zájmů, zvyšování kvality života občanů ČR a efektivity veřejné správy (např. potlačování extremismu, snižování kriminality atd.).

4.3 Bezpečnostní politika České republiky

Jde o souhrn opatření směřujících k prevenci a eliminaci rizik z nich vyplývajících hrozeb a k zajištění bezpečnosti, obrany a ochrany občanů a státu. Česká republika zajišťuje svou bezpečnost výkonem zahraniční, obranné, vnitřní bezpečnostní a hospodářské politiky, které jsou vzájemně soudržné, podpůrné a mají rovnocenné postavení. K úspěšnému naplňování cílů

⁴⁹ Vláda České republiky: Bezpečnostní strategie České republiky, 2003, [cit. 18.2.2005], dostupné na World Wide Web <http://wtd.vlada.cz/files/rvk/brs/dokumenty/bezpecnostni_strategie_2003.pdf>

bezpečnostní politiky je nezbytné dosažení shody politické reprezentace a občanů na těchto cílech a způsobech jejich dosahování.⁵⁰ Pokud se týká hrozby terorismu pro Českou republiku, je velmi důležitá její zahraniční politika spočívající v prosazování a prohlubování mezinárodní spolupráce, snaha o kontrolu zbrojení, nešíření ZHN a podporování a uplatňování nových opatření souvisejících s bojem proti terorismu. V rámci obranné politiky by mělo dojít ke zlepšení a zefektivnění činnosti vojenského zpravodajství, začlenění nových pravomocí policie do právního řádu při poskytování účinné pomoci v boji proti terorismu a podnikání kroků k přípravě občanů na možné rizikové situace. S tím souvisí také začleňování norem EU a mezinárodního práva do právního řádu České republiky. Důležité jsou i akce v rámci vnitřní bezpečnostní situace, protože potenciální ohrožení bezpečnosti občanů České republiky představují všechny formy terorismu. Česká republika zaujímá strategickou pozici mezi východní a západní Evropou, což by některé teroristické organizace mohli využít k prohloubení spolupráce.

4.4 Vliv teroristických útoků ze dne 11. září 2001 na bezpečnostní situaci České republiky

Teroristické útoky provedené 11. září 2001 ve Spojených státech amerických na budovy World Trade Center a budovu Pentagonu zcela změnily vnímání hrozeb terorismu. Do té doby nebyl terorismus podceňován, státy vyvíjely snahu o jeho maximální eliminaci. Bohužel útoky z 11. září ukázaly, že jde o jev zcela nevyzpytatelný a je nutné posílit bezpečnostní opatření. Státy, které se domnívaly, že ohrožení jejich vnitřní bezpečnosti teroristickými útoky je minimální, už takovou jistotu nemají. V této souvislosti se velmi diskutovanou stala otázka selhání bezpečnostních složek, které měly k dispozici informace, které je mohly navést až k samotným plánům útoků, ale nestalo se tak.

11. září mělo dopad i na bezpečnostní situaci v České republice. Paradoxní mi na situaci po 11. září připadá, že byla podniknuta taková

⁵⁰ Vláda České republiky: Bezpečnostní prostředí České republiky, 2003, [cit. 6.4.2005], dostupné na World Wide Web <<http://www.vlada.cz/1250/vrk/rady/brs/dokumbrs/rok99/bezpstr.il2.htm>>

bezpečnostní opatření, jako kdyby další útok směřoval přímo na Českou republiku, tím nevyklučují možné ohrožení, ale přece není možné srovnávat imperialistickou velmoc jako jsou Spojené státy americké s malým státem ve středu Evropy. Musím si položit otázku, proč v naší republice taková bezpečnostní opatření nevyvolávají třeba teroristické útoky v Rusku nebo ve Španělsku, které jsou nám mnohem blíže a naopak zůstávají zcela bez zájmu, i ze strany médií.

Nyní bych se zmínila o některých podniknutých bezpečnostních opatřeních. Brzy po útoku se začaly scházet krizové štáby a o den později se sešla Bezpečnostní rada státu, o čem však jednala je těžké říci, protože v té době nebylo patrné, kdo útoky provedl a jak by se mohly dotknout České republiky. Bezprostředně po útocích byl zakázán na několik hodin veškerý letecký provoz, okamžitě se zavřely přístupy k velvyslanectví Spojených států amerických v České republice a byl vyhlášen první stupeň bojové pohotovosti (tzv. stupeň alfa). Byla zvýšena i ostraha jaderných elektráren. Za další rizikové místo byla označena budova Rádía Svobodná Evropa, proto byly vyslány čtyři obrněné transportéry na její obranu, z nichž však do Prahy dojel pouze jeden. Dne 13.9.2001 vláda vydala prohlášení, v němž vyjádřila plnou podporu akcím NATO v rámci opatření spadajících pod článek 5 Washingtonské smlouvy (čl. 5 zní: Smluvní strany se dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo Severní Americe bude považován za útok proti všem, a proto se dohodly, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každá z nich, uplatňující právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu uznané článkem 51 Charty OSN, pomůže smluvní straně nebo stranám takto napadeným tím, že neprodleně podnikne sama a v součinnosti s ostatními stranami takovou akci, jakou bude považovat za nutnou, včetně použití ozbrojené síly, s cílem obnovit a zachovat bezpečnost severoatlantického prostoru. Každý takový útok a veškerá opatření učiněná v jeho důsledku budou neprodleně oznámena Radě bezpečnosti. Tato opatření budou ukončena, jakmile Rada bezpečnosti přijme opatření nutná k obnovení a zachování mezinárodní míru a bezpečnosti).⁵¹

⁵¹ Sdělení č. 66/1999 Sb. Ministerstva zahraničních věcí o přístupu České republiky k Severoatlantické smlouvě

V souvislosti s útoky 11. září 2001 se objevily případy „schvalování útoků“, buď formou letáků, proslovů, popřípadě skandováním jména Usámi bin Ládina. K postihu takového jednání viz. kap. 5.3.5.

Domnívám se, že celá situace byla v České republice vyhocená a to nejen podniknutými bezpečnostními opatřeními, ale i medializací útoků a podniknutých kroků v České republice. Zbytečně to vyvolalo obavu, že by se Česká republika mohla stát terčem útoku, ačkoliv BIS prohlásila, že nemá informace o přímém ohrožení České republiky a pravděpodobnost, že by se Česká republika mohla stát terčem útoku je velmi malá, ale zcela vyloučit ji nelze.

4.5 Bezpečnostní hrozby pro Českou republiku z pohledu terorismu

Domnívám se, že nelze podat vyčerpávající výčet aktivit a okolností, které by mohly být příčinou teroristického útoku na Českou republiku, proto uvedu jen některé z nich, přičemž je nezbytné zdůraznit, že jde pouze o úvahy vycházející z dříve provedených teroristických útoků v jiných zemích, ze zaměření teroristických skupin, popř. z politických událostí. Česká republika se dosud nestala dějištěm žádné akce, kterou lze označit za „klasický“ teroristický útok. V naší zemi dochází každoročně k velkému počtu útoků na vozidla, objekty i osoby pomocí výbušnin, jedná se však o vydírání, vyřizování účtů, zavražďování, nikoliv o teroristické akce, ačkoliv média je s oblibou označují za teroristické, u většiny z nich nebyla politická motivace pachatelů jednoznačně prokázána. Pokud však budeme brát v úvahu jejich důsledky, je dopad na veřejnost a následně na politickou sféru zřejmý. Podle Miroslava Němce by se terorismus v České republice mohl očekávat ve dvou variantách:

1. jako **činnost cizích teroristických skupin operujících na našem území** proti cizím státním příslušníkům, zahraničním zastupitelským úřadům a organizacím, nebo
2. jako teroristická **akce jednotlivce nebo skupiny organizované extremistickými silami** v České republice nebo organizované zvenčí na

území České republiky. Již nyní existuje v České republice řada extrémistických organizací.⁵²

4.5.1 Muslimská komunita na území České republiky

Většina muslimů žijících na území České republiky má českou národnost, jde o muslimy, kteří zde v období komunistického režimu studovali nebo pracovali, a poté se rozhodli zůstat. Ke zformování komunity muslimů došlo v 90. letech, kdy se promísili příchozí muslimové s usídlenými.⁵³ V posledních letech se zvyšuje počet legálně i ilegálně pobývajících cizinců z muslimských zemí na našem území, tím se zvyšuje i hrozba teroristického útoku ze strany muslimské komunity, neboť její příslušníci se mohou přiklánět k islámským extrémistickým názorům či dokonce k teroristickým metodám, popř. mohou být přímo napojeni na teroristické organizace v zemích jejich původu.

Řada studentů z arabských a afrických zemí, kteří zde studovali, se stali členy zpravodajských služeb či přímo teroristických organizací a zpátky se vrací proto, že znají částečně jazyk, kulturu ale i terén a u většiny usídlených muslimů mají oporu, jak uvádí důstojník protiteroristického odboru.⁵⁴

V současnosti není pravděpodobné, že by se na našem území nacházela některá z buněk teroristické organizace, ale její vznik v budoucnu není vyloučen. Česká republika by se mohla stát jakousi „základnou“ pro působení teroristů proti americkým či izraelským cílům v Evropě, k čemuž přispívá i její stále sílící pozice jako „evropského komunikačního uzlu“.⁵⁵ Bezpečnostní složky zaznamenaly na našem území pobyt islámských teroristů, popřípadě sympatizantů teroristických organizací. V posledních letech se Praha stává vyhledávaným místem, kam se teroristé jezdí rekreovat, získávat kontakty, „vyprat“ špinavé peníze nebo navázat obchodní styky. Česká republika je využívána i jako tranzitní země, příkladem je pobyt Muhammada Atty před útokem na World Trade Center, existují však pochybnosti, zda se skutečně

⁵² Němec, M.: Organizovaný zločin. Naše vojsko, Praha 1995, str. 96.

⁵³ Mareš, M.: Perspektivy islámského extremismu v České republice, 17.9.2002, [cit. 25.4.2005], dostupné na World Wide Web <<http://www.strat.cz/article.php?id=37>>

⁵⁴ Kmenta, J.: Teroristé jezdí do Prahy na odpočinek, 2003, [cit. 25.2.2005], dostupné na World Wide Web <<http://www.czsk.net/svet/clanky/publicistika/terorpraha.html>>

⁵⁵ Mareš, M.: Perspektivy islámského extremismu v České republice, 17.9.2002, [cit. 25.4.2005], dostupné na World Wide Web <<http://www.strat.cz/article.php?id=37>>

jednalo o jeho osobu.

Dalším rizikovým faktorem může být nelibost muslimů s politikou České republiky, která realizuje řadu kroků v boji proti terorismu, které jsou v souladu s politikou EU, NATO a OSN a nelze nezmínit skutečnost, že Česká republika je významným spojencem Izraele. V neposlední řadě by se terčem teroristických útoků na našem území mohli stát i americké a izraelské zastupitelské úřady.

Do budoucna není vyloučena možnost zakládání islámských center na našem území, což je běžné v jiných západoevropských zemích. Většina z nich slouží jako úkryty pro hledané osoby nebo jako skladiště zbraní, zejména s přihlédnutím ke skutečnosti, že islámská komunita v České republice je stále intenzivněji finančně podporována ze strany některých zemí, kde je islám státním náboženstvím.

Riziko představují i žadatelé o azyl pocházející z politicky nestabilních zemí jako jsou Maroko, Alžírsko či osoby palestinské národnosti z okupovaných území Libanonu a dalších zemí Blízkého východu.⁵⁶

Domnívám se, že naše území bude spíše využito jako zázemí pro uskutečňování teroristických útoků vůči jiným státům a hrozba, že spáchají na našem území teroristický útok je minimální.

4.5.2 Budova Rádia Svobodná Evropa

Rádio Svobodná Evropa vysílá do islámských zemí (Iráku, Íránu atd.) a jeho obsah je demokraticky zaměřen. Hlásání demokratických zásad do čistě islámských zemích, které kladou důraz na tradici a odmítají jakýkoliv západní vliv a demokracii, může být příčinou teroristického útoku na budovu Rádia Svobodná Evropa. Jeden z možných scénářů je napojení zde žijících muslimů (znají dobře prostředí) na teroristickou organizaci ke společnému plánování a uskutečnění teroristického útoku. Největší obava z možného útoku na budovu Rádia Svobodná Evropa byla po útocích z 11. září 2001, což byl důvod pro

⁵⁶ Ministerstvo vnitra: Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území v ČR v roce 2003, 2004, [cit. 7.3.2005], dostupné na World Wide Web <http://www.mvcr.cz/dokumenty/bezp_si03/zprava03.doc>

zvýšení její ostrahy, např. obrněnými transportéry. Obavy o bezpečnost byly důvodné, neboť v médiích byly několikrát zveřejněny fotografie mužů arabské národnosti fotografující tuto budovu. Dokonce se uvažovalo o přesunutí Rádia Svobodná Evropa do jiné evropské země.

V současné době je budova nadále střežena, venku hlídkují ozbrojení muži, ale zdá se, že největší hrozba pominula.

4.5.3 Členství České republiky v NATO

Členství v NATO je pro Českou republiku přínosem, zejména z důvodu posílení její bezpečnosti, neboť v případě ohrožení se členské státy zavazují pomoci ohroženému státu, kromě toho má Česká republika možnost zapojovat se do bezpečnostní politiky Aliance, do politicky-bezpečnostních konzultací a do obranné politiky. Se členstvím jsou spjaty i závazky, mezi které patří účast na operacích NATO mimo území členských států související s plněním Washingtonské smlouvy, kterou Česká republika přijala. Negativní stránkou členství v NATO je zvýšení rizika teroristického útoku na Českou republiku, neboť většina islamistů chápe NATO jako spojence Spojených států amerických (protialianční postoje zesílily po protiteroristickém zásahu v Afghánistánu a Iráku).

Česká republika se jako členský stát NATO podílela na vzniku „**Prohlášení ministrů zahraničních věcí zemí NATO k terorismu**“ ze dne 6.12.2001, v němž bylo zopakováno odhodlání NATO bojovat proti hrozbě terorismu tak dlouho, jak bude nezbytné.⁵⁷ Dále se Česká republika podílí na implementaci společných bezpečnostních opatření Aliance. V rámci jednání příslušných výborů přispívá k řešení otázky ochrany proti zneužití civilních letounů k teroristickým útokům, podílí se svou účastí v aliančních misích na monitorování možných známek terorismu v oblasti jihovýchodní Evropy, se svými spojenci sdílí zpravodajské informace a v neposlední řadě se angažuje v podpoře operace NATO v Afghánistánu.⁵⁸

⁵⁷ Vláda České republiky: Národní akční plán boje proti terorismu, 2004, cit. 7.3.2005] dostupné na World Wide Web <<http://www.mvcr.cz/2003/aktualit/2004/nap2004.rtf>>

⁵⁸ tamtéž

Prověření bezpečnosti České republiky proběhlo ve dnech 21. – 22.11.2002, kdy se v Praze konal summit NATO, během kterého bylo zavedeno mnoho nových bezpečnostních opatření, k vážnější akci nedošlo, ani k hrozbě teroristického útoku, pouze bylo zaznamenáno použití prostředků typických pro informační terorismus nebo pro vedení informační války, zejména ze strany extrémistů. Summit byl provázen řadou demonstrací, na kterých extrémistická uskupení vyjadřovala svůj nesouhlas s politikou NATO.

4.5.4 Postoj České republiky k politice Spojených států amerických

Česká republika se angažuje v boji proti terorismu, kterou vedou Spojené státy americké. Spojené státy americké a Evropa vidí odlišně vedení „války proti terorismu“ („termín“, který poprvé vyslovil a opakovaně použil americký prezident G.W.Bush). Američané vedou boj spíše z pozice síly, rozhodnou se pro nějakou akci, bez následné konzultace s mezinárodním společenstvím a do ní zapojí spojence, jenže ne vždy je postoj spojenců jednotný a dochází k neshodám. Toho využívají teroristé k „vydírání“ a činění nátlaku na tyto země (např. teroristická skupina unese státního příslušníka země, která se účastní jako spojenec ve válce proti terorismu a vyhrožuje jeho smrtí, pokud se jejich vojska nestáhnou z určitého území. V poslední době tyto praktiky nejvíce teroristé využívají v Iráku.), což by mohlo postihnout i Českou republiku, která se účastní jako spojenec v rámci operace „Enduring freedom“ nebo operace v Iráku atd.

Intervencionismus USA nemá pouze vojenský charakter, ale je kulturně orientován s cílem měnit identitu muslimské společnosti. Američané zbavují pojem terorismus přesného významu, smyslu a snaží se ho rozšířit na každý akt násilí, vzpoury, občanskou válku, ozbrojený konflikt, i když je součástí národního osvobození, což je přístup, jenž jim umožňuje pragmaticky rozhodnout, co je a co není terorismus v souladu s jejich zájmy.⁵⁹

Evropa se snaží spíše o souhrnnější přístup ke všem formám terorismu. Klade důraz na prevenci, přijímání preventivních a bezpečnostních opatření,

⁵⁹ Bureš, J.: Blízký východ. Regio Centrum regionálních analýz 1/2005, str. 7.

snaží se o vzájemnou spolupráci mezi jednotlivými státy, hledání společných postupů v boji proti terorismu.

4.5.5 Strategická poloha České republiky

O poloze České republiky jsem se již zmiňovala výše. Naše země je spojnicí mezi východní a západní Evropou, tedy strategickým místem pro umístění buněk teroristických organizací nebo základen pro podnikání teroristických akcí do jiných zemí. Příkladem může být Al-Káida, která funguje na bázi „spících buněk“, nemá rigidní strukturu ani vedení, mezi jednotlivými buňkami se pohybují kurýři a experti, kteří jsou schopni zabezpečit technickou stránku akcí. Členové komunikují prostřednictvím odkazů umístovaných na webových stránkách. Al-Káida využila Evropu již několikrát jako zázemí při útocích např. na Spojené státy, kromě toho pro další akce v západní Evropě využívá okolní státy jako „nástupní prostory“, jedním z nejdůležitějších je prostor severní Afriky, kromě Španělska proniká do Evropy i přes Řecko a Itálii, pravděpodobně má opěrné body i v Albánii a za specifickou základnu je považována Belgie.⁶⁰

4.5.6 Členství České republiky v EU

Nedomnívám se, že členství České republiky v EU představuje potenciální riziko. Členy EU jsou země, které jsou ekonomicky a politicky vyspělejší a z toho důvodu by teroristé pravděpodobně zaútočili na ně. Důvodem pro teroristický útok na členské země EU by mohla být protiteroristická spolupráce zemí EU a přijímání řady protiteroristických úmluv, usnesení apod. K jednotlivým úmluvám a opatřením přijatých v rámci boje proti terorismu na poli EU blíže kap. 7.3.2.

4.5.7 Extremismus v České republice

Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2002 vymezuje **extremismus** jako vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti

⁶⁰ Analýza: Terorismus v Evropě v roce 2002 - stručný přehled, 20.12.2002, [cit. 5.4.2005], dostupné na World Wide Web <<http://www.strat.cz/article.php?id=41>>

základním demokratickým ústavním principům jak jsou definovány v českém ústavním pořádku.⁶¹ Obvykle je tento pojem chápán obsáhleji, jsou pod něj zahrnovány: rasismus, nacionalismus, xenofobie, fašismus, antisemitismus, anarchismus, náboženský fanatismus, náboženský fundamentalismus a terorismus, což není příliš přesné, neboť každý pojem má svá specifika a nelze jej subsumovat pod jeden pojem. V českém extrémistickém prostředí se postupně vyprofilovaly hlavní skupiny s konkrétním programem a stabilní organizací, které se stále častěji snaží oslovit širokou veřejnost a nabízet jí své extrémistické ideologie jako jednoduché řešení všech společenských problémů. Čeští extrémisté jsou pod velkým vlivem zahraničních extrémistů, snaží se je napodobovat, vyrovnat se jim a stávat se členy mezinárodních extrémistických uskupení. Pravicoví (převážně prezentovaní příslušníky neonacistických skinheads) i levicoví extrémisté (typičtí představitelé jsou anarchisté) sdílejí podobné odmítavé postoje k integraci České republiky do evropských struktur či členství v NATO.⁶² Obě dvě křídla se snaží zdokonalovat struktury, organizaci i koordinaci jednotlivých akcí. V extrémistických pravicových organizacích je zřejmá snaha o jejich legalizaci a přeměnu na občanská sdružení či politické strany, což by výrazně rozšířilo jejich sféru působnosti. Obecně lze říci, že česká extrémistická scéna je klasickým rizikovým prostředím pro vznik aktivit politicky zaměřeného vnitřního terorismu. Radikalizace domácích extrémistických skupin a jejich propojení do zahraničí na mnohem militantnější skupiny tudíž představuje potenciální domácí riziko a především riziko zneužití těchto skupin pro cizí zájmy či cíle. Není vyloučena ani možnost individuálního, spontánního vystoupení jedince či malé skupiny. Pozornost je nutno soustředit na islámský fundamentalismus, který je zdrojem islámského extremismu, který by mohl být rizikovou oblastí i v České republice ve spojení s muslimskou komunitou.⁶³

⁶¹ Ministerstvo vnitra ve spolupráci Ministerstva spravedlnosti: Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2002, [cit. 7.3.2005] dostupné na World Wide Web <http://www.mvcr.cz/extremis/2002/zprav_02.doc>

⁶² tamtéž

⁶³ tamtéž

4.5.8 Organizovaný zločin

Organizovaný zločin představuje univerzální bezpečnostní riziko. Pro organizované celky je charakteristické, že se nespecializují jen na jeden druh trestné činnosti, ale na vše, co vede k zisku a získání vlivu. Organizovaný zločin s terorismem úzce souvisí, je jedním z hlavních zdrojů příjmů teroristických skupin. Dá se říci, že v současné době jsou všechny teroristické skupiny napojeny na organizovaný zločin, narůstá jejich zapojení do obchodu s drogami, zbraněmi, pašování lidí, video a CD pirátství, do únosů a falšování kreditních karet atd. Důsledkem je menší závislost teroristických skupin na podpoře ze strany států, které tyto aktivity podporují.⁶⁴ Hrozba terorismu je pro Českou republiku zřejmá, protože není vyloučeno možné napojení teroristických skupin na skupiny zaměřené na organizovaný zločin operující na území České republiky. Po vstupu České republiky do EU je viditelnější zájem zločineckých organizací o pronikání do západní Evropy prostřednictvím České republiky. V současné době působí na území České republiky zejména tyto zločinecké organizace: *ruskojazyčné; organizace pocházející z území bývalé Jugoslávie, bulharské, albánské a italské; z jihovýchodní Asie (nejaktivnější jsou čínské a vietnamské); arabské (seskupují se kolem osob, které jsou u nás etablovány již delší dobu, popř. mají české občanství).*⁶⁵

Cílem mé práce je poukázat na hrozby terorismu pro Českou republiku, a proto je nezbytné ve zkratce poukázat na úzké propojení organizovaného zločinu s terorismem, přestože by si problematika organizovaného zasloužila širší rozbor.

4.6 Zajištění bezpečnosti

Základním zákonem vztahujícím se k bezpečnosti České republiky je **ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o bezpečnost ČR**“). Podle čl. 3 zákona o bezpečnost ČR zajišťují bezpečnost ČR:

⁶⁴ Juran, L.: Terorismus, fenomén organizovaného zločinu. příloha časopisu Policista 9/2002, [cit. 18.3.2005], dostupné na World Wide Web <<http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2002/09/teror.html>>

⁶⁵ Zpráva o bezpečnostní situaci na území ČR za rok 2003, str. 60;2004 [cit. 7.3.2005], dostupné na World Wide Web <http://www.mvcr.cz/dokumenty/bezpe_si03/zprava03.doc>

- ozbrojené síly,
- ozbrojené bezpečnostní sbory,
- záchranné sbory
- havarijní služby.

Zákon o bezpečnosti ČR dále obsahuje možnost vyhlášení nouzového stavu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu.⁶⁶ Zákonem byla zřízena **Bezpečnostní rada státu**,⁶⁷ která je stálým orgánem vlády pro koordinaci problematiky bezpečnosti České republiky a přípravu návrhů opatření k jejímu zajišťování. Bezpečnostní radu státu tvoří předseda vlády a další členové vlády podle rozhodnutí vlády. Bezpečnostní rada státu v rozsahu pověření, které stanovila vláda, připravuje vládě návrhy opatření k zajišťování bezpečnosti České republiky. Kromě Bezpečnostní rady státu boj proti terorismu spadá do působnosti:

- Ministerstva vnitra,
- Policie ČR,
- Bezpečnostní informační služby,
 - zřízena **zákonem č. 154/1994 Sb., o bezpečnostní informační službě** (dále jen „zákon o BIS“)
- zpravodajských služeb,
 - zřízených **zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách** (dále jen „zákon o zpravodajských službách“).
- Ústředního krizového štábu,
 - který byl zřízen **usnesením vlády č. 33 ze dne 11.1.1999** a vládou zařazen do systému orgánů Bezpečnostní rady státu. Má 36 členů a podle čl. 4 jeho Statutu může být předsedou ministr obrany (v případě vnějšího vojenského ohrožení České republiky, při plnění spojeneckých závazků v zahraničí a při účasti ozbrojených sil České republiky v mezinárodních operacích na obnovení a udržení míru) nebo ministr vnitra (v případě ostatních druhů ohrožení České republiky, při poskytování humanitární pomoci většího rozsahu do zahraničí a při

⁶⁶ čl. 2; čl. 5 – čl. 7 Ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁷ čl. 9 Ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů

zapojení České republiky do mezinárodních záchranných operací v případě havárií a živelních pohrom).

4.6.1 Činnost Ministerstva vnitra

V rámci Ministerstva vnitra působí **Odbor bezpečnostní politiky**, který zpracovává analytické a koncepční materiály v oblasti veřejného pořádku a bezpečnosti, včetně problematiky terorismu a koordinuje navrhovaná opatření v oblasti boje proti terorismu s ostatními resorty, která vyplynula z mezinárodní spolupráce. Dále se zabývá problematikou kontrolních mechanismů v oblasti obchodu a dalších dispozic se zbraněmi, střelivem, vojenským materiálem, včetně vývozu a dovozu zboží a technologií podléhajících mezinárodním kontrolním režimům.

Ministerstvo vnitra vypracovalo **tzv. Národní akční plán boje proti terorismu**, který vláda České republiky přijala **usnesením ze dne 19. května 2004 pod č. 479**. Chápe jej jako efektivní protiteroristický nástroj a jasnou deklaraci schopnosti země dostát svým závazkům vůči mezinárodnímu společenství. Obsahuje vymezení aktivní účasti České republiky na mezinárodním protiteroristickém úsilí; mezinárodně smluvní závazky České republiky a vnitrostátní legislativní úpravu vztahující se k boji proti terorismu; oblast policejní spolupráce, zpravodajských služeb; problematiku ochrany informačních systémů; kontrolu dovozu a vývozu zbraní; ochrana letišť, problematiku celní, migrační a azylové oblasti; zajištění bezpečnosti zastupitelských úřadů v České republice. Na závěr je uveden harmonogram opatření České republiky v boji proti terorismu.

4.6.2 Činnost zpravodajských služeb

Tato oblast je upravena zákonem o zpravodajských službách České republiky a zákonem o BIS. Zákon o zpravodajských službách charakterizuje **zpravodajské služby** jako státní orgány pro získávání, shromažďování a vyhodnocování informací důležitých pro ochranu ústavního zřízení,

významných ekonomických zájmů, bezpečnost a obranu České republiky.⁶⁸ V České republice působí tři zpravodajské služby:

1. **Bezpečnostní informační služba,**
2. **Úřad pro zahraniční styky a informace,**
3. **Vojenské zpravodajství.**

Dominantní postavení, pokud se týká hrozby terorismu má **Bezpečnostní informační služba**, protože do její působnosti spadá problematika organizovaného zločinu a terorismu. BIS monitoruje situaci v potenciálním rizikovém prostředí, kam patří mimo jiné i organizovaný zločin. S tím souvisí i věnování pozornosti informacím o provozu, bezpečnostních opatřeních a režimech na českých letištích. Důležitou součástí činnosti je vytváření analýz umožňujících správně hodnotit existující potenciální rizika a vytvořit jejich krátkodobé, střednědobé i dlouhodobé prognózy. BIS dále navrhuje a plánuje různá bezpečnostní opatření.

Úřad pro zahraniční styky a informace zabezpečuje informace mající původ v zahraničí, důležité pro bezpečnost a ochranu zahraničně politických a ekonomických zájmů České republiky.

Vojenské zpravodajství se zaměřuje zejména na otázky spojené s vojenským ohrožením České republiky.

Za politickou koordinaci činnosti zpravodajských služeb ČR je odpovědná vláda České republiky respektive Bezpečnostní rada státu a její pracovní Výbor pro zpravodajskou činnost. Koordinace činnosti zpravodajských služeb je rovněž zabezpečována schůzkami ředitelů zpravodajských služeb.

4.6.3 Činnost Policie ČR

V této části bych se chtěla zaměřit na některé pravomoci a působnosti vymezené **zákonem č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Policii“).

Jedním ze základních úkolů policie je boj proti terorismu.⁶⁹ V jejím rámci působí **Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální**

⁶⁸ § 2 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁹ § 2 odst. 1, písm. c) zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů

police a vyšetřování, který spolupracuje při vyšetřování útoků a rozkrývání dalších teroristických sítí v rámci mezinárodní policejní spolupráce. Prověřuje výskyt osob či organizací podezřelých z teroristických činností a jejich případných aktivit na území České republiky. Provádí informační zajištění a šetření k proliferaci zbraní hromadného ničení a spolupracuje s Úřadem pro zahraniční styky a informace a Bezpečnostní informační službou v uvedených oblastech.

Mezi další útvary do jejichž působnosti spadá hrozba terorismu patří: **Ochranná služba** (která zajišťuje ochranu osob, diplomatických objektů, objektů zvláštního významu atd.); **odborné pracoviště zabývající se problematikou výbuchů a činností extremistických skupin a jejich možným napojením na teroristické organizace**; **Útvar rychlého nasazení** (má za úkol provádění služebních zákroků proti teroristům, únoscům osob a dopravních prostředků, nebezpečným pachatelům organizované trestné činnosti a pachatelům zvláště nebezpečných úmyslných trestných činů, zejména při jejich zadržení; podílí se na zpracovávání typových plánů); **Odbor mezinárodní policejní spolupráce Policejního prezidia České republiky – Interpol Praha** (zprostředkovává a koordinuje vyřizování požadavků Policie České republiky na operativní spolupráci a výměnu informací se zahraničními organizacemi Interpolu. Zajišťuje součinnost Policie ČR s Europolem; dne 5.3.2005 byla podepsána Smlouva o spolupráci České republiky s Evropským policejním úřadem, která vstoupila v platnost 16.8.2002 a na jejímž základě bylo zahájeno systematické sdílení potřebných dat, včetně údajů vztahujících se k boji proti terorismu. V důsledku toho bylo v rámci OMPS Policejního prezidia ČR vytvořeno odborné pracoviště zabezpečující úkoly plynoucí z podepsané dohody. Odborné pracoviště OMPS bylo dne 1.11.2003 přejmenováno na Národní jednotku Europolu.); **Útvar pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti služby kriminální policie a vyšetřování** (ve spojitosti s terorismem se podílí zejména na odhalování financování teroristických aktivit a teroristických skupin); **Úřad finanční kriminality a ochrany státu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia**

České republiky (je výlučným vyšetřujícím orgánem u teroristických trestných činů se stupněm utajení „tajné“ nebo „přísně tajné“).⁷⁰

Policisté v boji proti terorismu disponují řadou oprávnění, mezi které například patří: při zajišťování bezpečnosti civilní dopravy před teroristickými útoky je policista oprávněn provádět prohlídku osob a zavazadel, jakož i prohlídku letadla za účelem zjištění, zda cestující nepřevážejí věc (např. střelnou, bodnou nebo sečnou zbraň, výbušniny, výbušné předměty, žíraviny), která by mohla být použita k teroristickému útoku.⁷¹ Policista je oprávněn při boji proti terorismu používat výbušniny a výbušné předměty.⁷²

V listopadu 2000 byla Česká republika přijata za řádného člena **Policejní pracovní skupiny k terorismu** (Police Working Group on Terrorism, PWGT), zahrnující policejní složky zemí EU, Norska, Švýcarska, které se zabývají bojem proti terorismu.

V roce 2002 došlo k připojení České republiky ke komunikačnímu systému IS TOMAS, který zajišťuje výměnu elektronických informací utajované povahy mezi zeměmi kooperujícími v rámci Policejní pracovní skupiny k terorismu (PWGT).⁷³

Policie využívá k boji proti terorismu pravomocí uvedených v zákoně o Policii, které jsou z jedné strany dostačující, na druhou stranu se domnívám, že by mělo dojít ke konkrétnějšímu vymezení pravomocí přímo pro boj proti terorismu a k jejich rozšíření. Časem bude nezbytné tyto kroky podniknout zejména v souvislosti s ratifikací mezinárodních úmluv nebo smluv přijatých v rámci EU. Není ani vyloučeno, že budou přijaty po provedeném teroristickém útoku na našem území. I když si myslím, že nejlepším bojem proti terorismu je prevence, měli by se zákonodárci nad touto situací zamyslet již nyní.

⁷⁰ Ministerstvo obrany, Odbor bezpečnostní politiky: Přípravenost bezpečnostních složek a civilní ochrany na situaci po 11. září, 2002, [cit. 16.2.2005], dostupné na World Wide Web <http://www.mvcr.cz/dokumenty/teror/ter_crl.html>

⁷¹ § 20b zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁷² § 23 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁷³ Vláda České republiky: Národní akční plán boje proti terorismu, 2004, [cit. 7.3.2005] dostupné na World Wide Web <<http://www.mvcr.cz/2003/aktualit/2004/nap2004.rtf>>

5. POSTIH TERORISMU Z POHLEDU ČESKÉHO TRESTNÍHO PRÁVA

5.1 Ústava České republiky a ústavní zákon č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky

K boji proti terorismu je nezbytná existence mezinárodních a evropských úmluv zabývajících se tímto fenoménem. Základní rámec pro jejich přijímání vymezuje **ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky** (dále jen „Ústava“). Jejich ratifikace, postavení a začlenění do právního řádu je upravena v čl. 10 Ústavy, který stanovuje: vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Na toto ustanovení navazují čl. 10a a 10b Ústavy, které byly do Ústavy začleněny v souvislosti s přistoupením České republiky do EU. K ratifikaci mezinárodních smluv se vztahuje i čl. 49 Ústavy, který vymezuje okruh smluv k jejichž ratifikaci se vyžaduje souhlas obou komor Parlamentu. Jde o mezinárodní smlouvy:

- a. upravující práva a povinnosti osob (jsou to smlouvy, které nestanovují jen závazky státu, ale konkretizují i práva a povinnosti jednotlivců),
- b. spojenecké, mírové a jiné politické,
- c. z nichž vzniká členství České republiky v mezinárodní organizaci,
- d. hospodářské, jež jsou všeobecné povahy,
- e. o dalších věcech, jejichž úprava je vyhrazena zákonu, je třeba souhlasu obou komor Parlamentu (jde o mezinárodní smlouvy, které zasahují do výsostné a ústavním pořádkem vymezené pravomoci přijímat zákony České republiky).⁷⁴

Pokud se týká ohrožení bezpečnosti České republiky, Ústava v čl. 43 stanovuje, možnost Parlamentu rozhodnout o vyhlášení válečného stavu, je-li Česká republika napadena nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení. V odstavci druhém tohoto článku se stanovuje: vyslat ozbrojené síly mimo území České republiky lze jen se souhlasem obou komor. V souvislosti s hrozbou terorismu se nedá očekávat, že by došlo

⁷⁴ Důvodová zpráva k Ústavnímu zákonu č. 395/2001 Sb. Parlamentu České republiky, kterým se mění ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

k vyhlášení válečného stavu po teroristickém útoku, ale není možné tuto situaci ani zcela vyloučit. K vyhlášení válečného stavu by mohlo dojít při projevu státního terorismu (blíže kap. 2.2). Uváděná situace je pouze teoretickou úvahou, která s velkou pravděpodobností nenastane. Šlo by o situaci, kdy by teroristická skupina podporovaná určitým státem napadla plošně jiný stát, ale otázkou zůstává, jestli by to byl důvod pro vyhlášení válečného stavu, který je krajním opatřením, kdy daná situace už nemůže být řešena jiným způsobem. Problematické by bylo dokazování skutečnosti, že teroristická skupina jedná přímo se souhlasem daného státu nebo jeho přímým rozkazem.

Mimořádné události mohou být řešeny i jinými způsoby než vyhlášením válečného stavu např. vyhlášením **legislativního stavu nouze** předsedou Sněmovny nebo postupy dle zákona o bezpečnosti ČR. Na této úpravě spatřuji nedostatky, jde o mezeru v ústavním řádu České republiky, protože v Ústavě chybí úprava obrany a ochrany nezávislosti vlasti, ačkoliv je patrná z ostatních zákonů, ale domnívám se, že základ by měla obsahovat Ústava.⁷⁵

Dalším ust. Ústavy vztahující se k obraně vlasti je čl. 63 písm. c) deklarující, že vrchním velitelem ozbrojených sil je prezident republiky. Z funkce vrchního velitele ozbrojených sil vyplývá, že prezident republiky může, dojde-li k událostem ohrožujícím zvýšenou měrou samostatnost, celistvost a jednotu státu, nebo ústavní zřízení, vyhlásit mimořádná opatření a po pominutí takových událostí je zrušit.

V případě teroristického útoku je pravděpodobnější vyhlášení nouzového stavu nebo stavu ohrožení podle **zákona o bezpečnosti ČR. Nouzový stav** může být podle čl. 5 tohoto zákona vyhlášen v případě živelných pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost. Nouzový stav vyhláší vláda a je podmíněn tím, že musí být vyhlášen na určitou dobu, nejdéle 30 dní a pro určité území. Současně s vyhlášením nouzového stavu musí vláda vymezit, která práva stanovená ve zvláštním zákoně a v jakém rozsahu se v souladu s Listinou

⁷⁵ Pavlíček K., V. a kol.: Ústava a ústavní řád České republiky, komentář I. Díl. Linde, Praha 1999, str. 231.

základních práva a svobod omezují a které povinnosti a v jakém rozsahu se ukládají.⁷⁶

Tento zákon dále umožňuje vyhlášení **stavu ohrožení**, který vyhláší na návrh vlády Parlament, je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost státu nebo územní celistvost státu anebo jeho demokratické základy.⁷⁷

Domnívám se, že jde o dostatečné prostředky na ústavní úrovni reagující na neočekávané události. Jediným nedostatkem, již výše zmiňovaným, je neexistence úpravy obrany a ochrany nezávislosti vlasti přímo v Ústavě.

5.2 Historický vývoj ustanovení postihujících projevy terorismu

Mezi předchůdce současného platného trestního zákona č. 140/1961 Sb. a trestního řádu č. 141/1961 Sb. patřil **zákon č. 117/1852 ř.z. Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích**, ve kterém nenalezneme žádnou skutkovou podstatu trestného činu, která by postihovala některý z projevů terorismu s přihlédnutím k době jeho platnosti, neboť terorismus byl teprve v zárodkách a začínal se postupně vyvíjet, z tohoto důvodu nebyla ani potřeba existence ustanovení, která by reagovala na jeho projevy. Tento zákon byl nahrazen **zákonem č. 86/1950 Sb. Trestní zákon**, který obsahoval ustanovení, která by se dala aplikovat na některý z projevů terorismu s přihlédnutím k době účinnosti. Uvedu jen příkladně některé trestné činy, př. trestný čin **teroru podle § 80a** – *Kdo v úmyslu odstrašit někoho od aktivní účasti na budování lidově demokratické republiky nebo mu takovou činnosti znemožnit, ublíží někomu na zdraví nebo způsobí citelnou škodu na majetku nebo jinou těžkou újmu anebo se o to pokusí, bude potrestán odnětím svobody na tři až deset let.* Myslím si, že uvedená skutková podstata se příliš neblíží k pojetí teroru, jak jej vidíme dnes, stejně tak se odlišuje i trestný čin **záškodnictví § 84** tohoto zákona, a to z důvodu, že je kladen důraz na ochranu majetku v socialistickém vlastnictví a nikoliv na životy a zdraví lidí, jde o důsledek politické situace v 60. letech. Pro srovnání uvádím i skutkovou podstatu trestného činu záškodnictví:

Kdo z nepřátelství k lidově demokratickému řádu zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelným majetek, který je v socialistickém vlastnictví, v úmyslu mařit nebo ztěžovat

⁷⁶ čl. 6 Ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁷ čl. 7 Ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů

a. provoz nebo rozvoj národního podniku, lidového družstva nebo jiné organizace socialistického sektoru, nebo

b. provoz důležitého obecně prospěšného zařízení, bude potrestán odnětím svobody na pět až dvacet let.

Trestní zákon z r. 1950 obsahuje i skutkovou podstatu trestného činu nedovoleného ozbrojování (§ 120 TrZ), šíření poplašné zprávy (§ 127 TrZ); nedovolené výroby a držení zbraní a výbušnin (§ 196 TrZ), které úzce souvisí s postihem terorismu.

Z hlediska vývoje projevů terorismu nelze ani očekávat, že by tento Trestní zákon obsahoval ustanovení, která by reagovala na terorismus, protože v té době se významně neprojevoval a k zesílení jeho projevů dochází až v následujících letech, kdy byl i v některých případech státem podporován (více kap. 1.1). Zákon č. 86/1950 Sb. byl nahrazen zákonem **č. 140/1961 Sb. trestním zákonem a zákonem č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudní (trestní řád, dále jen „trestní řád“)**.

5.3 Postih terorismu současným trestním právem

Trestní zákon byl během několika let mnohokrát novelizován, novely se dotkly i ustanovení postihující projevy terorismu. V řadě případů to bylo pod vlivem přijatých mezinárodních úmluv postihujících terorismus a v neposlední řadě samotný vývoj tohoto fenoménu si vyžádal změny v právní úpravě. V této kapitole bych se ráda věnovala skutkovým podstatám trestných činů, které by mohly postihnout projevy terorismu. Pokusím se o srovnání dřívější skutkové podstaty se současnou, o nastínění možného vývoje, ale ráda bych poukázala i na nový návrh trestního zákona, které je v současné době projednáván v Poslanecké sněmovně pod č. 744 (dále jen „**nový vládní návrh**“), není však jisté, zda dojde k jeho přijetí, ale přesto se domnívám, že jde o zajímavý materiál, který stojí za zmínění a srovnání se současnou právní úpravou.

Podle J. Chmelíka je možné trestné činy, které lze aplikovat na teroristické útoky rozdělit do dvou základních skupin. *První* z nich je označována za **subverzní trestné činy** a *druhou* skupinu tvoří **související trestné činy**, jejichž následek na objektu ochrany či účinek na hmotném

předmětu útoku je, vedle základního cíle a motivu teroristického útoku, z pohledu teroristů „podružný“.⁷⁸

Do první skupiny jsou řazeny nejzávažnější kriminální delikty, které bezprostředně útočí:

- na samotnou podstatu ústavnosti demokratického státu, tedy útoky, jejichž cílem je narušení státního zřízení, územní celistvosti, samostatnosti nebo obranyschopnosti republiky. Jde o všechny projevy, které lze podřadit pod skutkové podstaty trestných činů uvedených v I. hlavě zvláštní části trestního zákona označených jako trestné činy proti základům republiky, cizímu státu nebo mezinárodní organizaci,
- trestné činy obecně nebezpečné uvedené v IV. hlavě zvláštní části trestního zákona, zejména trestný čin obecného ohrožení podle § 179 a § 180 TrZ, ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku a civilního plavidla podle § 180a TrZ, zavlčení vzdušného dopravního prostředku do ciziny podle § 180c TrZ, poškozování a ohrožování obecně prospěšného zařízení podle § 182, § 183 TrZ,
- trestné činy únos podle § 216 TrZ, braní rukojmí podle § 234a TrZ a další.⁷⁹

Druhá skupina trestných činů je velmi široká a pokrývá celou škálu jednání a následků souvisejících s teroristickým činem. V podstatě je jeho produktem. Nejčastěji jde o trestné činy proti životu a zdraví, uvedené v hlavě VII. Zvláštní části trestního zákona, trestné činy proti majetku uvedené v IX. hlavě zvláštní části trestního zákona a další. Pro teroristické útoky je typické, že pachatelé svého cíle zamýšlí dosáhnout všemi dostupnými prostředky, bez ohledu na následek útoku. Nelze rovněž opomenout trestný čin sabotáže podle § 97 TrZ, který je uveden v první hlavě, 1. oddílu zvláštní části trestního zákona mezi trestnými činy proti základům republiky, který rovněž souvisí s teroristickými útoky, schází však základní složka terorismu – násilí.⁸⁰

⁷⁸ Chmelík, J. a kol.: Zločin bez hranic – Vyšetřování terorismu a organizovaného zločinu. Linde, Praha 2004, str. 27.

⁷⁹ Chmelík, J. a kol.: Zločin bez hranic – Vyšetřování terorismu a organizovaného zločinu. Linde, Praha 2004, str. 28.

⁸⁰ tamtéž

5.3.1 Hlava I. trestního zákona – Trestné činy proti republice, cizímu státu nebo mezinárodní organizaci

Základem pro postih terorismu jsou tzv. prvohlavové trestné činy. Jde o trestné činy proti republice, cizímu státu nebo mezinárodní organizaci upravené v hlavě I. trestního zákona. Tato hlava je rozdělena do tří oddílů :

1. trestné činy proti republice, cizímu státu nebo mezinárodní organizaci
2. trestné činy proti bezpečnosti republiky
3. trestné činy proti obraně vlasti

Ustanovení této hlavy chrání demokratické základy státu, na kterých je postavena suverenita republiky i společenské základy státu. Objektem ochrany je suverenita státu, územní celistvost, bezpečnost i obranyschopnost, je chráněno celé ústavní zřízení republiky. Ochrana je poskytována i cizím státům a mezinárodním organizacím. Těžištěm ochrany je ústavní zřízení republiky, neboť základy republiky jsou společným objektem všech trestných činů podle ustanovení § 92 až § 97 TrZ. V ustanovení § 92, § 95, § 96 a § 97 TrZ k ústavnímu zřízení jako chráněnému zájmu přistupuje ještě obranyschopnost republiky jako další individuální objekt a v ustanovení § 92 TrZ i územní celistvost a samostatnost republiky.⁸¹ Různorodost trestných činů proti základům republiky je v tomto oddíle spojována násilím, které je znakem všech objektivních stránek skutkových podstat trestných činů. Dalším spojujícím článkem je pachatel, kterým může být kdokoliv s výjimkou trestného činu vlastizrady, u kterého je podmínka, že musí jít o občana České republiky.

Tato hlava trestního zákona prošla řadou změn, výrazně po roce 1989. Původní úprava vycházela z Ústavy z roku 1960, která byla ústavou „socialistickou“ zakotvující socialistické společenství a státní zřízení. Některá ustanovení měla nejednoznačně vymezenou objektivní stránku a tato nejasnost a příliš široké vymezení umožňovalo extenzivní výklad při jejich aplikaci. To vedlo k možnosti postihu občanů za jednání, která byla naplňováním práv a svobod občanů vyplývajících např. z **Mezinárodního paktu o občanských a politických právech**, kterým byla Československá republika vázána, ale přímo z Ústavy ČSSR, ve které byla tato práva formálně proklamována (Mezinárodní

⁸¹ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Linde, Praha 2005, str. 440.

pakt o občanských a politických právech z roku 1966, vstoupil v Československu v platnost 23.3.1976 a byl vyhlášen pod č. 120/1976 Sb.). Postupné novelizace hlavy I. trestního zákona byly vedeny snahou přizpůsobit právní úpravu všem mezinárodním smlouvám o lidských právech a základních svobodách, ke kterým republika přistoupila, a po přijetí Listiny základních práv a svobod ustanovením této Listiny.⁸² V důsledku toho byla zrušena řada skutkových podstat trestných činů, ostatní byly přeformulovány a zpřesněny, čímž byl odstraněn jejich nedostatek spočívající v neurčitosti.

Z hlediska postihu terorismu byla významná **novela trestního zákoníku č. 537/2004 Sb.**, která plní závazek České republiky harmonizovat vnitrostátní právní úpravu s mezinárodními dokumenty v boji proti terorismu. Tato novela provádí právní úpravu zaměřenou na boj proti mezinárodnímu zločinu, která je pro členské země EU stanovena zejména :

- **rámčovým rozhodnutím Rady o boj proti terorismu (2002/475/JVV)**
- **společnou akcí 98/742/JVV přijatou Radou na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii o korupci v soukromém sektoru**
- **rámčovým rozhodnutím Rady o potírání obchodování s lidmi (2002/629/JVV)**
- **rámčovým rozhodnutím Rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi jednotlivými členskými státy (2002/584/JVV)**
- **rámčovým rozhodnutím Rady ze dne 28. listopadu 2002 o posílení trestního rámce s cílem zabránit napomáhání k nepovolenému vstupu, přechodu a pobytu (2002/946/JVV)**

Touto novelou byl do oddílu prvního hlavy I. zvláštní části trestního zákona začleněn nový trestný čin teroristického útoku (§ 95 TrZ).

Pro srovnání, nový vládní návrh trestního zákona, který je v současné době projednáván v poslanecké sněmovně pod č. 744, zcela mění uspořádání hlav. Hlava I. platného trestního zákona je v návrhu řazena až jako hlava IX., nadále zůstává členění hlavy do tří oddílů. Do prvního oddílu jsou řazeny trestné činy proti základům republiky, cizího státu a mezinárodní organizaci. U

⁸² Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck. Praha 2004, str. 724.

trestných činů se mění jejich pořadí, dochází k doplnění některých skutkových podstat a jsou vloženy nové skutkové podstaty trestných činů. Trestný čin sabotáže je posunut před trestný čin záškodnictví, který je zrušen a je formulována nová skutková podstata trestného činu zneužívání zastupování státu a mezinárodní organizace. Tento trestný čin postihuje dvě formy jednání, a to jednak jednání pachatele pověřeného zastupovat Českou republiku nebo mezinárodní organizaci, v níž je Česká republika členem, vyjednávat s cizí mocností nebo jinak chránit zájmy České republiky nebo takové mezinárodní organizace, a jednak jednání pachatele, který předstírá, že je takovou pověřenou osobou a vstoupí v jednání o důležité záležitosti České republiky nebo mezinárodní organizace, v níž je Česká republika členem, s osobou, která zastupuje zájmy cizí mocnosti. Obě tato jednání jsou postižitelná podle této skutkové podstaty jen jedná-li pachatel přitom v úmyslu poškodit ústavní zřízení, územní celistvost nebo obranyschopnost republiky anebo zničit její samostatnost, anebo poškodit mezinárodní organizaci.⁸³

Druhý oddíl obsahuje trestné činy proti bezpečnosti republiky a oddíl třetí trestné činy proti obraně vlasti, skutkové podstaty jsou zachovány, dochází však ke změně výše trestů odnětí svobody, které lze za spáchání jednotlivých trestných činů udělit.

1. trestný čin teroru § 93 trestního zákona

Kdo v úmyslu poškodit ústavní zřízení republiky jiného úmyslně usmrtí nebo se o to pokusí, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až patnáct let nebo výjimečným trestem.

Skutková podstata trestného činu teroru, jak je uvedena v současném platném trestním zákoně se od původního vymezení tohoto trestné činu uvedeném v zákoně č. 140/1961 Sb. v době, kdy se stal účinným, příliš nemění. Jedinou změnou je nahrazení slova „socialistického společenství a státní zřízení republiky“, ústavním zřízením, což bylo provedeno novelou trestního zákona č. 175/1990 Sb. Touto novelou byla také vložena nová skutková podstata § 93a TrZ, která doplňovala zmiňovaný § 93 TrZ a to ve znění:

⁸³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona trestní zákoník - EU, předložený Poslanecké sněmovně dne 21.7.2004, projednáváný jako sněmovní tisk 744, str. 275.

Kdo se zmocní rukojmí a hrozí, že ho usmrtí anebo že mu způsobí újmu na zdraví nebo jinou újmu, s cílem vynutit si splnění podmínek poškozujících ústavní zřízení republiky, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.

V roce 2004 bylo celé ustanovení § 93a TrZ vypuštěno a nahrazeno stávajícím trestným činem teroristického útoku podle § 95 TrZ.

Z bližšího vymezení trestného činu teroru je zřejmé, že objektem tohoto trestného činu je kromě ochrany ústavního zřízení, také lidský život, neboť k dosažení cíle, kterým je v tomto případě poškození ústavního zřízení, je využito usmrcení jiného.

Ústavní zřízení je charakterizováno jako ústavním pořádkem stanovené uspořádání státních orgánů, orgánů samosprávy a politických organizací, jejich vzájemné vztahy a pravidla jejich fungování. Ústavní pořádek je tvořen Ústavou, Listinou základních práv a svobod a ostatními ústavními zákony (čl. 112 Ústavy).⁸⁴

Úmysl pachatele v sobě musí zahrnovat poškození ústavního zřízení republiky a úmyslné usmrcení jiné osoby, tj. jednání, kterým má být dosaženo tohoto výsledku. Poškození ústavního zřízení neznamena jej rozvrátit, postačí, že pachatel svým jednáním sleduje způsobení poruchy v řádném fungování demokratického ústavního systému nebo jiné újmy poškozující ústavní zřízení republiky, např. vraždou jejího představitele nebo představitele cizího státu.⁸⁵ K dokonání trestného činu teroru tedy postačuje, když poškození ústavního zřízení republiky, tak i usmrcení jiného není dokonáno a nachází se ve stádiu pokusu. Pokus u této skutkové podstaty je povýšen na dokonání trestného činu. Trestná je i příprava (§ 7 TrZ) trestného činu teroru, jednalo by se o přípravu ke spáchání zvláště závažného trestného činu ve smyslu ustanovení § 41 odst. 2 TrZ, která je trestná podle trestní sazby stanovené za trestný čin, k němuž příprava směřovala (§ 7 odst. 2 TrZ, pokud trestnost přípravy z důvodů uvedených v ustanovení § 7 odst. 3 TrZ nezanikla). Vzhledem k tomu, že skutková podstata trestného činu teroru zahrnuje úmyslné usmrcení jiného (tedy skutkovou podstatu trestného činu vraždy § 219 TrZ), je vyloučen

⁸⁴ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 726.

⁸⁵ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 728.

jednočinný souběh trestného činu vraždy s trestným činem teroru, protože ten je ve vztahu k trestnému činu vraždy (§ 219 TrZ) ustanovením speciálním.

Pachatelem trestného činu teroru může být kdokoliv.

V novém vládním návrhu je trestný čin teroru (navrhovaný § 288 VNTrZ) posunut až za trestný čin teroristického útoku. U skutkové podstaty trestného činu teroru se mění výše trestu odnětí svobody na patnáct až dvacet let, popřípadě je vedle tohoto trestu možno uložit trest propadnutí majetku.

2. trestný čin teroristického útoku § 95 trestního zákona

(1) Kdo v úmyslu poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost republiky, narušit nebo zničit základní politickou, hospodářskou nebo sociální strukturu republiky nebo mezinárodní organizace, závažným způsobem zastrašit obyvatelstvo nebo protiprávně přinutit vládu nebo jiný orgán nebo mezinárodní organizaci, aby něco konala, opominula nebo trpěla,

- a) provede útok ohrožující život nebo zdraví člověka s cílem způsobit smrt nebo těžkou újmu na zdraví,*
- b) zmocní se rukojmí nebo provede únos,*
- c) zničí nebo poškodí ve větší míře veřejné zařízení, dopravní nebo telekomunikační systém, včetně informačního systému, pevnou plošinu na pevninské měřičně, energetické, vodárenské, zdravotnické nebo jiné důležité zařízení, veřejné prostranství nebo majetek s cílem ohrozit tím lidské životy, bezpečnost uvedeného zařízení, systému nebo prostranství anebo vydat majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu,*
- d) naruší nebo přeruší dodávku vody, elektrické energie nebo jiného základního přírodního zdroje s cílem ohrozit tím lidské životy nebo vydat majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu,*
- e) zmocní se letadla, lodi nebo jiného prostředku osobní či nákladní dopravy nebo nad ním vykonává kontrolu, anebo zničí nebo vážně poškodí navigační zařízení nebo ve větším rozsahu zasahuje do jeho provozu nebo sdělí důležitou nepravdivou informaci, čímž ohrozí život nebo zdraví lidí, bezpečnost takového dopravního prostředku anebo vydá majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu,*
- f) nedovoleně vyrobí nebo jinak získá, přechovává, dováží, přepravuje, vyváží či jinak dodává nebo užije výbušninu, jadernou, biologickou, chemickou nebo jinou hromadně účinnou zbraň, anebo provádí nedovolený výzkum a vývoj jaderné, biologické, chemické nebo jiné zbraně nebo bojového prostředku nebo výbušniny zakázané zákonem nebo mezinárodní smlouvou, nebo*
- g) vydá lidi v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví nebo cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu tím, že způsobí požár nebo povodeň nebo škodlivý účinek výbušnin, plynu, elektriny nebo jiných podobně nebezpečných látek nebo sil nebo se dopustí jiného, podobného nebezpečného jednání, nebo takové obecné nebezpečí zvýší nebo ztíží jeho odvracení nebo zmírnění, bude potrestán odnětím svobody na pět až patnáct let, popřípadě vedle tohoto trestu též propadnutím majetku.*

(2) Stejně bude potrestán, kdo

- a) jednáním uvedeným v odstavci 1 vyhrožuje, nebo*

- b) *kdo takové jednání finančně, materiálně nebo jinak podporuje*
- (3) *Odnětím svobody na deset až patnáct let, popřípadě vedle tohoto trestu též propadnutím majetku, nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán,*
- a) *spáchá-li čin uveden v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,*
- b) *způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví nebo smrt,*
- c) *způsobí-li takovým činem, že větší počet lidí zůstal bez přístřeší,*
- d) *způsobí-li takovým činem značné potíže ve výrobě zboží základní potřeby nebo při zásobování takovým zbožím.*
- e) *způsobí-li takovým činem ve větším rozsahu přerušeni dopravy,*
- f) *způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu,*
- g) *získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu,*
- h) *ohrozí-li takovým činem závažně mezinárodní postavení republiky nebo postavení mezinárodní organizace, v níž je Česká republika členem, nebo*
- i) *spáchá-li takovým čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.*
- (4) *Ochrana podle odstavců 1 až 3 se poskytuje též cizímu státu.*

Ustanovení § 95 TrZ naplňuje závazek, který republika přijala vstupem do EU. Z členství vyplývá povinnost aplikovat pravidla přijímaná orgány EU, mezi které patří i rámcové rozhodnutí Rady o boji proto terorismu, které definuje některé skutkové podstaty trestných činů majících vztah k terorismu a požaduje jejich zakotvení do právních řádů jednotlivých členských států. Současně ustanovení reflektuje podmínky pro přístup naší republiky k Úmluvě o potlačování protiprávních činů proti bezpečnosti námořní plavby a k Protokolu o potlačování protiprávních činů proti bezpečnosti pevných plošin umístěných na kontinentálním šelfu a čl. 2 Mezinárodní úmluvy proti braní rukojmí⁸⁶ (blíže k úmluvám kap. 7.2.1).

Objektem trestného činu teroristického útoku jsou ústavní zřízení a obranyschopnost republiky, obecné demokratické principy, základní hospodářská struktura státu a život a zdraví. Ochrana podle tohoto ustanovení je však poskytována nejen českému státu, ale i mezinárodním organizacím a cizím státům. Objektivní stránka trestného činu teroristického útoku zahrnuje dvě základní skutkové podstaty, první základní skutková podstata (§ 95 odst. 1 TrZ) obsahuje dlouhou řadu taxativně uvedených jednání, která lze obecně

⁸⁶ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 730.

charakterizovat jako násilná jednání, která způsobují smrt nebo vážnou tělesnou újmu jakékoliv osobě, vážné škody na veřejném i soukromém majetku, systému veřejné dopravy, informačních a telekomunikačních systémech, součástech infrastruktury nebo životním prostředí. Může jít o více násilných akcí, které mohou probíhat buď současně nebo postupně. Přičemž postačuje účast na jedné takové akci, pokud si je pachatel vědom, že akce, které se účastní, je součástí většího počtu násilných akcí. **Násilnou akcí** se přitom rozumí vystoupení více osob, které používají násilí nebo bezprostředním násilím vyhrožují. Násilí spočívá v použití fyzické síly proti osobě nebo věci a slouží k překonání odporu nebo vynucení určitého jednání či rozhodnutí.⁸⁷ Druhá základní skutková podstata postihuje toho, kdo jednáním uvedeným v první základní skutkové podstatě vyhrožuje, nebo kdo takové jednání finančně, materiálně nebo jinak podporuje. Podpora ve smyslu § 95 odst. 2 TrZ je obdobou pomoci jako formy účastenství podle § 10 odst. 1 písm. c) TrZ. Pokud se týká výkladu jednotlivých pojmů, **rukojmí** je charakterizováno jako osoba, které se zmocní nebo ji zadrží jiná osoba a hrozí jejím usmrcením, zraněním nebo dalším zadržováním s cílem donutit třetí stranu, ať již stát, mezinárodní mezivládní organizaci, fyzickou nebo právnickou osobu nebo skupinu osob, aby učinili jakýkoli čin nebo aby se jakéhokoliv činu zdrželi, jako výslovnou nebo nepřímou podmínku jejího propuštění (čl.1 **Mezinárodní úmluvy proti braní rukojmí**, která byla vyhlášena ve sbírce mezinárodních smluv pod číslem 36/1988 Sb.). **Veřejným zařízením** je technické zařízení, které slouží potřebám velkého nebo většího neomezeného okruhu osob. **Dopravou** se rozumí souhrn úkonů, jimiž se uskutečňuje přesun či jiný pohyb osob, věcí a zpráv z jednoho místa na druhé. Technika dopravy záleží v daném stavu a různém využití tří základních dopravních komponentů – dopravní cesty (silnice, železnice, lanové dráhy, vodní toky, vzdušný prostor apod.), vozidla (motorová vozidla, drážní, letadla, lodě apod.) a síly hybné (elektrické, jaderné a parní atd.). **Informačním systémem** se zpravidla rozumí funkční celek nebo jeho část zabezpečující cílevědomou a systematickou informační činnost. Každý informační systém zahrnuje data, která jsou uspořádána tak, aby bylo možné jejich zpracování a

⁸⁷ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Linde, Praha 2005, str. 449.

zpřístupnění, a dále nástroje umožňující výkon informačních činností.⁸⁸ K poškození některého z uvedených systému ve větší míře postačí zasažení některé jeho důležité součásti, např. důležité řídicí složky systému, důležitého železničního uzlu, serveru zajišťujícího provoz významné části informačního systému apod.⁸⁹ **Veřejným prostranstvím** jsou všechny ulice, náměstí, chodníky, parky, veřejná zeleň a další prostory přístupné každému bez omezení a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru (§ 34 **zákona č. 128/2000 Sb. o obcích** ve znění pozdějších předpisů).

U subjektivní stránky se vyžaduje úmysl, který musí zahrnovat jak poškození ústavního zřízení nebo obranyschopnost republiky, narušení struktury republiky nebo mezinárodní organizace či cizího státu nebo zastrašení obyvatelstva, anebo směřovat k tomu, aby pachatel protiprávně přinutil vládu nebo jiný státní orgán nebo mezinárodní organizaci, aby něco konala, opominula nebo trpěla. Úmysl se musí vztahovat také na jednání popsané v objektivní stránce trestného činu. Subjektivní stránka trestného činu teroristického útoku zahrnuje i pohnutku („závažným způsobem zastrašit obyvatelstvo“), tj. pohnutku vyvolat strach, obavu, nepokoj u velkých skupin osob, tedy obecně ve veřejnosti.⁹⁰

Pachatelem může být kdokoliv, tedy například i cizí státní příslušník, z čehož plyne, že pachatele tohoto trestného činu lze stíhat podle zákonů České republiky bez ohledu na místo spáchání činu a bez ohledu na jeho státní příslušnost (§ 19 TrZ).

Vztah trestného činu teroru podle § 93 TrZ je subsidiární k trestnému činu teroristického útoku. Trestný čin teroru podle § 93 TrZ postihuje toho, kdo jiného usmrtí nebo se o to pokusí v úmyslu poškodit ústavní zřízení republiky (například zavraždí ústavního činitele). Je však nutné uvést, že tyto dvě skutkové podstaty se zčásti překrývají, proto bude vždy nutné vycházet z okolností konkrétního případu a rozhodovat o tom, zda je možný jednočinný souběh nebo jej naopak vyloučit. Jednočinný souběh by připadal v úvahu, kdyby teroristický útok směřoval proti životu člověka a vedle ústavního zřízení

⁸⁸ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 732.

⁸⁹ tamtéž

⁹⁰ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Linde, Praha 2005, str. 451.

zasáhl úmyslně i některý chráněný zájem uvedený v § 95 TrZ. Naopak, pokud by podstatou teroristického útoku byla vražda představitele republiky, kterou by bylo sledováno poškození ústavního zřízení republiky, šlo by jen o naplnění skutkové podstaty trestného činu teroru podle § 93 TrZ. Trestný čin teroru by byl v tomto rozsahu trestným činem speciálním, neboť je jím postihován přísněji určitý druh útoku proti témuž individuálnímu objektu.

U trestného činu teroristického útoku je vyloučen jednočinný souběh s trestným činem vlastizrady (§ 91 TrZ) a je vyloučen jednočinný souběh s trestným činem obecného ohrožení podle § 179, § 180 TrZ a s trestnými činy ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku a civilního plavidla podle § 180b a § 180c TrZ.⁹¹

Jelikož jde o novou skutkovou podstatu trestného činu zavedenou do trestního zákona novelou trestního zákona č. 537/2004 Sb., ráda bych uvedla jeho porovnání se skutkovou podstatou trestného činu terorizmu obsaženou v § 94 **slovenského trestného zákona č. 140/1961 Zb.**, která reagovala na přijetí Rámcového rozhodnutí Rady o boji proti terorismu. Trestného činu terorizmu se dopustí ten :

Kto úmysle vážne zastrašiť obyvateľstvo, vážne destabilizovať alebo zničiť ústavné, politické, hospodárske alebo spoločenské usporiadanie krajiny alebo medzinárodnej organizácie, alebo donútiť vládu krajiny alebo medzinárodnú organizáciu, aby niečo konala alebo sa zdržala konania, hrozí spáchaním alebo spácha úmyselne obzvlášť závažný trestný čin (§ 41 odst. 2) ohrozujúci zdravie ľudí, ich osobnú slobodu alebo majetok alebo neoprávnené vyrobí, získa, vlastní, drží, prepravuje, dodáva alebo inak používa výbušné, jadrové, biologické alebo chemické zbrane, alebo uskutečňuje nedovolený výskum a vývoj takých zbraní alebo zbraní zakázaných zákonom alebo medzinárodnou zmluvou, potresce sa odňatím slobody na dvanásť rokov až pätnásť rokov alebo výnimočným trestom a prepadnutím majetku.

(2) Výnimočným trestom a prepadnutím majetku sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen teroristickej skupiny,

b) ak spácha taký čin obzvlášť surovým spôsobom,

c) ak takým činom spôsobí ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť viacerých osôb,

d) ak taký čin spácha voči ústavným činiteľom, osobám chráneným medzinárodným právom, ozbrojeným silám, ozbrojenému bezpečnostnému zboru alebo ozbrojenému zboru.

Z vymezení skutkové podstaty trestného činu terorizmu je patrné, že jde o přizpůsobení vnitrostátního zákonodárství právním předpisům EU. Daná

⁹¹ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 735.

skutková podstata se v mnohém shoduje s naší skutkovou podstatou trestného činu teroristického útoku, ale domnívám se, že naše úprava je mnohem propracovanější a konkrétnější, zejména ve vymezení jednotlivých chráněných objektů. Totéž se týká i vymezení okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, které jsou v naší úpravě konkrétnější a obsáhlejší. Pokud se týká zmocnění se rukojmí za účelem poškození ústavního zřízení je ve slovenském trestném zákoně upraveno samostatně v § 93a TrZ, který zahrnuje i přitěžující okolnosti. Domnívám se, že naše právní úprava v tomto ohledu pružněji reaguje na hrozbu terorismu a snaží se čelit různým formám teroristických útoků, ač není možné postihnout všechny.

V novém vládním návrhu je trestný čin teroristického útoku zařazen pod ust. § 287 VNTrZ, jeho skutková podstata zůstává až na dvě výjimky nezměněna. První změnou je zvýšení trestní sazby v odstavci 3 z deseti až patnácti let na dvanáct až dvacet let a v témže odstavci je vypuštěna přitěžující okolnost, která je v platném znění uváděna pod písmenem d) (*způsobí-li takovým činem přerušeni dopravy ve větším rozsahu*), důvodem je zahrnutí tohoto jednání do skutkové podstaty trestného činu obecného ohrožení § 256 VNTrZ..

Je těžké zhodnotit, zda je skutková podstata trestného činu teroristického útoku postačující, protože terorismus má mnoho podob a forem a postihnout všechny jeho možné projevy jedním trestným činem není možné. Přesto se domnívám, že daná skutková podstata odpovídá současným potřebám boje proti tomuto fenoménu, pokud ji budeme hodnotit z pohledu poměrů v České republice.

3. trestný čin záškodnictví § 96 trestního zákona

(1) Kdo v úmyslu poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost republiky cizí nebo vlastní věc zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.

(2) Odnětím svobody na deset až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

Objektem trestného činu záškodnictví je zájem na ochraně ústavního zřízení nebo obranyschopnosti republiky, doplněný zájmem na ochranu majetku. Poškodit ústavní zřízení neznamena jej rozvrátit, postačí, že pachatel svým

jednáním sleduje způsobení poruchy v řádném fungování demokratického ústavního systému nebo jiné újmy poškozující ústavní zřízení republiky.⁹² U subjektivní stránky se vyžaduje úmysl, který musí směřovat k poškození ústavního zřízení nebo obranyschopnosti republiky a k tomu se musí přidat záškodnický úmysl (něco poškodit, zničit). Není rozhodující, zda půjde o věc movitou nebo nemovitou, a zda jde o věc cizí nebo vlastní. Pachatelem může být kdokoliv a trestný čin může spáchat na území České republiky, tak mimo něj.

Odstavec druhý ustanovení obsahuje okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, které jsou napojeny na spáchání trestného činu záškodnictví v období stavu ohrožení nebo válečného stavu, přičemž postačuje zavinění z nedbalosti. Trestný čin záškodnictví je nutno odlišovat od trestného činu poškození cizí věci (§ 257 TrZ) a trestného činu zneužívání vlastnictví (§ 258 TrZ), kdy je vyloučen jejich jednočinný souběh a hlavním odlišujícím prvkem je úmysl, který v případě trestného činu záškodnictví musí směřovat k poškození ústavního zřízení nebo obranyschopnosti republiky.

Původně byla skutková podstata trestného činu záškodnictví mnohem širší, byla rozdělena do dvou paragrafů, přičemž první paragraf obsahoval část skutkové podstaty dnešního trestného činu teroristického útoku, který v podstatě tuto část nahradil a rozšířil. Druhý paragraf trestného činu záškodnictví zůstal zachován s tím, že dnes obsahuje celou skutkovou podstatu trestného činu záškodnictví.

Nový vládní návrh skutkovou podstatu trestného činu záškodnictví neobsahuje.

4. trestný čin sabotáže § 97 trestního zákona

(1) Kdo v úmyslu poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost republiky zneužije svého zaměstnání, povolání, postavení nebo své funkce nebo se dopustí jiného jednání k tomu, aby

a) mařil nebo ztěžoval plnění důležitého úkolu státního orgánu, ozbrojených sil nebo bezpečnostního souboru, hospodářské organizace nebo jiné instituce, nebo

b) způsobil v činnosti takového orgánu anebo takové organizace nebo instituce poruchu nebo jinou závažnou škodu,

⁹² Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 736.

bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.

(2) Odnětím svobody na osm až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo

b) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

(3) Odnětím svobody na deset až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt

b) způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu nebo jiný zvlášť závažný následek, nebo

c) zorganizuje-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

Nedomnívám se, že trestný čin sabotáže by mohl přímo postihovat některý z projevů terorismu, přesto bych jej úplně nevyklučovala. Je možné, že by se příslušníci teroristické skupiny, popřípadě její sympatizanti mohli nechat zaměstnat v podnicích, popřípadě závodech zabývajících se výrobou zbrojního materiálu nebo klíčových surovin pro výrobu zbraní nebo výbušnin, popř. elektrárnách a způsobit tak škodu, která by směřovala k poškození ústavního zřízení nebo obranyschopnosti.

Objektivní stránka sabotáže je vymezena značně široce a neurčitě. V zásadě postihuje všechny eventuální formy jednání, jimiž pachatel může narušovat plnění důležitých úkolů nebo vůbec činnost v oblasti výkonu státní moci i veřejné správy, v oblasti obrany, ekonomiky a v jiných oblastech.⁹³

K samotnému dokonání činu není třeba, aby došlo k zmaření nebo ztížení plnění důležitého úkolu nebo ke vzniku poruchy nebo jiné závažné škody. Stačí, jestliže pachatel v úmyslu poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost republiky zneužije svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo se dopustí jiného pro společnost nebezpečného jednání k tomu, aby způsobil škodlivé následky uvedené v § 97 odst. 12 písm. a) nebo b) TrZ., přičemž se nevyžaduje, aby tyto následky skutečně vznikly. To že nastaly, má význam pouze pro určení stupně nebezpečnosti činu pro společnost, za předpokladu, že nevznikne těžší následek podmiňující použití vyšší trestní sazby podle § 97 odst. 3 písm. a), b) TrZ.⁹⁴

Skutková podstata trestného činu sabotáže obsahuje některé znaky skutkové podstaty trestného činu zneužívání pravomocí veřejného činitele (§ 158 TrZ) nebo trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku

⁹³ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Linde, Praha 2005, str. 453.

⁹⁴ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 739.

(§ 255 TrZ), pro rozlišení je rozhodující úmysl pachatele a jejich jednočinný souběh je tedy vyloučen.

Nový vládní návrh rozšiřuje ochranu i na mezinárodní organizaci, jinak zůstává skutková podstata beze změny. Ochrana mezinárodní organizace se promítla do odstavce třetího, kde jsou uvedeny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Odstavec 3 písm. c) zní: *ohrozí-li takovým činem závažně mezinárodní postavení republiky nebo postavení mezinárodní organizace, jejímž je Česká republika členem*. Poskytnutí ochrany mezinárodní organizaci považují za zdařilé, neboť se rozšiřuje možnost postihu teroristického jednání spáchaném na území České republiky, jehož příčinou by mohlo být členství České republiky v mezinárodní organizaci.

5.3.2 Hlava IV. trestního zákona - Trestné činy obecně nebezpečné

Tato hlava obsahuje trestné činy, s nimiž bývá spojeno nebezpečí ohrožující život a zdraví více lidí nebo cizí majetek ve velkém rozsahu. Je pro ně zpravidla charakteristické nebezpečí velkého rozsahu, které může být vyvoláno např. výbuchem, požárem, povodní, letištním nebezpečím atd. Jak již z názvu vyplývá, jde o trestné činy ohrožovací, k dokonání postačuje pouhé ohrožení chráněného zájmu.

1. trestný čin obecného ohrožení § 179 trestního zákona

(1) Kdo úmyslně vydá lidi v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví nebo cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu tím, že způsobí požár nebo povodeň nebo škodlivý účinek výbušnin, plynu, elektřiny nebo jiných podobných nebezpečných látek nebo sil nebo se dopustí jiného podobného nebezpečného jednání (obecné nebezpečí), nebo kdo obecné nebezpečí zvýší anebo ztláhá jeho odvracení nebo zmírnění, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let.

(2) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

b) spáchá-li takový čin opětovně v krátké době, nebo

c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt, škodu velkého rozsahu nebo jiný zvlášť závažný následek.

(3) Odnětím svobody na dvanáct až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 úmyslně smrt, nebo

b) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

Na ust. § 179 TrZ navazuje ust. 180 TrZ, obecně ohrožení v nedbalosti, které záměrně vynechávám, protože jej nelze aplikovat na teroristický útok, který je jednoznačně úmyslným činem.

Objektem trestného činu obecného ohrožení je bezpečnost života a zdraví lidí a bezpečnost majetku. Obecné nebezpečí je způsobeno tím, že pachatel:

- a. obecné nebezpečí způsobí, nebo
- b. obecné nebezpečí zvýší, nebo
- c. ztíží odvracení nebo zmírnění obecného nebezpečí.

Při určení není rozhodující, zda pachatel svým jednáním zvýšil nebo ztížil odvracení nebo zmírnění obecného nebezpečí, nebo kdo byl původcem vzniku nebezpečí. Za **obecné nebezpečí** je považováno takové jednání pachatele, jehož důsledkem je určitá neovladatelnost průběhu katastrofické události nebo živelnosti, při nichž odvracení poruchy je dílem náhody a nezávisí na vůli pachatele.⁹⁵ Typickým příkladem budou letecké teroristické útoky, protože takto vzniklému nebezpečí je v podstatě nemožné čelit nebo jej jakkoliv ohraničit. Je pro něj typická nepředvídatelnost a to jak samotného průběhu, tak i následků. Při obecném ohrožení je rozhodující počet ohrožených osob a rozsah škody, který vznikl na majetku. Soudní praxe se ustálila na počtu 7 osob, kterým hrozí smrt nebo alespoň těžká újma na zdraví (**R 39/1982** vydáním lidí v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví ve smyslu znaků trestného činu obecného ohrožení podle § 179 odst. 1 TrZ se rozumí takové ohrožení nejméně sedmi osob. Zda v konkrétním případě byl jednáním pachatele ohrožen větší počet osob na životě nebo zdraví, závisí na různých okolnostech, zejména pak na povaze místa, kde k ohrožení došlo, a způsobu, jakým k němu došlo). Porucha v zákoně uvedeného rozsahu sice nemusí vůbec vzniknout, aby byl naplněn objektivní znak trestného činu (obecně nebezpečný následek), musí bezprostředně hrozit. Pro stav obecného ohrožení je typické přiblížení k poruše (konkrétní nebezpečí) a dále určitá živelnost a neovladatelnost průběhu událostí, při nichž porucha často závisí na nahodilých, z vlivu pachatele se

⁹⁵ Chmelík, J. a kol.: Zločin bez hranic – Vyšetřování terorismu a organizovaného zločinu. Linde, Praha 2004, str. 38.

vymykajících okolnostech, nestačí tedy, když pachatelovým jednáním byla vytvořena pouze taková situace, z níž by obecně nebezpečný následek za určitých okolností a splnění ještě dalších podmínek teprve mohl vzniknout.⁹⁶

Po subjektivní stránce je třeba úmyslu, který směřuje ke způsobení obecně nebezpečného následku, aniž by pachatel musel vědět, jakým konkrétním způsobem vznikne vlastní obecné ohrožení. Pachatelovo jednání musí být ovládáno představou nebezpečí a také vůlí jej způsobit. Úmysl pachatele, byť eventuální § 4 písm. a), b) TrZ, směřuje ke způsobení obecného nebezpečí, popř. k jeho zvýšení nebo ke ztížení jeho odvracení nebo zmírnění.⁹⁷

Další podmínkou je, aby mezi jednáním pachatele a následkem byla příčinná souvislost.

Myslím si, že skutková podstata trestného činu obecného ohrožení dokáže „široce“ postihovat projevy terorismu. Aby teroristé upoutali pozornost, musí jejich akt „zasáhnout“ veřejnost, toho nejčastěji dosahují tím, že na následky teroristického aktu umírá mnoho lidí nebo je vážně zraněno. Po vyvolaném obecném ohrožení vzniká domněnka, že by se mohlo jednat o teroristický útok, což následně obvykle potvrdí samotné teroristické organizace, které se k útoku přihlásí a někdy uvedou důvody svého jednání. Následně je nezbytné rozlišovat, k čemu jejich jednání směřovalo, zda mělo například narušit ústavní zřízení nebo obranyschopnost republiky nebo způsobilo jiný škodlivý následek.

V novém vládním návrhu jsou trestné činy obecně nebezpečné řazeny do hlavy VII. U skutkové podstaty trestného činu obecného nebezpečí jsou rozšířeny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby a u nejtěžších zvlášť přitěžujících okolností (úmyslné způsobení smrti nebo spáchání tohoto činu za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu) se zvyšuje trestní sazba na dvanáct až dvacet let nebo je možné uložit výjimečný trest.

⁹⁶ Chmelík, J. a kol.: Zločin bez hranic – Vyšetřování terorismu a organizovaného zločinu. Linde, Praha 2004, str. 39.

⁹⁷ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 1072.

2. trestný čin ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku a civilního plavidla § 180a trestního zákona

(1) Kdo na palubě vzdušného dopravního prostředku nebo civilního plavidla v úmyslu získat nebo vykonávat kontrolu nad takovým prostředkem

- a) užije proti jinému násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí,*
- b) vyhrožuje jinému usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu, nebo*
- c) zneužije bezbrannost jiného,*

bude potrestán odnětím svobody na osm až patnáct let nebo propadnutím majetku.

(2) Odnětím svobody na dvanáct až patnáct let nebo výjimečným trestem, popřípadě vedle těchto trestů též propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt, nebo*
- b) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.*

Ustanovení § 180a TrZ je odrazem plnění mezinárodních závazků. Konkrétně jde o **Úmluvu o potlačování protiprávního zmocnění se letadel**, která byla přijata 16.12.1970 v Haagu (Haagská konvence) a **Úmluvy o potlačování protiprávních činů ohrožujících bezpečnost civilního letectví**, která byla přijata 23.9.1971 v Montrealu (Montrealská konvence). Blíže k úmluvám kapitola 7.2.1.

Jde o tzv. letecké pirátství, se kterým souvisí i ust. § 180b a § 180c TrZ. Pachatelé se zmocňují dopravního prostředku, aby se bezpečně dostali za hranice země nebo použijí cestující jako rukojmí, aby zatlačili na vládu, získali výkupné nebo se domohli odletu. Dá se říci, že jde o klasický prostředek teroristů, kterým se snaží dosáhnout svých cílů.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně bezpečnosti a provozu vzdušného dopravního prostředku nebo civilního plavidla. Za **vzdušný dopravní** prostředek se považují především letadla, kterými se podle praxe rozumí zařízení, jež jsou způsobilá létat v atmosféře nezávisle na zemském povrchu, nést na palubě osoby nebo náklad, jsou schopné bezpečného vzletu a přistání a jsou alespoň částečně říditelná. Za vzdušné dopravní prostředky se považují také vzducholodě a neupoutané či upoutané balony (srov. zákon č. 19/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů).⁹⁸

⁹⁸ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 1081.

Civilní plavidlo je definováno v ust. § 9 odst. 1 zákona č. 114/1995 Sb., o **vnitrozemské plavbě**, ve znění pozdějších předpisů, jako loď, malé plavidlo, plovoucí stroj, plovoucí zařízení a jiné ovladatelné plovoucí těleso. Malým plavidlem se rozumí loď, jejíž délka nepřesahuje 20m a která není určena nebo používána k vlečení, tlačení nebo vedení v bočně svázané sestavě jiných než malých plavidel, k přepravě více než dvanácti osob a která není převozní lodí. Jiným ovladatelným plovoucím tělesem se rozumí vor, předmět nebo pevné seskupení předmětů schopné ovladatelné plavby. Určující znaky jednotlivých druhů plavidel a podmínky jejich technické a provozní způsobilosti stanoví prováděcí předpis.

K dokonání trestného činu zákon nevyžaduje faktické získání nebo vykonávání kontroly nad vzdušným dopravním prostředkem nebo civilním plavidlem. Postačuje, když pachatel pouze jedná způsobem uvedeným v odstavci prvním písm.a), b), c) s vážně míněným záměrem získat nebo vykonávat kontrolu nad vzdušným dopravním prostředkem nebo plavidlem.

Pokud by na palubě vzdušného dopravního prostředku nebo civilního plavidla pachatel jinou osobu úmyslně usmrtil, šlo by o trestný čin podle § 180a TrZ, nikoli o trestný čin vraždy podle § 219 TrZ. Ustanovení § 180a TrZ je v tomto případě ustanovením speciálním k ustanovení § 219 TrZ (R 43/1987).

Ustanovení § 180b TrZ zní :

Kdo sdělí nepravdivou informaci, která může ohrozit bezpečnost nebo provoz vzdušného dopravního prostředku za letu nebo civilního plavidla za plavby, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem.

V tomto ustanovení je poskytována širší ochrana civilnímu letectví, než je požadována Montrealskou úmluvou, protože je chráněna nejen bezpečnost, ale i provoz vzdušného dopravního prostředku. Za **nepravdivou informaci** se považuje jakákoliv informace natolik zkreslená, že je způsobilá ohrozit bezpečnost nebo provoz dotyčného dopravního prostředku. Taková informace může být pachatelem sdělena jak za letu nebo plavby, ať již na palubě vzdušného dopravního prostředku nebo civilního plavidla, nebo ze země (např. nepravdivá informace vysílaná z pozemní stanice), tak i před letem nebo před plavbou, pokud se její účinky projeví za letu či za plavby.⁹⁹ Nepravdivá

⁹⁹ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 1083.

informace musí být reálně způsobilá ohrozit bezpečnost nebo provoz vzdušného dopravního prostředku za letu nebo civilního plavidla za plavby. U subjektivní stránky se vyžaduje úmysl, který musí zahrnovat jak jednání pachatele, tak následek spočívající v ohrožení bezpečnosti nebo provozu dotyčného dopravního prostředku, aniž by pachatel musel vědět, jakým konkrétním způsobem vznikne vlastní ohrožení bezpečnosti nebo provozu. Pachatelovo jednání musí být ovládáno představou ohrožení a také vůlí je způsobit. Vyžaduje se, aby pachatel věděl, že sdělovaná informace je nepravdivá a současně si byl vědom toho, že taková informace může ohrozit bezpečnost nebo provoz dotčeného dopravního prostředku a takové ohrožení buď chtěl způsobit § 4 písm. a) TrZ, nebo pro případ, že toto ohrožení nastane, byl s ním srozuměn § 4 písm. b) TrZ.¹⁰⁰ V souvislosti s terorismem se nejčastěji bude jednat o informaci, že se na palubě letadla nachází výbušnina, která exploduje, pokud nebudou splněny podmínky, které si teroristé stanoví. Další variantou je pouhé ohlášení výbušniny na palubě letadla bez stanovení podmínek ke splnění, aby se tak došlo k odvrácení exploze anebo dojde přímo k explozi bez předchozího varování, ke kterému se zpravidla následně teroristická organizace přihlásí.

Třetím trestným činem spadajícím do oblasti leteckého pirátství je trestný čin **zavlečení vzdušného dopravního prostředku do ciziny § 180c TrZ:**

(1) Kdo za účelem zavlečení vzdušného dopravního prostředku do ciziny se takového prostředku zmocní nebo neoprávněně užije takového prostředku, který mu byl svěřen, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let nebo propadnutím majetku.

(2) Odnětím svobody na deset až patnáct let nebo výjimečným trestem, popřípadě vedle těch trestů též propadnutím majetku bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

Svou podstatou jde o zvláštní případ neoprávněného užívání cizí věci za specifických okolností. Vůči trestnému činu podle § 249 TrZ jde o ustanovení speciální, a je proto vyloučen jednočinný souběh. Kromě toho má velmi blízko k trestnému činu ohrožování bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku a civilního plavidla § 180a TrZ, vůči němuž je trestným činem subsidiárním. Tento trestný čin je dokonán již tím, že pachatel v úmyslu zavléct vzdušný dopravní

¹⁰⁰ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 1084.

prostředek do ciziny se ho zmocní nebo neoprávněně užije. Přitom není třeba, aby vzdušný dopravní prostředek byl skutečně do ciziny zavlečen.

V novém vládním návrhu jsou tyto trestné činy zahrnuty do hlavy VII. a jsou zařazeny do samostatného dílu 2, který je označen jako trestné činy ohrožující vzdušný dopravní prostředek a civilní plavidlo. Trestný čin ohrožení vzdušného dopravního prostředku a civilního plavidla (§ 180a VNTrZ) je nově nazván jako trestný čin získání kontroly nad vzdušným dopravním prostředkem, civilním plavidlem a pevnou plošinou. Promítá se do něj připravovaný přístup k Úmluvě o potlačování protiprávních činů proti bezpečnosti námořní plavby a k Protokolu o potlačování protiprávních činů proti bezpečnosti pevných plošin na pevninské mělčině ze dne 10.3.1988 (Úmluva i Protokol schválil Parlament, ale dosud nebyla vyhlášena ve Sbírce mezinárodních smluv). Z tohoto důvodu byla rozšířena kontrola i na pevné plošiny na pevninské mělčině. Jinak dochází v podstatě k přijetí stávající dikce zákona. Zbývající dvě skutkové podstaty (trestný čin podle § 180b a 180c TrZ) jsou zachovány beze změny.

3. trestný čin poškozování a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení § 182 trestního zákona

(1) Kdo úmyslně ohrozí provoz

- a) veřejného telekomunikačního zařízení, zařízení držitele poštovní licence nebo zařízení pro hromadnou veřejnou dopravu,*
- b) ochranného zařízení proti úniku znečišťujících látek,*
- c) zařízení energetického nebo vodárenského,*
- d) veřejného ochranného zařízení proti požáru, povodni nebo jiné živelné pohromě,*
- e) podmořského kabelu nebo podmořského potrubí,*
- f) obranného nebo ochranného zařízení proti leteckým a jiným podobným útokům nebo jejich následkům, nebo*
- g) podobného obecně prospěšného zařízení,*

bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až šest let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 poruchu provozu obecně prospěšného zařízení, nebo*
- b) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.*

Jde o další trestný čin, které úzce souvisí s teroristickými útoky, protože teroristé jsou si vědomi toho, že poškozování nebo zničení takového zařízení

může mít nepříznivé následky pro velký okruh osob. Jsou to zařízení, která mají pro veřejnost důležitý význam, často strategický.

Obecně prospěšným zařízením se rozumí technicky složitější veřejné zařízení, která již podle své povahy slouží potřebám velkého okruhu osob, jako např. zařízení energetická, vodárenská, obranná nebo ochranná zařízení proti leteckým útokům, ochranná zařízení proti úniku znečišťujících látek apod. Většinou jde o zařízení, která využívá neomezený okruh osob, ale za obecně prospěšná zařízení lze považovat i zařízení, která složí omezenému okruhu osob, za předpokladu, že jsou technicky složitější a mají veřejnou povahu (např. telefon, a to včetně domovního, telegraf, veřejné ochranné zařízení proti požáru apod.).¹⁰¹ Jelikož jde o ohrožovací trestný čin, nevyžaduje se způsobení poruchy v provozu obecně prospěšného zařízení, ani poškození obecně prospěšného zařízení. Nevyžaduje se ani, aby porucha, která z jednání pachatele hrozí byla neodvratná, naopak jeho trestní odpovědnost není vyloučena tím, že nebezpečí poruchy bylo včas odvráceno zásahem třetí osoby, a tato skutečnost ani nesnižuje stupeň nebezpečnosti jeho činu pro společnost.¹⁰² V ust. § 182 TrZ není specifikováno jednání, kterým může dojít k ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení. Zpravidla pachatel poškodí nebo zničí některou ze součástí obecně prospěšného zařízení, které se stane nefunkčním. Samozřejmě, že může jít o jakékoliv jiné jednání, které znamená bezprostřední nebezpečí poruchy v provozu obecně prospěšného zařízení. U subjektivní stránky se vyžaduje úmysl.¹⁰³

Trestní zákon upravuje také ohrožení obecně prospěšného zařízení z nedbalosti v § 184 TrZ, které je na teroristické útoky prakticky nepoužitelné, protože teroristé útočí na takové cíle záměrně.

Nový vládní návrh mění úpravu poškozování a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení. V § 254 vládního návrhu trestního zákona je upraveno úmyslné poškození obecně prospěšného zařízení, § 255 VNTrZ upravuje poškození obecně prospěšného zařízení z nedbalosti a samotné obecně prospěšné zařízení je nově vymezeno v ust. § 256 VNTrZ a rozumí se

¹⁰¹ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 1129.

¹⁰² tamtéž

¹⁰³ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 1135.

jiným veřejné ochranné zařízení proti požáru, povodni nebo jiné živelné pohromě, obranné nebo ochranné zařízení proti leteckým a jiným podobným útokům nebo jejich následkům, ochranné zařízení proti úniku znečišťujících látek, zařízení energetické nebo vodárenské, podmořský kabel nebo podmořské potrubí, zařízení a sítě elektronických komunikací a koncová telekomunikační a rádiová zařízení, zařízení držitele poštovní licence, zařízení pro hromadnou veřejnou dopravu, včetně součástí dráhy a drážních vozidel ve veřejné drážní dopravě a svislých zákazových nebo příkazových dopravních značek.

Z výše uvedeného je patrné, že dochází k rozšíření pojmu obecně prospěšného zařízení, tak aby byla poskytnuta ochrana i zařízením pro hromadnou veřejnou dopravu. Tím je odůvodněno vypuštění části skutkové podstaty u trestného činu teroristického útoku, která spočívala v přerušení dopravy ve větším rozsahu.

4. trestný čin nedovoleného ozbrojování § 185 trestního zákona

(1) Kdo bez povolení vyrobí nebo opatří sobě nebo jinému střelnou zbraň anebo ji přechovává, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem propadnutí věci.

(2) Kdo bez povolení

a) sobě nebo jinému opatří nebo přechovává výbušninu, zbraň hromadně účinnou nebo součástky, jichž je k užití takové zbraně nezbytně třeba, nebo

b) hromadí, vyrábí nebo sobě nebo jinému opatřuje zbraně nebo střelivo bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 2 jako člen organizované skupiny,

b) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu, nebo

c) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

Objektem tohoto trestného činu je zájem společnosti na bezpečnosti lidí proti možnému ohrožení jejich života a zdraví, které vyplývá z nekontrolovatelného držení, nošení nebo výroby střelných zbraní, střeliva a výbušnin. Blíže problematiku zbraní a střeliva upravuje **zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o zbraních**“), který vymezuje kategorie střelných zbraní a střeliva, podmínky pro nabývání vlastnictví, držení, nošení a používání zbraní nebo střeliva, práva a povinnosti držitelů zbraní a střeliva, podmínky pro vývoz, dovoz nebo tranzit zbraní nebo střeliva a pro provozování střelnic, provádění pyrotechnického průzkumu, provozování informačního systému v oblasti zbraní a střeliva, sankce a výkon státní správy v oblasti zbraní a střeliva, provozování střelnic a

provozování a provádění pyrotechnického průzkumu (§ 1 odst. 1 zákona o zbraních). Zbraně a střelivo tento zákon v § 3 rozděluje do 4 základních kategorií :

1. *kategorie A – zakázané zbraně, zakázané střelivo nebo zakázané doplňky zbraní*
2. *kategorie B – zbraně podléhající povolení*
3. *kategorie C – zbraně podléhající nošení*
4. *kategorie D – ostatní zbraně*

Podrobně jsou dané kategorie rozvedeny v ust. § 4 až § 7 zákona o zbraních. K nabývání, držení a nošení střelné zbraně a střeliva je třeba zásadně povolení, které se prokazuje jednotným dokladem, a to zbrojním průkazem nebo zbrojní licenci, úpravu opět obsahuje zákon o zbraních (nabývání, držení a nošení je upraveno v § 8 a násl.; zbrojní průkaz v § 16 a násl.; zbrojní licence v § 31 a násl. zákona o zbraních).

Pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoliv, tedy i příslušník ozbrojených sil, který si opatřuje střelivo a výbušniny za účelem soukromého použití.

Jednočinný souběh trestného činu krádeže podle § 247 TrZ s trestným činem nedovoleného ozbrojování podle § 185 TrZ je možný (R 44/1977).

V novém vládním návrhu je skutková podstata tohoto trestného činu rozšířena, neboť se vztahuje jak na výrobu, opatření sobě nebo jinému, tak i na přechovávání hlavních částí nebo dílů střelné zbraně nebo střeliva za podmínky, že jde o větší množství. Dále je postih rozšířen i na osobu, která padělá, pozmění, zahlazuje nebo odstraňuje jedinečné označení střelné zbraně, které umožňuje její identifikaci. Tato úprava vychází z **Protokolu o nezákoně výrobě střelných zbraní, jejich částí a dílů a střeliva a proti obchodování s nimi**, který navazuje na **Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu** ze dne 15. listopadu 2000 a který byl přijat Valným shromážděním OSN dne 31. května 2001.

Dále byla v souladu se zněním odstavce 1, do dikce odstavce 3 písm. a) doplněna vedle opatření i „výroba“ a kvalifikované množství vztahujících se

k výbušnině i střelivu, tak aby tato úprava logicky navazovala na nižší odstavce, přičemž byly zpřísněny sankce u kvalifikovaných skutkových podstat tak, aby vyjadřovaly typovou závažnost takového jednání.¹⁰⁴

5. trestný čin vývoj, výroba a držení zakázaných bojových prostředků § 185a trestního zákona

(1) *Kdo vyvíjí, vyrobí, doveze, vyveze, přechovává nebo hromadí zbraně, bojové prostředky nebo výbušniny zakázané zákonem nebo mezinárodní smlouvou, se kterou Parlament vyslovil souhlas, anebo s nimi jinak nakládá, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.*

(2) *Stejně bude potrestán, kdo provozy určené k vývoji, výrobě nebo skladování zbraní, bojových prostředků nebo výbušnin uvedených v odstavci 1 projektuje, staví nebo užívá.*

Skutková podstata se snaží chránit bezpečnost lidí, státu před možným ohrožením života a zdraví lidí teroristickými útoky. Nezužuje se jen na teroristické útoky, ale poskytuje ochranu i před nebezpečím vyplývajícím z vývoje, přechovávání nebo hromadění obecně zakázaných zbraní, bojových prostředků nebo výbušnin anebo z nakládání s nimi.

S přihlédnutím k § 1 a § 2 zákona o zbraních, je nutné říci, že pokud se v § 185a TrZ hovoří o zbraních, bojových prostředcích nebo výbušninách zakázaných zákonem, nemá zákonodárce na mysli zakázané zbraně, jejich některé doplňky a zakázané střelivo ve smyslu § 4 a § 9 zákona o zbraních, což na druhé straně neznamená, že jejich výroba, přechovávání, dovoz, vývoz nebo jiné nakládání s nimi bez povolení není trestně postižitelné, neboť se zde uplatní ustanovení § 185 TrZ trestném činu nedovoleného ozbrojování.¹⁰⁵

Zákonem nebo mezinárodní smlouvou **zakázanými zbraněmi, bojovými prostředky nebo výbušninami** se rozumí:

- a. *jaderné zbraně nebo jiná jaderná výbušná zařízení*
- b. *bakteriologické a toxinové zbraně*
- c. *chemické zbraně*
- d. *protipěchotní miny, kterými se rozumí každá mina zkonstruovaná tak, aby explodovala přítomností, blízkostí nebo kontaktem osoby, a způsobující zneschopnění, zranění nebo usmrcení osoby nebo osob (naproti tomu sem*

¹⁰⁴ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona trestní zákoník - EU, předložený Poslanecké sněmovně dne 21.7.2004, projednávaný jako sněmovní tisk 744, k § 258.

¹⁰⁵ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 1145.

nepatří miny konstruované tak, aby explodovaly přítomností, blízkostí nebo kontaktem vozidla, a vybavené zařízením, které znemožňuje manipulaci, jež se z důvodu takového vybavení nepovažují za protipěchotní miny).¹⁰⁶

U subjektivní stránky se vyžaduje úmysl, jelikož jde o ohrožovací trestný čin, je dokonán již vývojem, výrobou, dovozem, vývozem, přechováváním nebo jiným nakládáním s takovou zbraní, bojovým prostředkem nebo výbušninou zakázanou zákonem nebo mezinárodní smlouvou. Pro vztah mezi trestným činem podle ust. §185 TrZ k ust. § 185a TrZ platí poměr speciality.

V novém vládním návrhu byla u tohoto trestného činu v podstatě zachována dosavadní skutkové podstata, vypadlo pouze slovní spojení „se kterou Parlament vyslovil souhlas“ a došlo ke zpřísnění trestní sazby, jak u základní, tak kvalifikované skutkové podstaty.

6. trestný čin nedovolené výroby a držení radioaktivního materiálu a vysoce nebezpečné látky § 186 trestního zákona

(1) Kdo bez povolení vyrobí, doveze, proveze, vyveze, přechovává anebo jinému obstará radioaktivní materiál nebo vysoce nebezpečnou látku nebo předměty určené k její výrobě, bude potrestán odnětím svobody ne jeden rok až pět let, zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,

b) získá-li takovým činem značný prospěch.

(3) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt,

b) získá-li takovým činem prospěch velkého rozsahu, anebo

c) spáchá takový čin jako člen organizované skupiny.

Podmínky při nakládání s radioaktivním (jaderným) materiálem včetně dovozu, průvozu a vývozu stanovuje **zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využití jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon)**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**atomový zákon**“). V ust. § 2 písm. j) bodu 1. atomového zákona vymezuje pojem - jaderné materiály, pojem radioaktivní látky, radioaktivního odpadu a další. Veškeré jaderné materiály podléhají evidenci, kontrole a státní správě a dozor při využívání jaderné energie a ionizujícího záření a v oblasti radiální ochrany vykonává Státní úřad pro jadernou bezpečnost.

¹⁰⁶ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 1147.

Tento trestný čin uvádím pro doplnění přehledu, protože se nedomnívám, že by se teroristům mohlo podařit některou z těchto látek přivést do České republiky, popř. si ji v České republice opatřit a použít. Pravděpodobnější je, že by teroristé podnikli útok na některou z jaderných elektráren, čímž by došlo k naplnění jiné skutkové podstaty.

Nový vládní návrh u skutkové podstaty trestného činu nedovolené výroby a držení radioaktivního materiálu a vysoce nebezpečné látky upravuje a upřesňuje okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.

5.3.3 Hlava VI. trestního zákona - Trestné činy proti rodině a mládeži

Z této hlavy bych vybrala pouze jediný trestný čin, který souvisí s teroristickými útoky a to **trestný čin únosu** uvedený v § 216 TrZ. Jeho zařazení do hlavy VI. TrZ zavádí k tomu, že jeho spojitost s terorismem by mohla být jen zdánlivá, ale pokud jej rozvedeme do důsledků, tak právě únos dítěte nebo osoby stížené duševní poruchou je pro teroristy významným prostředkem, jak zapůsobit na veřejnost a dosáhnout tak svých cílů. Nutné je však dodat, že teroristé se nezaměřují jen na únosy dětí a osob stížených duševní poruchou, jak by z předešlého mohlo vyplývat, ale běžnou součástí jejich taktiky jsou únosy jakýchkoliv osob, které mohou posloužit k dosažení jejich cílů.

Ustanovení § 216 TrZ zní:

(1) Kdo dítě nebo osobu stíženou duševní poruchou nebo duševně nedostatečně vyvinutou odejme z opatrování toho, kdo má podle zákona nebo podle úředního rozhodnutí povinnost o ně pečovat, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

*a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému majetkový prospěch, nebo
b) ohroží-li takovým činem mravní vývoj unesené osob.*

(3) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek.

Pojem odejme z opatrování se rozumí zásah, kterým se znemožní další péče o unesenou osobu. Takovým zásahem může být odvedení, odnesení nebo odvoz takové osoby nebo i její zadržení. Přitom není rozhodné, zda záměr směřuje k

trvalému odnětí unesené osoby z opatrování osoby, která je oprávněna a povinna o ni pečovat, nebo zda se tak má stát na přechodnou dobu, třeba i kratší dobu.¹⁰⁷ Z hlediska trestní odpovědnosti je bez významu, zda unášená osoba dobrovolně s únoscem odešla, či mu k vlastnímu únosu dokonce poskytla pomoc. V podstatě nezáleží ani na prostředcích, kterých bylo únoscem k únosu použito (např. násilí, pohrůžka násilím, lest atd.). Na trestnost činu nemá vliv okolnost, že osoba, která má povinnost o unesenou osobu pečovat, vyslovila s odnětím dodatečný souhlas.¹⁰⁸

Jde o úmyslný trestný čin. Úmysl musí zahrnovat i okolnost, že jde o zásah do práv osoby nebo osob, které mají povinnost o unesenou osobu pečovat, s čímž musí být pachatel přinejmenším srozuměn. Pokud by však pachatel spáchal únos zmocněním se rukojmí a hrozil, že ho usmrtí anebo, že mu způsobí újmu na zdraví nebo jinou vážnou újmu, s cílem donutit jiného, aby něco konal, opomenul nebo trpěl, bylo by třeba takové jednání posoudit jako trestný čin braní rukojmí podle § 234a TrZ. V případě, že by nebyly splněny všechny znaky tohoto trestného činu a pachatel by se záměrem získat majetkový prospěch přistoupil k vymáhání výkupného, bylo by třeba toto jednání právně kvalifikovat jako trestný čin únosu podle § 216 TrZ v jednočinném souběhu s trestným činem vydírání podle § 235 TrZ.¹⁰⁹

Jednočinný souběh trestného činu únosu podle § 216 TrZ s trestným činem braní rukojmí podle § 234a TrZ je vyloučen.

V novém vládním návrhu jsou trestné činy proti rodině a mládeži zařazeny do hlavy IV. Trestný čin únosu je zařazen do § 173 VNTrZ, v podstatě skutková podstata navazuje na skutkovou podstatu současnou a dochází k rozšíření okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, mimo jiné o okolnost, že pachatel spáchal trestný čin jako člen organizované skupiny.

¹⁰⁷ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 1246.

¹⁰⁸ tamtéž

¹⁰⁹ Šámal, P., Purý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 1277.

5.3.4 Hlava VIII. trestního zákona - Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti

Tato hlava upravuje důležitý trestný čin z hlediska potírání terorismu a to **trestný čin braní rukojmí** upravený v § 234a TrZ.

(1) Kdo se zmocní rukojmí a hrozí, že ho usmrtí anebo že mu způsobí újmu na zdraví nebo jinou vážnou újmu, s cílem donutit jiného, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

(2) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

b) je-li při takovém činu rukojmím osoba mladší než osmnáct let,

c) je-li při takovém činu rukojmími více osob, nebo

d) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(3) Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

Trestný čin braní rukojmí byl do našeho trestního zákona implementován po ratifikaci **Mezinárodní úmluvy proti braní rukojmí**, která byla přijata v New Yorku v roce 1979 a vyhlášena ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 36/1988 Sb. (blíže k této úmluvě kap. 7.2.3).

Podle čl. 1 této Úmluvy se trestného činu braní rukojmí dopouští kterákoliv osoba, která se zmocní jiné osoby nebo ji zadrží a hrozí jejím usmrcením, zraněním nebo dalším zadržováním s cílem donutit třetí stranu, ať již stát, mezinárodní mezivládní organizaci, fyzickou nebo právnickou osobu nebo skupinu osob, aby učinili jakýkoli čin, nebo aby se jakéhokoli činu zdrželi jako výslovnou nebo nepřímou podmínku propuštění rukojmí.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně svobodného rozhodování člověka, ale i osobní svoboda ve smyslu svobody pohybu. Jde o úmyslný trestný čin pokud jde o základní skutkovou podstatu a kvalifikovanou okolnost v písm. a) druhého odstavce, tedy ve vztahu k členu organizované skupiny. V ostatních kvalifikovaných okolnostech postačuje nedbalost, smrt jako kvalifikovaná okolnost uvedená v odst. 3 může být způsobena výhradně z nedbalosti.¹¹⁰

¹¹⁰ Chmelík, J. a kol.: Zločin bez hranic – Vyšetřování terorismu a organizovaného zločinu. Linde, Praha 2004, str. 50.

Ve vztahu k trestnému činu vydírání je skutková podstata trestného činu braní rukojmí speciální skutkovou podstatou, proto je jednočinný souběh těchto dvou trestných činů vyloučen.

V novém vládním návrhu jsou trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti zařazeny do hlavy II., která je rozdělena do dvou oddílů, první obsahuje trestné činy proti svobodě a oddíl druhý zahrnuje trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství. Skutková podstata trestného činu braní rukojmí § 149 VNTrZ, je rozšířena a zpřísňuje postih základních i kvalifikovaných skutkových podstat. Ust. § 149 VNTrZ zní:

(1) Kdo se zmocní rukojmí a hrozí, že ho usmrtí anebo že mu způsobí újmu na zdraví nebo jinou vážnou újmu, s cílem donutit jiného, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.

(2) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

b) je-li při takovém činu rukojmím dítě,

c) je-li při takovém činu rukojmím více osob

d) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek,

e) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví

f) způsobí-li takovým činem značnou škodu, nebo

g) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch

(3) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt,

b) způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu, nebo

c) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu

(4) Odnětím svobody na deset až šestnáct let bude pachatel potrestán,

způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

5.3.5 Další trestné činy související s terorismem

Kromě skutkových podstat, které jsem výše rozebírala, by mohla být na teroristické akty aplikována i další ustanovení trestního zákona. Ve výčtu jsem vynechala **trestný čin vraždy** podle § 219 TrZ, **trestný čin ublížení na zdraví** podle § 221 TrZ, §222 TrZ, **trestný čin loupeže** podle § 234 TrZ, **trestný čin omezování osobní svobody** § 231 TrZ, **trestný čin poškozování cizí věci**

§ 257 TrZ a řadu dalších. Jde o trestné činy, které z pohledu terorismu jsou doprovodnými trestnými činy, nicméně jejich následky a účinky jsou stejně závažné jako samotné „teroristické“ trestné činy. Ráda bych se vrátila ještě ke dvěma trestným činům, které jsem ve výčtu neuvedla, a o kterých se diskutovalo v souvislosti s útoky z 11. září 2001. Většina ohlasů na útoky byla negativních, ale bohužel se našly i takové, které útoky schvalovaly, byly vytvářeny letáky, které ospravedlňovaly útoky, docházelo ke skandování jména Usámi bin Ládina apod. Byla tedy vznesena otázka, zda-li je možné postihnout i schvalování těchto činů. V úvahu připadá aplikace ustanovení § 165 TrZ **schvalování trestního činu**, kterého se dopustí ten:

(1) Kdo veřejně schvaluje trestný čin nebo veřejně vychvaluje pro trestný čin jeho pachatele, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Stejně bude potrestán, kdo v úmyslu projevit s trestným činem souhlas
a) pachatele nebo osobou jemu blízkou odmění nebo odškodní za trest, nebo
b) na takovou odměnu nebo odškodnění sbírá.

Problematická je aplikace tohoto ustanovení, která by se mohla dostat do rozporu s čl. 17 Listinou základních práv a svobod, který stanovuje:

1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

3) Cenzura je nepřipustná.

4) Svobodu projevu a právo vyhledávat informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

S ohledem na shora uvedené bude záležet na okolnost konkrétního případu, zda dojde k naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu a zda se podaří pachateli prokázat jeho úmysl.

Druhou možností je skutková podstata **trestného činu podpory a propagace hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka** podle ustanovení § 260 TrZ, kterého se dopustí ten:

(1) Kdo podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným podobně účinným způsobem,

b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny, nebo

c) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

Podle § 261 TrZ kdo veřejně projevuje sympatie k hnutí uvedenému v §260 TrZ, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

Problémem při aplikaci ustanovení je tvrzení, že islámský fundamentalismus mezi taková hnutí nepatří. Nejde však o jednotný výklad, protože řada odborníků se přiklání k tomu, že islámský fundamentalismus se řadí k hnutím, která potlačují práva a svobody člověka, hlásá národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob. Podle usnesení Nejvyššího soudu České republiky, **sp. zn. 5 Tdo 337/2002** je patrné, že zákonodárce v ust. § 260 TrZ a § 261 TrZ má na mysli i hnutí formálně neregistrované, hlásající zášť, již se podle důvodové zprávy rozumí zesílená nenávisť, vůči skupinám osob (např. národnostním, rasovým apod.). Musí však jít o konkrétní hnutí, v určité míře organizovanou a strukturovanou skupinu osob, která má alespoň zřetelné kontury, společné postoje a orientaci zaměřenou na dosažení některého v ustanovení § 260 odst. 1 Trz uvedeného cíle. Teprve po určení takto alespoň v hrubých obrysech identifikovaného hnutí, je třeba při rozhodování, zda došlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu podle § 260 TrZ, posuzovat k čemu takové hnutí, o jehož podporu a propagaci jde, skutečně směřuje nebo co hlásá. Ustanovení se vztahuje i na případy existujících hnutí, která si kladou za cíl omezování práv a svobod nebo diskriminaci určité skupiny osob z různých důvodů.

6. PRÁVNÍ NÁSTROJE K ODHALOVÁNÍ PACHATELŮ TERORISTICKÝCH ÚTOKŮ

Úplný výčet prostředků k odhalování pachatelů teroristických útoků, kterými disponují orgány činné v trestním řízení a zpravodajské služby nelze podat, neboť jde o širokou škálu nástrojů, které napomáhají odkrývat teroristické praktiky. Z tohoto důvodu se budu věnovat pouze některým z nich, záměrně si vybírám ty, kterou jsou v současné době diskutované a je jim věnována větší

pozornost ze strany odborníků, i veřejnosti. Použití těchto metod a prostředků bývá důsledně utajováno, zejména z důvodu, aby si osoby vůči nimž jsou tyto metody namířeny, nemohly vytvořit „obranné mechanismy“ a tím by se zhoršovala možnost odhalování kořenů teroristických aktivit.

6.1 Operativně pátrací prostředky

Operativně pátrací prostředky jsou upraveny v ustanovení trestního řádu v § 158b a násl. Operativně pátrací prostředky je nutné odlišovat od podpůrných operativně pátracích prostředků, které upravuje **zákon o Policii** v § 23a.

Pro doplnění přehledu uvádím, že existuje termín operativně pátrací metodami a prostředky a zabezpečovací technika, které jsou užívány v policejní praxi, a termín zpravodajské metody a prostředky, specificky „zpravodajská technika“ (je druh zpravodajských prostředků užívaných vojenským obranným zpravodajstvím a Bezpečnostní informační službou), které jsou užívány zpravodajskými službami.¹¹¹

Mezi operativně pátrací prostředky podle § 158b TrŘ patří:

- a) *předstíraný převod,*
- b) *sledování osob a věcí,*
- c) *použití agenta.*

Obecně se **operativně pátracími prostředky** rozumí souhrn opatření policejních orgánů uskutečňovaných podle trestního řádu v souladu s dalšími právními předpisy, jejichž účelem je předcházení, odhalování a objasňování trestné činnosti, jakož i pátrání po skrývajících se pachatelích, pátrání po hledaných nezvěstných osobách a pátrání po věcných důkazech.¹¹² Operativně pátrací prostředky spadají pod širší a komplexnější pojem operativně pátrací činnost. **Operativně pátrací činností** se v obecném pojetí rozumí ucelený systém postupů spočívajících v používání operativně pátracích prostředků, které ve smyslu trestního řádu, **zákona o Policii, zákona č.555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky**, ve znění pozdějších

¹¹¹ Chmelík, J. a kol.: Zločin bez hranic – Vyšetřování terorismu a organizovaného zločinu. Linde, Praha 2004, str. 142.

¹¹² Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púrý, F.: Trestní řád. Komentář 4. vydání. C.H.Beck, Praha 2002, str. 968.

předpisů a z nich vycházejících interních aktů řízení, v trestním řízení používá pověřený policejní orgán převážně utajovaným způsobem. Systém způsobů operativně pátrací činnosti spočívá v soustavném získávání, shromažďování, prověřování, případně rozpracovávání operativních informací se zaměřením na ochranu zájmů chráněných zákony a mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána.¹¹³ Trestní řád v ust. §158b odst. 2 stanovuje: *používání operativně pátracích prostředků nesmí sledovat jiný zájem než získání skutečností důležitých pro trestní řízení. Tyto prostředky je možné použít jen tehdy, nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo. Práva a svobody osob lze omezit jen v míře nezbytně nutné. Jejich prostřednictvím jsou získávány informace, které slouží k odhalování trestných činů, jejich pachatelů nebo vedou k předcházení trestných činů. Současně je v tomto ustanovení stanoven i rámec pro jejich použití. Omezení spočívá v použitelnosti, tedy jen v míře nezbytně nutné k dosažení předpokládaných záměrů a cílů v trestním řízení o úmyslném trestném činu při co nejmenší intenzitě zásahu. Při použití operativně pátracích prostředků se zpravidla získávají:*

- a) **zvukové záznamy,**
- b) **obrazové záznamy a**
- c) **jiné záznamy,**

kteří lze použít jako důkazní prostředek v trestním řízení (§ 158b odst. 3 TrŘ).

Zvukovými záznamy se rozumí záznamy zachycené prostřednictvím technického zařízení (magnetofonu, diktafonu, prostorového odposlechu) na příslušném nosiči, který zaznamenává zvukovou komunikaci sledované osoby s jinou osobou, s níž byla ve styku na konkrétním místě. Takový záznam je prováděn skrytě, ať již je sledovaný objekt v různé vzdálenosti od místa umístění příslušného technického prostředku. Nejde však o záznam telekomunikačního provozu ve smyslu § 88 TrŘ.¹¹⁴

Obrazové záznamy jsou záznamy zachycující pomocí technického zařízení (zpravidla skrytou umístěnou videokamerou, filmovou kamerou, ale i fotoaparátem, včetně digitální kamery apod.) sledovanou osobu či sledovanou

¹¹³ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púrý, F.: Trestní řád. Komentář 4. vydání. C.H.Beck, Praha 2002, str. 968

¹¹⁴ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púrý, F.: Trestní řád. Komentář 4. vydání. C.H.Beck, Praha 2002, str. 973.

věc v určitém okamžiku na konkrétním místě tak, aby bylo možno se vizuálně při zhlédnutí záznamu na příslušném nosiči přesvědčit o pohybu či podobě osoby, věci anebo manipulaci s věcí apod. Může jít i o záznam při využití kamer či jiných technických zařízení umístěných trvale nebo po delší dobu na veřejných či veřejnosti přístupných místech, pokud je jejich ohnisko pozornosti zaměřeno na sledovaný objekt.¹¹⁵

Za **jiné záznamy** jsou považovány ty, které se získávají prostřednictvím jiných technických prostředků, zejména počítačů, počítačových datových sítí, elektronické pošty, laserové techniky atd.

6.1.1 Předstíraný převod § 158c trestního řádu

(1) Předstíraným převodem se rozumí předstíraná koupě, prodeje nebo jiného způsobu převodu předmětu plnění včetně převodu věci,

a) k jejímuž držení je třeba zvláštního povolení,

b) jejíž držení je nepřípustné,

c) která pochází z trestného činu, nebo

d) která je určena ke spáchání trestného činu.

(2) Předstíraný převod lze uskutečnit pouze na základě písemného povolení státního zástupce.

(3) Nesnese-li věc odkladu, lze předstíraný převod provést i bez povolení. Policejní orgán je však povinen o povolení bezodkladně dodatečně požádat, a pokud je do 48 hodin neobdrží, je povinen provádění předstíraného převodu ukončit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít.

(4) O předstíraném převodu sepíše policejní orgán záznam, který do 48 hodin doručí státnímu zástupci.

Předstíraný převod je průlom do zásady právní jistoty, která zaručuje, že právní úkon je činěn po právu, tedy svobodně, vážně, určitě a srozumitelně, jinak je neplatný, přičemž jde o neplatnost absolutní, která působí s ohledem na to, že je stanovena ve veřejném zájmu přímo ex lege, a to od počátku. V tomto případě jde o dovolený zásah státu v zájmu odhalení, prověření nebo prokázání úmyslného trestného činu, který bezprostředně souvisí s tímto převodem.¹¹⁶

Mezi věci uvedené v odst. 1 ust. § 158c TrŘ zejména patří: omamné látky, psychotropní látky a jedy; výbušniny; radioaktivní látky; vojenský materiál; střelné zbraně a střelivo, jejichž držení a nakládání s nimi zpravidla upravují

¹¹⁵ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád. Komentář 4. vydání. C.H.Beck, Praha 2002, str. 973

¹¹⁶ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád. Komentář 4. vydání. C.H.Beck, Praha 2002, str. 975.

zvláštní zákony. Státní zástupce, jako orgán činný v trestném řízení, dává souhlas k uskutečnění předstíraného převodu a následně kontroluje jeho soulad se zákonem, na základě vyhotoveného záznamu. Shledá-li nedostatky, je povinen na ně upozornit nadřízeného policejního orgánu.

Předstíraného převodu lze využít zejména při odhalování financování teroristických aktiv a sledování toku finančních prostředků mezi jednotlivými teroristickými skupinami.

6.1.2 Sledování osob a věcí § 158d trestního řádu

(1) Sledováním osob a věcí (dále jen „sledování“) se rozumí získávání poznatků o osobách a věcech prováděné utajovaným způsobem technickými nebo jinými prostředky. Pokud policejní orgán při sledování zjistí, že obviněný komunikuje se svým obhájcem, je povinen záznam s obsahem této komunikace zničit a poznatky, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít.

(2) Sledování, při kterém mají být pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy, lze uskutečnit pouze na základě písemného povolení státního zástupce.

(3) Pokud má být sledováním zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků, lze je uskutečnit jen na základě předchozího povolení soudece. Při vstupu do obydlí nesmějí být provedeny žádné jiné úkony než takové, které směřují k umístění technických prostředků.

(4) Povolení podle odstavce 2 a 3 lze vydat jen na základě písemné žádosti. Žádost musí být odůvodněna podezřením na konkrétní trestnou činnost a jsou-li známy, též údaji o osobách či věcech, které mají být sledovány. V povolení musí být stanovena doba, po kterou bude sledování prováděno a která nesmí být delší než 6 měsíců. Tuto dobu může ten, kdo sledování povolil, na základě nové žádosti písemně prodloužit vždy na dobu nejvýše šesti měsíců.

(5) Nesnese-li věc odkladu a nejde-li o případy uvedené v odstavci 3, lze sledování zahájit i bez povolení. Policejní orgán je však povinen o povolení bezodkladně dodatečně požádat, a pokud je do 48 hodin neobdrží, je povinen sledování ukončit, případný záznam zničit a informace, které v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít.

(6) Bez splnění podmínek podle odstavců 2 a 3 lze sledování provést, pokud s tím výslovně souhlasí ten, do jehož práv a svobod má být sledováním zasahováno. Je-li takový souhlas dodatečně odvolán, sledování se neprodleně zastaví.

(7) Má-li být záznam pořizený při sledování použit jako důkaz, je třeba k němu připojit protokol s náležitostmi uvedenými v § 55 a 55a.

(8) Pokud nebyly při sledování zjištěny skutečnosti důležité pro trestní řízení, je nutno záznamy předepsaným způsobem zničit.

(9) V jiné trestní věci, než je ta, v níž bylo sledování za podmínek uvedených v odstavci 2 provedeno, lze záznam pořizený při sledování a připojený protokol použít jako důkaz jen tehdy, je-li i v této věci vedeno

řízení o úmyslném trestném činu nebo souhlasí-li s tím osoba, do jejíž práv a svobod bylo sledováním zasahováno.

V tomto ustanovení jsou rozlišeny **tři typy sledování**:

- a) obecné sledování osob a věcí bez pořizování jakýchkoliv záznamů,
- b) sledování podle odstavce 2, při kterém jsou pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy,
- c) sledování podle odstavce 3, které zasahuje do některých ústavně chráněných práv a svobod občanů.¹¹⁷

Technickými prostředky se rozumí všechny prostředky, které umožňují sledování osob a věcí tzv. na dálku (např. od použití klasického dalekohledu až po přístroje využívající infračerveného, rentgenového i jiného záření až po přístroje umožňující vidění v noci, tzv. noktovizorů atd.), prostorové odposlechy i přístroje k zjišťování obsahu písemností, zásilek i jiných záznamů, zpravidla bez porušení jejich uzavření apod. Při obecném sledování, ke kterému nepotřebuje pověřený policejní orgán žádné povolení (a contrario odstavců 2 a 3), zpravidla nepůjde o technické prostředky umožňující získání záznamů uvedených v §158b odst. 3 TrŘ (pokud by získání takových záznamů umožňovaly, nesměly by tyto záznamy bez povolení podle odstavce 2 nebo 3 být pořizovány).¹¹⁸

V případě sledování osob jsou stanoveny určité kontrolní mechanismy, které mají zabránit zneužití nebo nezákonnosti tohoto operativně pátracího prostředku:

1. je chráněna komunikace obviněného s obhájcem, která nesmí být za žádných okolností použita a její případný záznam musí být zničen;
2. jsou-li při sledování pořizovány záznamy, ať už zvukové, obrazové nebo jiné, musí mít příslušný policejní orgán písemné povolení od státního zástupce (zákon umožňuje vydání dodatečného povolení);
3. pokud by mělo být sledováním zasáhnuto do některých ústavně chráněných práv a svobod občanů, je nezbytné mít povolení soudce (není možné

¹¹⁷ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púrý, F.: Trestní řád. Komentář 4. vydání. C.H.Beck, Praha 2002, str. 979.

¹¹⁸ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púrý, F.: Trestní řád. Komentář 4. vydání, C.H.Beck, Praha 2002, str. 980.

dodatečně povolit takové sledování, povolení je nutné mít před zahájením sledování); zpravidla bývá vydáváno na návrh státního zástupce;

4. sledování osob a věcí je také možné provést se souhlasem té osoby, do jejíž práv a svobod má být sledováním zasáhnuo;
5. stanovena povinnost policejního orgánu, aby zničil záznamy předepsaným způsobem pro případ, že sledováním nebyly zjištěny žádné skutečnosti důležité pro trestní řízení.

6.1.3 Použití agenta § 158e trestního řádu

(1) Je-li vedeno trestní řízení pro zvlášť závažný úmyslný trestný čin, pro trestný čin spáchaný ve prospěch zločinného spolčení nebo pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, je policejní orgán, pokud jím je útvar Policie České republiky, oprávněn použít agenta.

(2) Agentem je příslušník Policie České republiky plnící úkoly uložené mu řídicím orgánem, vystupující zpravidla se zastíráním skutečného účelu své činnosti. Je-li to k použití agenta, jeho přípravě nebo k jeho ochraně nutné, je k zastírání jeho totožnosti možné

a) vytvořit legendu o jiné osobní existenci a osobní údaje vyplývající z této legendy zavést do informačních systémů provozovaných podle zvláštních zákonů,

b) provádět hospodářské činnosti, k jejichž vykonávání je třeba zvláštní oprávnění, povolení či registrace,

c) zastírání příslušnosti k Policii České republiky.

(3) Orgány veřejné správy jsou povinny poskytnout Polici České republiky bez odkladu potřebnou součinnost při plnění oprávnění uvedených pod písmeny a) až c).

(4) Použití agenta povoluje na návrh státního zástupce vrchního státního zastupitelství soudce vrchního soudu, v jehož obvodu je státní zástupce, podávající návrh, činný. V povolení musí být uveden účel použití a doba, po kterou bude agent použit, a údaje umožňující identifikaci agenta. Na základě nového návrhu, obsahujícího vyhodnocení dosavadní činnosti agenta, lze dobu povolení prodloužit, a to i opakovaně.

(5) Ke sledování osob a věcí v rozsahu uvedeném v § 158d odst. 2 agent nepotřebuje další povolení.

(6) Agent je povinen při své činnosti volit takové prostředky, které jsou způsobitelné ke splnění jeho služebního úkolu a jimiž není jiným osobám způsobována újma na jejich právech. Jiné povinnosti podle zvláštního zákona upravující postavení příslušníků Policie České republiky nemá.

(7) Státní zástupce je povinen od příslušného policejního orgánu vyžadovat údaje potřebné pro posouzení, zda trvají důvody pro použití agenta a zda je jeho činnost v souladu se zákonem. Tyto údaje je povinen pravidelně, nejméně jednou za tři měsíce, posuzovat a pominou-li důvody pro použití agenta, dá policejnímu orgánu pokyn k bezodkladnému ukončení činnosti agenta. Policejní orgán je povinen předložit státnímu zástupci záznam o výsledku použití agenta.

(8) Agent může plnit své úkoly i na území jiného státu. O jeho vyslání do zahraničí po předchozím souhlasu příslušných orgánů státu, na jehož území má působit, a na základě povolení soudce, uvedeného v odstavci 4 rozhoduje policejní prezident, pokud nestanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, jinak; v ostatním platí ustanovení odstavců 1 až 7.

Podmínky pro použití agenta jsou mnohem přísnější než u předešlých operativně pátracích prostředků. Výslovně je stanoveno, že agentem může být pouze příslušník Policie České republiky, který plní úkoly stanovené řídicím policejním orgánem. Ve většině případů vykonává agent svou činnost utajeně, bývá mu vytvořena nová identita, údaje týkající se jeho osoby jsou zaneseny do informačních systémů, není ani výjimkou, že získává oprávnění k hospodářským činnostem, ke kterým je třeba dle zvláštních předpisů povolení nebo registrace. V neposlední řadě je nutné utajit jeho příslušnost k Policii České republiky, neboť prozrazením by mohl být ohrožen jeho život, proto neplní povinnosti policisty, které mu vyplývají ze zákona o Policii, aby nebyla prozrazena jeho totožnost.

Myslím si, že je na místě zmínit podobný pojem **informátor**, který neužívá trestní řád, nýbrž zákon o Policii. Je upraven v § 23f zákon o Policii mezi tzv. podpůrně operativně pátracími prostředky. Informátorem se rozumí fyzická osoba poskytující za finanční nebo věcnou odměnu informace a služby takovým způsobem, aby nebyla vyražena její spolupráce s policií. Bohužel zákon nedefinuje osobu informátora, kdo může být informátorem, nezabývá se způsobem úpravy spolupráce policie s informátorem a neřeší otázku jeho beztrestnosti. Informátor spolupracuje zpravidla s policií na základě ústní dohody, ale otázkou zůstává jeho postih, popřípadě sankce za neplnění dohody, pokud bude podávat záměrně mylné informace. Domnívám se, že tento institut by měl být začleněn i do trestního řádu a zasloužil by si širší a konkrétnější úpravu, protože informátor se může stát důležitou osobou a prostředníkem při napojování na teroristické organizace a sledování jejich aktivit a odhalování záměru provést teroristický útok.

6.2 Evropský zatýkací rozkaz § 404 a násl. trestního řádu (European Arrest Warrant)

Evropský zatýkací rozkaz byl do trestního řádu začleněn **novelou č. 539/2004 Sb.**, která je bezprostřední reakcí na vstup České republiky do EU, neboť naplňuje některé závazky České republiky vyplývající zejména z rámcových rozhodnutí **Rady o boji proti terorismu (2002/475/JVV)**, **o potírání obchodu s lidmi (2002/629/JVV)**, **o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi jednotlivými členskými státy (2002/548/JVV)** a **ze společné akce přijaté Radou na základě článku K 3 Smlouvy o Evropské unii o korupci v soukromém sektoru (98/742/JVV)**.

Novela přinesla změnu obecné části trestního zákona, konkrétně ust. § 21 odst. 2 TrZ, podle kterého může být občan České republiky předán jinému členskému státu Evropské unie pouze na základě evropského zatýkacího rozkazu. Toto ustanovení sice na jedné straně neruší obecnou zásadu vymezenou v odstavci 1, podle níž „občan České republiky nemůže být vydán cizímu státu k trestnímu stíhání ani k výkonu trestu“, která se týká institutu extradice, ale na druhé straně v podstatě vylučuje její použití při předávání osob mezi členskými státy EU na základě evropského zatýkacího rozkazu. V souvislosti s přijetím této úpravy se diskutuje zásadní otázka, zda tato úprava, která vyvolává určité pochybnosti není v rozporu s **čl. 14 LZPS**, a to zejména s druhou větou odstavce 4 tohoto článku, podle něhož „občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti“.¹¹⁹

Rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi jednotlivými členskými státy (2002/548/JVV) přináší tři nové prvky:

- a) zrušuje rozhodovací pravomoc ústředního správního orgánu,
- b) prolamuje zásadu dvojí trestnosti u uvedených jednání,
- c) omezuje zásadu nevydávání vlastních občanů k trestnímu stíhání či výkonu trestu, a to v rámci členských států Evropské unie.

¹¹⁹ Šámal, P.: Nad tzv. Euronovelou trestního zákona provedenou zákone č. 537/2004 Sb. Právní zpravodaj 11/2004, str.11.

Česká republika však do trestného řádu zakotvila, že může předat vlastního občana jinému členskému státu Evropské unie pouze za podmínky vzájemnosti (§ 403 odst. 2 TrŘ).

Jak již jsem uvedla výše, úpravu evropského zatýkacího rozkazu do trestní řádu začlenila novela č. 539/2004 Sb., která doplnila nejen obecnou část, ale změnila i hlavu XII. trestního řádu a úpravu evropského zatýkacího rozkazu obsahuje oddíl třetí, který je označen jako „**Zvláštní ustanovení pro předávání osob mezi členskými státy Evropské unie na základě evropského zatýkacího rozkazu**“ (§ 403 - § 422 TrŘ).

Evropský zatýkací rozkaz je charakterizován jako zatýkací rozkaz vydaný v souladu s předpisy Evropské unie (§ 404 odst. 1 TrŘ). V podstatě jde o rozhodnutí vydané justičním orgánem jednoho členského státu Evropské unie za účelem zatčení a předání určité osoby jiným členským státem k trestnímu stíhání nebo výkonu trestu či jiného opatření k omezení osobní svobody. Podmínkou pro jeho vydání je, že musí jít o trestný čin, za který právo vyžadujícího státu ukládá trest odnětí svobody s horní hranicí nejméně 12 měsíců nebo za který byla osoba odsouzena k trestu odnětí svobody v délce nejméně 4 měsíců (ust. § 404 odst. 2 TrŘ). V případě taxativně uvedených jednání, pokud je za ně možno uložit v dožadující členském státě trest odnětí svobody s horní hranicí alespoň tří let, je prolomena zásada dvojí trestnosti. To znamená, že postačí, když skutek, pro který je požadováno předání, je trestný podle práva dožadující země a není nutné, aby byl trestný také podle práva dožádané země. Jde celkem o 32 zvlášť závažných skutkových podstat, které jsou upraveny v § 412 TrŘ nazvaném jako výjimky ze zásady oboustranné trestnosti. Patří sem:

- a) účast na zločinném společní,
- b) terorismus,
- c) obchod s lidmi,
- d) pohlavní zneužívání dětí a dětská pornografie,
- e) nedovolený obchod s drogami a psychotropními látkami,
- f) nedovolený obchod se zbraněmi, střelivem a výbušninami,
- g) korupce,

- h) podvody včetně podvodů postihujících zájmy Evropských společenství ve smyslu Úmluvy ze dne 26. července 1995 o ochraně finančních zájmů Evropských společenství*
- i) legalizace výnosů z trestné činnosti,*
- j) padělání měny,*
- k) počítačová trestná činnost,*
- l) trestná činnost proti životnímu prostředí, včetně nedovoleného obchodu s ohroženými živočišnými a rostlinnými druhy a jejich plemeny a odrůdami,*
- m) napomáhání při nedovoleném překročení státní hranice a při nedovoleném pobytu,*
- n) vražda, těžká újma na zdraví,*
- o) nedovolený obchod s lidskými orgány a tkáněmi,*
- p) únos, omezování osobní svobody a braní rukojmí,*
- q) rasismus a xenofobie,*
- r) organizovaná nebo ozbrojená loupež,*
- s) nedovolený obchod s kulturními statky, včetně starožitností a uměleckých děl,*
- t) podvodná jednání,*
- u) vydírání a vymáhání peněz za ochranu,*
- v) padělání a pirátství výrobků,*
- w) padělání veřejných listin a obchod s veřejnými listinami,*
- x) padělání platebních prostředků,*
- y) nedovolený obchod s hormony a jinými růstovými stimulanty,*
- z) nedovolený obchod s jadernými nebo radioaktivními materiály,*
- aa) obchod s odcizenými vozidly,*
- bb) znásilnění,*
- cc) zháření,*
- dd) trestné činy, jejichž stíhání a trestání je v pravomoci Mezinárodního trestního soudu,*
- ee) únos letadla nebo plavidla,*
- ff) sabotáž.*

Z daného výčtu je patrné, že evropský zatýkací rozkaz má být jeden z účinných nástrojů boje proti terorismu. Uvedený výčet nejenže zahrnuje samotný pojem terorismu, ale i další jednání, která s terorismem úzce souvisí, jde zejména o únos, braní rukojmí, únos letadla a plavidla atd. Domnívám se, že jeho smyslem je usnadnit a urychlit proceduru vydávání a stíhání osob a celkově jim znemožnit, aby se vyhýbaly trestnímu stíhání pobytem v zahraničí, což úzce souvisí s volným pohybem osob, který je jedním ze základních cílů EU.

Začlenění evropského zatýkacího rozkazu se promítlo i do ust. § 20 TrZ, nově formulovaným odstavcem druhým, který stanovuje: podle zákona České

republiky se posuzuje trestnost činu spáchaného v cizině cizím státním příslušníkem nebo osobou bez státní příslušnosti, která nemá na území České republiky povolen trvalý pobyt, byl-li čin spáchán ve prospěch právnické osoby nebo jiné organizace, která má na území České republiky sídlo, podnik, jeho organizační složku nebo provozovnu. Jde o subsidiární zásadu univerzality a půjde zejména o trestné činy mající povahu teroristických útoků, kde úprava navazuje na rámcové rozhodnutí Rady o boji proti terorismu, ale i o jiné trestné činy, které nemusí mít výlučně povahu terorismu.¹²⁰

K vydání evropského zatýkacího rozkazu v České republice je v přípravném řízení oprávněn na návrh státního zástupce soudce a v řízení před soudcem předseda senátu, pokud jde o předání osoby z jiného členského státu do České republiky. Taxativní náležitosti evropského zatýkacího rozkazu jsou stanoveny v ust. § 405 odst. 2 TrŘ. Po vyhotovení se doručuje příslušnému orgánu předávajícího státu v souladu s právním řádem předávajícího státu v úředním nebo v jednom z úředních jazyků předávajícího státu či v jiném jazyce, v němž je předávající stát ochoten evropský zatýkací rozkaz přijmout. Stejnopis evropského zatýkacího rozkazu se současně doručí Ministerstvu spravedlnosti. Pokud jde o opačný postup, kdy na základě evropského zatýkacího rozkazu je vyžadováno předání osoby z České republiky, doručuje se evropský zatýkací rozkaz krajskému státnímu zastupitelství, v jehož obvodu má osoba, o jejíž předání jde pobyt nebo byla zadržena (srov. ust. § 408 TrŘ). Trestní řád uvádí důvody, pro které dojde k vrácení evropského zatýkacího rozkazu orgánu vyžadujícího státu (§ 409 odst. 3 TrŘ):

- a) došlo k úmrtí vyžádané osoby
- b) vyžádaná osoba není podle právního řádu České republiky vzhledem ke svému věku trestně odpovědná za jednání, pro které je evropský zatýkací rozkaz vydán,
- c) vyžádanou osobu nelze zadržet,
- d) vyžádaná osoba se zdržuje mimo území České republiky nebo místo jejího pobytu není známo,
- e) evropský zatýkací rozkaz byl doručen po právní moci rozhodnutí o předání vyžádané osoby nebo rozhodnutí o jejím vydání
- f) nebyl dán souhlas členského státu podle § 421 odst. 1,
- g) nebyl dán souhlas státu, který není členským státem podle § 421 odst. 3, nebo

¹²⁰ Šámal, P.: Nad tzv. Euronovelou trestního zákona provedenou zákone č. 537/2004 Sb., Právní zpravodaj 11/2004, str.12.

h) ve vyžadujícím státě došlo k promlčení trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření.

Soud může odmítnout předat vyžádanou osobu pouze v pěti taxativních případech uvedených v § 411 odst. 6 písm. a) – e) TrŘ:

1. jde-li o čin, který není trestný podle práva obou států, pokud nejde o jednání podle § 412 TrŘ (s výjimkou v případě daní, cel nebo měny, kdy nelze odmítnout výkon evropského zatýkacího rozkazu z toho důvodu, že právní předpisy České republiky neukládají tentýž druh daní a cel nebo neobsahují stejná ustanovení týkající se daní, cel a měny jako právní předpisy vyžadujícího státu);
2. jde-li o čin, na který je evropský zatýkací rozkaz vydán, se vztahuje amnestie, která byla udělena v České republice, anebo trestní stíhání či výkon trestu jsou v České republice promlčeny, jestliže stíhání tohoto trestného činu spadá do působnosti trestních právních předpisů České republiky;
3. vyžádaná osoba byla v České republice nebo cizím státě za tentýž skutek již pravomocným rozhodnutím odsouzena a trest byl již vykonán nebo je právě vykonáván nebo ho již nelze vykonat anebo trestní řízení bylo v České republice nebo jiném členském státě pravomocným rozhodnutím skončeno, nebyla-li taková rozhodnutí v předepsaném řízení zrušena;
4. vyžádaná osoba je v České republice trestně stíhána za stejný čin, pro který byl evropský zatýkací rozkaz vydán;
5. tato osoba je státní občanem České republiky nebo má v České republice trvalý pobyt, její předání se vyžaduje k výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby nebo ochranné výchovy a osoba před příslušným soudem do protokolu prohlásí, že se odmítá podrobit výkonu tohoto trestu nebo ochranného opatření ve vyžadujícím státě; toto prohlášení nelze vzít zpět.

Zákon pamatuje i na situaci, kdy dojde k souběhu více evropských zatýkacích rozkazů, o tom, který bude vykonán rozhodne příslušný soud na návrh státního zástupce (§ 419 TrŘ).

Evropský zatýkací rozkaz má svou povahou nejbliže k institutu vydávání. Od sebe je však odlišují tři základní prvky:

1. spolupráce probíhá přímo mezi justičními orgány, nezapojují se do ní ústřední a diplomatické orgány, jak tomu bylo dříve. Celá procedura trvá kratší dobu;
2. v předávajícím státě se evropský zatýkací rozkaz přezkoumává jen v omezené míře a jeho výkon lze odmítnout jen v taxativně stanovených případech (viz. výše);
3. v případě evropského zatýkacího rozkazu se počítá i s vydáváním vlastních občanů, které původní extradiční smlouvy většinou jasně nepožadovaly;¹²¹

Evropský zatýkací rozkaz je novým institutem, který by se měl stát jedním z efektivních nástrojů boje proti terorismu, jestli tomu tak skutečně bude, ukáže praxe. Narůstající počet útoků v Evropě taková opatření vyžaduje, neboť je nezbytné proti terorismu bojovat všemi možnými prostředky. Omezení v jeho využití spatřuji v tom, že se dotýká pouze členských zemí Evropské unie a tudíž teroristé mohli obcházet jeho aplikaci pobytem v nečlenském státě EU.

6.3 Telefonní odposlechy

Telefonní odposlechy jsou univerzálním prostředkem pro boj se zločinností a účinně využitelné pro boj s terorismem. Jsou nástrojem nejen prevence, ale i následného odhalování případných pachatelů teroristických útoků. Teroristé mezi sebou komunikují zejména prostřednictvím internetu, ale tím není vyloučena jejich komunikace prostřednictvím jiných prostředků a zaznamenávání těchto rozhovorů.

Telefonní odposlechy jsou v poslední době velmi diskutovaným tématem z hlediska jejich použití a zákonnosti. Zesílila obava veřejnosti z jejich možného zneužití, poté co bylo zjištěno, že se počet odposlechů za poslední léta zvýšil.

Úprava odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je upravena v § 88 a § 88a TrŘ. Odposlech je přípustný, až na jednu výjimku (je-li nutné provést neodkladné a neopakovatelné úkony před zahájením trestního stíhání § 160 odst. 2 TrŘ) až sdělením obvinění konkrétní osobě, a to pouze je-li vedeno trestní řízení pro zvlášť závažný úmyslný trestný čin nebo pro jiný

¹²¹ Bílková, V.: Eurozatykač-hrozba nebo přínos?, 14.12.2004, [cit. 3.2.2005] dostupné na World Wide Web <<http://www.iir.cz/upload/bezptemata12004.pdf>>

úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva. V takovém případě může předseda senátu (v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce) nařídit odposlech a záznam telekomunikačního provozu, pokud lze důvodně předpokládat, že jim budou sděleny významné skutečnosti pro trestní řízení (§ 88 odst. 1 TrŘ). Samotný soudní příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu musí splňovat, vyjma obecných náležitostí (jako je označení orgánu, o jehož rozhodnutí jde, den a místo rozhodnutí, a konkrétní výrok s uvedením zákonných ustanovení, jichž bylo použito, jakož i poučení o opravném prostředku) řadu zákonných náležitostí:

1. musí být vydán písemně a odůvodněn;
2. musí v něm být zřetelně uloženo provedení odposlechu a záznamu příslušného druhu telekomunikačního provozu;
3. musí v něm být specifikován druh a místo odposlechu a záznamu, majitel či uživatel telekomunikačního zařízení (a to uvedením jména a příjmení, adresy, příp. i zaměstnání a dalších potřebných identifikačních údajů), jakož i trestný čin, pro nějž se vede trestní řízení;
4. musí zde být rovněž uveden účel takového odposlechu a záznamu a doba, po kterou může být takto prováděn (ta nemůže být delší než šest měsíců – lze ji však prodloužit, a to i opakovaně).¹²²

Zákon dále stanovuje, že je nepřipustné provádění odposlechu nebo záznamu telekomunikačního zařízení mezi obhájcem a obviněným (§ 88 odst. 1 TrŘ). V případě, že při odposlechu a záznamu nebyly zjištěny skutečnosti významné pro trestní řízení, je nutno záznamy předepsaným způsobem zničit (§ 88 odst. 5 TrŘ).

Samotný odposlech a záznam telekomunikačního provozu provádí pro potřeby všech orgánů činných v trestním řízení Policie České republiky (§ 88 odst. 2 TrŘ). Trestní řád umožňuje orgánu činném v trestním řízení nařídit odposlech nebo záznam telekomunikačního provozu, nebo jej provede sám, a to i tehdy, je-li vedeno trestní řízení pro trestný čin neuvedený v odstavci 1

¹²² Matejka, J.: Velký brat tě sleduje, aneb odposlech a záznam telekomunikačního provozu - právní aspekty, 30.4.2003, [cit. 8.3.2005], dostupné na World Wide Web <<http://nno.ecn.cz/index.stm?x=127073&apc=nN1x1-->>

§ 88 TrŘ, pokud s tím účastník odposlouchávané stanice souhlasí (§ 88 odst. 3 TrŘ).

Problémem při nařizování odposlechu je neexistence vymezení pojmu telekomunikační provoz v trestním řádu. Jeho vymezení můžeme najít pouze v komentářích trestního řádu, kde bývá vymežován následovně: „pojmem telekomunikační provoz se rozumí telefon, telefax, mobilní telefony, vysílačky i jiná telekomunikační zařízení.“ V této souvislosti je nezbytné přihlédnout k definicím uvedených v souvisejícím **zákoně č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o elektronických komunikacích“)**, ve znění pozdějších předpisů, který vymezuje pojmy jako elektronické komunikační zařízení, veřejná telefonní síť, služba elektronických komunikací atd.

Nutné je dodat, že možnost odposlechu je upravena i v dalších právních předpisech. Mezi ně patří zákon o bezpečnostní informační službě; zákon o vojenském zpravodajství, jde však o úpravu velmi kusou.

S odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu souvisí i zjišťování údajů o již uskutečněném telekomunikačním provozu. Tato problematika je upravena v § 88a TrŘ, který v odstavci prvním stanovuje, *je-li k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení třeba zjistit údaje o uskutečněném telekomunikačním provozu, které jsou předmětem telekomunikačního tajemství anebo na něž se vztahuje ochrana osobních a zprostředkovacích dat, nařídí předseda senátu a v přípravném řízení soudce, aby je právnické a fyzické osoby, které vykonávají telekomunikační činnost, sdělily jemu a v přípravném řízení buď státnímu zástupce nebo policejnímu orgánu.* Příkaz k zjištění údajů o telekomunikačním provozu musí být vydán písemně a odůvodněn. Dosud však výslovná povinnost archivovat tyto údaje v našem právním řádů není zakotvena, a tudíž tato snaha nemusí být vždy efektivní.¹²³ Dle § 97 odst. 1 zákona o elektronických komunikacích je právnická nebo fyzická osoba zajišťující veřejnou komunikační síť nebo poskytující veřejnou dostupnou službu elektronických komunikací povinna na náklady žadatele zřídit a zabezpečit v určených bodech své sítě rozhraní pro připojení koncového telekomunikačního zařízení pro odposlech a záznam zpráv:

¹²³ Matejka, J.: Velký brat tě sleduje, aneb odposlech a záznam telekomunikačního provozu - právní aspekty, 30.4.2003, [cit. 8.3.2005], dostupné na World Wide Web <http://nno.ecn.cz/index.stm?x=127073&apc=nN1x1-->>

- a) Policie České republiky pro účely stanovené zvláštním právním předpisem (§ 88 TrŘ),
- b) Bezpečnostní informační služby pro účely stanovené zvláštním právním předpisem (§ 6 až 8 zákona o BIS),
- c) Vojenskému zpravodajství pro účely stanovené zvláštním právním předpisem (§ 9 a § 10 zákona o vojenském zpravodajství).

Podle ust. § 97 odst. 2 zákona o elektronických komunikacích orgány uvedené v odstavci 1 prokazují své oprávnění k odposlechu a záznamu zpráv předáním písemné žádosti, která obsahuje číslo jednací, pod kterým je rozhodnutí soudu u tohoto orgánu vedeno, a která je podepsána osobou odpovědnou u orgánu uvedeného v odstavci 1 za vykonávání odposlechu a záznamu zpráv. V případě odposlechu a záznamu zpráv Policií České republiky podle § 88 TrŘ se v písemné žádosti uvádí číslo jednací, pod kterým je souhlas účastníka odposlouchávané stanice u Policie České republiky veden. Zákon o elektronických komunikacích dále vymezuje povinnosti právnických a fyzických osob zajišťující veřejnou komunikační síť nebo poskytující veřejně dostupnou službu elektronických komunikací:

- a) uchovávat provozní a lokalizační údaje a tyto údaje jsou na požádání povinni poskytnout orgánům oprávněným k jejich vyžádání podle zvláštního právního předpisu. Rozsah provozních a lokalizačních údajů, dobu jejich uchování, která nesmí být delší než 12 měsíců, a formu a způsob jejich předávání orgánům oprávněným k jejich využívání, stanoví prováděcí právní předpis,
 - b) na náklady žadatele poskytnout Policii České republiky na její žádost informace z databáze všech svých účastníků veřejně dostupné telefonní služby, a to ve formě a rozsahu, stanoveným prováděcím právním předpisem. Právnické a fyzické osobě z plnění těchto povinností náleží od oprávněného subjektu, který si úkon vyžádal nebo jej nařídil, úhrada efektivně vynaložených nákladů, přičemž výše a způsob úhrady je stanovena prováděcím předpisem.¹²⁴
- Danou problematikou se zabýval i Ústavní soud, na základě podaných stížností a ve svém nálezu stanovil, že předmětem vyžádání orgánů činných v trestním řízení, může být zejména:

¹²⁴ § 97 odst. 4,5,6 zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích ve znění pozdějších předpisů

1. číslo volané stanice,
2. datum a čas počátku hovoru,
3. doba jeho trvání a označení základové stanice, která zajišťovala hovor v okamžiku spojení, a označení základové stanice, která hovor zajišťovala v momentu odposlechu (jako např. lokalizace komunikujících SIM karet, apod.).¹²⁵

6.4 Sledování bankovního účtu

Domnívám se, že jde o velmi účinný prostředek, kterým mohou být odhalovány záměry teroristických skupin, zejména provedení teroristického útoku. Ne vždy půjde o prostředek využitelný, protože podle odhadů expertů k menšímu teroristickému útoku, zpravidla umístění výbušniny do dopravního prostředku potřebuje terorista přibližně asi 10 000 USD. Větší akce však již vyžadují vyšší příliv finančních prostředků. Nejde jen o peníze na výbušniny, ale i peníze na další materiál a technologie, které teroristické skupiny ke své činnosti potřebují, a které teroristům umožňují zůstat co nejdéle bez povšimnutí a plánovat své akce.

Poskytování údajů, které jsou součástí bankovního tajemství umožňuje trestní řád v ust. § 8 odst. 2. Toto ustanovení bylo doplněno **novelou zákona č. 283/2004 Sb.**, z důvodu potřeby dát orgánům činným v trestním řízení možnost po určité stanovené období průběžně sledovat stav a pohyby na určitém účtu.

Ust. § 8 odst. 2 TrŘ zní:

Jestliže je toto v trestním řízení třeba k řádnému objasnění okolností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, nebo v řízení před soudem též k posouzení poměrů obviněného anebo pro výkon rozhodnutí, může státní zástupce a po podání obžaloby nebo návrhu na potrestání předseda senátu požadovat údaje, které jsou předmětem bankovního tajemství, a údaje z evidence cenných papírů. V řízení o trestném činu neoprávněném nakládání s osobními údaji podle § 178 trestního zákona může orgán činný v trestním řízení vyžadovat individuální údaje získané podle zvláštního zákona pro statistické účely. Podmínky, za nichž může orgán činný v trestním řízení vyžadovat údaje získané při správě daní, stanoví zvláštní zákon. Údaje získané podle tohoto ustanovení nelze využít pro jiný účel než pro trestní řízení, v jehož rámci byly vyžádány.

¹²⁵ náleží Ústavního soudu ze dne 22. ledna 2000, sp. zn. II. ÚS 502/2000.

Odstavec třetí téhož ustanovení stanovuje:

Z důvodu uvedených v odstavci 2 může státní zástupce, a po podání obžaloby nebo návrhu na potrestání předseda senátu, nařídít sledování bankovního účtu nebo účtu u Střediska cenných papírů, a to nejvýše po dobu šesti měsíců. Trvá-li účel, pro který bylo sledování účtu nařízeno, i po této době, lze toto sledování prodloužit na základě příkazu orgánu, před kterým je řízení v té době vedeno, o dalších šest měsíců, a to i opakovaně. Údaje získané podle tohoto ustanovení nelze využít pro jiný účel než pro trestní řízení, v jehož rámci byly získány.

Sledování bankovního účtu je účinným prostředkem při potírání hospodářské kriminality organizovaného zločinu a praní špinavých peněz, při kterém jsou často získávány prostředky pro financování teroristických skupin. Dříve teroristické skupiny získávaly finanční prostředky z bankovních loupeží, vydírání, únosů s požadováním výkupného, výpalným atd. Dnes je situace opačná, teroristické organizace získávají prostředky v legálních odvětvích, ale tím nejsou vyloučeny nelegální praktiky např. podvody vůči státní správě (získávání veřejných zakázek), prodej drog, provozování bezpečných míst pro schůzky špiček zločineckých organizací, provoz hráčských automatů, prodej padělaného zboží. Například Irská republikánská armáda vykazuje legální příjmy z provozu irských hospod a klubů, ze stavebních a demoličních firem, ze soukromé ochrany bytových domů apod. Al – Káida se zaměřuje na poradenství a poskytování internetových služeb.¹²⁶

Je jednoznačné, že praní špinavých peněz a financování terorismu spolu úzce souvisí. Z toho důvodu je nezbytné se těmito jevy zabývat nejen na poli vnitrostátního práva, ale také na poli evropského práva. Kroky k tomu byly učiněny v květnu tohoto roku, kdy Evropský parlament schválil návrh tzv. „třetí směrnice ES proti praní špinavých peněz a financování terorismu“. Tato směrnice má za úkol nahradit stávající směrnici 91/308/EHS z roku 1991, která byla novelizována směrnicí 2001/97/EHS. Text směrnice navazuje na stávající právní úpravu boje proti praní špinavých peněz a reflektuje revizi tzv. Čtyřiceti doporučení Finančního akčního výboru proti praní špinavých peněz z června

¹²⁶ Svršek, J.: Praní špinavých peněz, 2001, [cit. 4.3.2003], dostupné na World Wide Web < <http://www.gymtc.cz/natura/2003/2/20030201.html> >

roku 2003 (revize mezinárodního standardu v oblasti boje proti praní špinavých peněz).¹²⁷

6.5 Shrnutí

Jde pouze o stručný přehled prostředků, které mohou orgány činné v trestním řízení použít k odhalování a prevenci možných teroristických útoků. Záměrně jsem vybírala prostředky, které jsou nové, diskutované nebo jde o klasické prostředky používané orgány činnými v trestním řízení při odhalování pachatelů trestných činů. Výše zmíněné právní předpisy obsahují řadu postupů, kterých lze využít k potírání terorismu. Jejich konkrétní vymezení by však bylo zbytečné, protože každý teroristický útok má svá specifika, liší se způsobem, místem provedení, počtem obětí, sledovaným cílem a z toho důvodu se bude lišit množství využitelných prostředků.

7. MEZINÁRODNÍ A EVROPSKÉ INSTRUMENTY BOJE PROTI TERORISMU

7.1 Mezinárodní boj proti terorismu

Mezinárodní právo se problémem boje proti terorismu začalo intenzivněji zabývat ve druhé polovině dvacátého století. Po skončení studené války byla pozornost zaměřena na jiné rizikové oblasti, mezi něž patřila hrozba od organizovaných a mezinárodně působících teroristických a zločineckých organizací. První významnou normou proti terorismu byla tzv. atentátní klauzule, označovaná jako „**belgická klauzule**“, která byla zahrnuta do ústavy Belgie v roce 1856. Podle této klauzule není považován za politický delikt ani za jednání spojené s takovým deliktem atentát proti hlavě cizího státu nebo proti osobě člena rodiny, pokud tento atentát je zabitím, vraždou nebo otrávením.¹²⁸ Budování mezinárodního systému zaměřeného na boj proti terorismu, jehož základy byly položeny v šedesátých letech, pokračovalo s různou intenzitou

¹²⁷ Zahrádka, L.: Změna pravidel v boji proti praní špinavých peněz 7.6.2005, [cit. 9.6.2005], dostupné na World Wide Web <<http://www.epravo.cz/v01/tisk.php3?typ=clanky&recid=33848>>

¹²⁸ Potočný, M., Ondřej, J.: Mezinárodní právo veřejné, 4. vydání. C.H.Beck, Praha 2003, str. 69.

v následujícím období.

V současné době má mezinárodní systém zaměřený na boj proti terorismu dvě roviny: rovinu **institucionální**, která zahrnuje zvláštní výbory, komise a pracovní skupiny a další orgány specializované na danou problematiku, a rovinu **právní**, jež spočívá na souboru právních norem různého původu a obsahu, její hlavní součástí tvoří jednostranné právní akty mezinárodních organizací a mezinárodní smlouvy.¹²⁹

Myslím si, že není nutné zdůrazňovat, že v boji proti terorismu je nezbytná mezinárodní spolupráce, z čehož plyne, že významným prostředkem k jeho zamezení je vedle vnitrostátních právních řádů, zejména mezinárodní právo. Problémem na tomto poli je neexistence univerzální mezinárodní smlouvy, která by obsahovala všechny formy boje proti terorismu. Každá z existujících mezinárodních úmluv nahlíží na terorismus z jiného pohledu např. z kritéria obětí nebo leteckého pirátství atd. U těchto úmluv je nezbytné rozlišovat možnost států k jejich přístupu. Většina smluv je koncipována jako smlouvy otevřené, které umožňují přístup všem státům (př. Haagská, Montrealská, Newyorská úmluva atd.). Další smlouvy jsou pootvřené, které stanoví pro přístup třetích států formální podmínky (př. Tokijská - členství v OSN nebo v některé k ní přidružené organizaci atd.), a jedinou uzavřenou smlouvou je Štrasburská úmluva, neboť vylučuje z možnosti přístupu k ní ty státy, které nejsou členy EU, a dokonce předvídá neúčinnost této úmluvy pro stát, jenž přestane být členem uvedené organizace.¹³⁰

Bez povšimnutí ponechávají úmluvy problematiku státního terorismu a zaměřují se na individuální a skupinový terorismus. Potvrzuje to i skutečnost, že žádná z protiteroristických smluv nepředvídá mezi možnými kategoriemi pachatelů „vládní činitele“ nebo „vládní úředníky“.¹³¹

Všechny mezinárodní smlouvy o předcházení a potlačování terorismu vytvářejí a zabezpečují minimum povinné mezinárodní spolupráce při potírání všech forem terorismu. Jádrem a hlavním smyslem těchto smluv bylo řešení

¹²⁹ Potočný, M., Ondřej, J.: Mezinárodní právo veřejné, 4. vydání. C.H.Beck, Praha 2003, str. 69.

¹³⁰ Lukášek, L.: Význam mezinárodního práva při potlačování mezinárodního terorismu. Právník 9/1998, str. 755.

¹³¹ David, V., Malenovský, J.: Mezinárodně právní aspekty potlačování mezinárodního terorismu. Univerzita J.E. Purkyně v Brně, Svazek 46, str. 68.

otázkou postihu pachatelů jednotlivých druhů teroristických aktů. Proto je možno označit charakter smluv jako potlačovací. Závazek stran, který se týká metody postihu pachatelů, se obecně nazývá „aut dedere aut punire“ (vydat nebo potrestat). V současné době je preferován často užívaný obrat „**aut dedere aut judicare**“ (vydat nebo soudit), který nenutí státy vždy potrestat pachatele činů. Povinností státu je ale zajistit řádné prošetření celého případu teroristického aktu s následným soudním procesem.¹³²

7.2 Instrumenty proti terorismu na univerzální úrovni

Na této úrovni bylo dosud uzavřeno celkem 12 mnohostranných úmluv. Liší se dobou vzniku, rozsahem a obsahem právní úpravy. Pro lepší přehled je lze rozdělit do 5 skupin:¹³³

- 1. smlouvy zajišťující bezpečnost civilního letectví a námořní plavby**
- 2. smlouvy zaměřené na ochranu specificky chráněné kategorie osob**
- 3. smlouvy postihující konkrétní projev terorismu spočívající v braní rukojmí**
- 4. smlouvy o kontrole a eliminaci prostředků zneužívaných při teroristických činech**
- 5. obecně koncipované smlouvy proti terorismu, zaměřené zvláště na finanční zázemí terorismu**

7.2.1 Úmluvy zajišťující bezpečnost civilního letectví a námořní plavby

První skupinu tvoří smlouvy určené k zajištění bezpečnosti mezinárodní dopravy ve vzduchu a na moři, dále pak k potlačování určitého typu terorismu, který se projevuje zejména protiprávním zmocněním se letadel nebo lodí.

¹³² Lukášek, L.: Význam mezinárodního práva při potlačování mezinárodního terorismu. Právník 9/1998, str. 760.

¹³³ Šturma, P.: Odpověď mezinárodního práva na hrozbu mezinárodního terorismu. Právník 2/2003, str. 150.

Úmluva o trestných a některých jiných činech spáchaných na palubě civilních letadel (Tokijská úmluva)

- datum přijetí: 14. září 1963
- místo přijetí: Tokio
- originální název: Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft
- Česká republika: schválena dne 24.7.1984, účinnost 23.5.1984; ve sbírce vyhlášena pod č. 102/1984 Sb.

Úmluva nevytvořila definici trestného činu únosu letadla nebo činu proti bezpečnosti civilního letectví, zavazuje jen strany učinit určitá opatření po spáchání jakéhokoliv činu, který určitým způsobem zasahuje do provozu nebo pořádku při letecké dopravě.¹³⁴ V tomto se Tokijská úmluva liší od ostatních úmluv, jejím smyslem není vystupování proti pachatelům trestných činů, ale odstranění nepříznivých následků takovýchto činů a obnovení narušeného provozu letecké dopravy. Stanoví, že má-li velitel letadla závažné důvody se domnívat, že některá osoba spáchala nebo se chystá spáchat trestný nebo jiný čin uvedený v článku 1 Úmluvy, může vůči této osobě učinit přiměřená opatření, která jsou nezbytná k ochraně bezpečnosti letadla nebo osob či majetku v letadle, nebo k zachování pořádku a kázně na palubě, nebo k tomu, aby mohl takovou osobu předat příslušným orgánům nebo ji vysadit na nejbližším letišti, kde může přistát. Úmluva ukládá smluvním státům, aby takto vysazenou osobu, která je podezřelá ze spáchání trestného činu na palubě letadla, vzaly do vazby a aby vrátily kontrolu nad letadlem oprávněnému veliteli letadla.¹³⁵ Soudní pravomoc nad trestnými činy spáchanými na palubě letadla je příslušný vykonávat stát registrace letadla (čl. 3). Vedle toho je dána pravomoc smluvních států, pokud se trestný čin projevil svými účinky na území tohoto státu; nebo byl spáchán jeho občanem nebo proti jeho občanu nebo osobou, která v něm má stálé bydliště; nebo směřuje proti jeho bezpečnosti; nebo jsou tímto trestným

¹³⁴ David, V., Malenovský, J.: Mezinárodně právní aspekty potlačování mezinárodního terorismu. Univerzita J.E. Purkyně v Brně, Svazek 46, str. 20.

¹³⁵ David, V., Malenovský, J.: Mezinárodně právní aspekty potlačování mezinárodního terorismu. Univerzita J.E. Purkyně v Brně, Svazek 46, str. 20.

činem porušena pravidla nebo předpisy o letectví nebo řízení letadla platná v daném státě (čl. 4).

Úmluva o potlačování protiprávního zmocnění se letadel (Haagská úmluva)

- datum přijetí: 16. prosince 1970
- místo přijetí: Haag
- originální název: Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft
- Česká republika: schválena dne 15.8.1971, účinnost dne 6.5.1972; vyhlášena ve sbírce pod č. 96/1974 Sb.

Postihuje tzv. letecké pirátství jako jednu z forem terorismu. Haagská úmluva považuje jakýkoliv čin násilí, hrozby násilím a vyhrožování včetně pokusu o toto jednání na palubě letadla s cílem zmocnění se kontroly nad řízením za nezákonné. Požaduje po smluvních stranách potrestání únosců „přísnými tresty“ a jejich vzetí do vazby k vydání nebo postoupení k soudnímu jednání. Primární jurisdikce smluvního státu je dána, pokud je trestný čin spáchán na palubě letadla, které je registrováno v tomto státě; nebo letadlo přistane na jeho území s údajným pachatelem na palubě (čl. 4). Smluvní státy si mají navzájem poskytnout v co největší míře pomoc v souvislosti s trestním řízením zahájeným pro trestný čin zmocnění se letadla a jiné činy spáchané proti cestujícím nebo posádce (čl. 10).

Úmluva o potlačování protiprávních činů ohrožujících bezpečnost civilního letectví (Montrealská úmluva)

- datum přijetí: 23. září 1973
- místo přijetí: Montreal
- originální název: Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against The Safety of civil Aviation
- Česká republika: ratifikace dne 10.8.1973; účinnost dne 9.9.1973; vyhlášena ve sbírce pod č. 16/1974 Sb.

Rozšířila trestní postih i na další útoky proti letadlům nebo jejich bezpečnému provozu. Za trestný čin je považován násilný čin proti osobě na palubě letadla za letu, jestliže tento čin může ohrozit bezpečnost tohoto letadla; nebo zničí letadlo v provozu nebo způsobí škodu takovému letadlu, která ho učiní neschopným letu, nebo která může ohrozit jeho bezpečnost za letu; nebo umístí nebo dá umístit v letadle v provozu, jakýmkoliv způsobem, zařízení nebo předmět, který může zničit toto letadlo nebo způsobit škodu na něm, která je učiní neschopným letu nebo způsobí na něm škodu, jež může ohrozit bezpečnost za letu; nebo zničí nebo poškodí zařízení sloužící řízení leteckého provozu nebo zasahuje do jejich provozu, jestliže kterýkoli takový čin může ohrozit bezpečnost civilních letadel za letu; nebo sdělí informaci, o které ví, že není pravdivá, čímž ohrozí bezpečnost letadla za letu. Trestný je i pokus a spolupachatelství některého z uvedených činů (čl. 1).

Protokol o potlačování protiprávních činů násilí na letištích sloužících mezinárodnímu civilnímu letectví

- datum přijetí: 24. února 1988
- místo přijetí: Řím
- originální název: Protocol for the Suppression of Unlawful Acts of Violence at Airports Serving International Civil Aviation, Supplementary to the Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation
- Česká republika: schválen dne 24.2.1988, účinnost od 18.4.1990, vyhlášen ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 138/2002 Sb.m.s.

Jde o smluvní instrument doplňující a rozšiřující Montrealskou úmluvu o působnost jejich ustanovení i na další teroristické činy spáchané na letištích sloužících mezinárodnímu civilnímu leteckému provozu. Týká se násilných činů namířených proti osobám na těchto letištích i proti letištním zařízením nebo letadlům na zemi.

Úmluva o potlačení protiprávních činů proti bezpečnosti námořní plavby

- datum přijetí: 10. března 1988
- místo přijetí: Řím
- originální název: Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation
- Česká republika: stav 2005 – schválena poslaneckou sněmovnou

Vztahuje se na teroristické aktivity na lodích. Vytváří právní režim pro řešení zločinů proti námořní plavbě, který je analogický do té doby vytvořenému režimu, který se týká civilního letectví. Tato úmluva měla vyplnit mezeru v mezinárodním právu, která se ukázala v případě únosu italské osobní lodi Achille Lauro (v roce 1985). Úmluva považuje za zločin nezákonné zmocnění se řízení nebo kontroly nad lodí silou, hrozbou nebo vydíráním, dále násilí proti osobám na palubě, které může ohrozit bezpečnost plavby, umístění destruktivního zařízení nebo substance na palubě a jiné činy proti bezpečnosti plavidla. Úmluva zakládá dva typy jurisdikce, přičemž obligatorní je založena na principu teritoriality (území státu včetně teritoriální moře), na právu vlajky lodí, kde byl čin spáchán, a konečně i na principu personality (občanství pachatele). Úmluva připouští dále fakultativní jurisdikci, podle které může stát rozšířit svou kompetenci na stíhání činů spáchaných bezdomovcem s obvyklým pobytem na jeho území, nebo některých činů proti jeho národním zájmům či bezpečnosti (princip ochrany).¹³⁶

Protokol o potlačení nezákonných činů proti bezpečnosti pevně ukotvených plošin v pevninské mělčině

- datum přijetí: 10. března 1988
- místo přijetí: Řím
- originální název: Protocol for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf

¹³⁶ Šturma, P. a kol.: Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. C.H.Beck, Praha 2003, str. 17.

- Česká republika: stav r.2005 – schválen poslaneckou sněmovnou
Doplňuje výše uvedenou úmluvu. Svými ustanoveními je podobný právnímu režimu pro oblast mezinárodní letecké dopravy. Je orientován na ochranu plošin pro těžbu ropy pod mořským dnem.

7.2.2 Smlouvy zaměřené na ochranu specificky chráněné kategorie osob

Úmluva o zabránění a trestání činů proti osobám požívajícím mezinárodní ochrany včetně diplomatických zástupců (Newyorská úmluva)

- datum přijetí: 14. prosince 1973
- místo přijetí: New York
- originální název: Convention on the Prevention and Punishment of Crimes Against Internationally Protected Persons
- Česká republika: ratifikace dne 17.12.1974; účinnost dne 20.2.1977; ve sbírce vyhlášena pod č. 131/1978 Sb.

Definuje pojem **mezinárodně chráněných osob**, jimiž jsou hlava států, vpředseda vlády a ministr zahraničních věcí, kdykoli jsou v cizím státě, a dále i „zástupci nebo úřední osoba států nebo úřední osoba či jiný zástupce mezinárodní organizace mezivládní povahy, který v době a na místě spáchání trestného činu proti němu, jeho úředním místnostem, jeho soukromému obydlí nebo jeho dopravním prostředkům, je oprávněn požívat v souladu s mezinárodním právem zvláštní ochrany proti jakémukoli útoku proti jeho osobnosti, svobodě nebo důstojnosti, jakož i členové jeho rodiny žijící s ním v jeho domácnosti“ (čl. 1). Každý stát má podle Úmluvy povinnost přiměřeně trestat vraždy, únosy nebo útoky proti mezinárodně chráněným osobám, násilné útoky na úřední budovy, soukromé objekty nebo dopravní prostředky takových osob. Potrestán má být i pokus spáchat takový trestný čin nebo spoluúčast při něm (čl. 2).

Je nutné se zmínit, že Úmluva o bezpečnosti pracovníků OSN, která byla přijata na půdě OSN v New Yorku v roce 1994, je podobným instrumentem jako Newyorská úmluva. Byla přijata zejména z důvodu chybějící právní regulace a značného reálného nebezpečí, kterému musí čelit civilní pracovníci i příslušníci mírových sil OSN, kteří plní např. tradiční (tj. nebojové) úkoly při kontrole pořádku v rizikových oblastech světa. Úmluva podrobně vymezuje osoby a operace OSN, na které se vztahuje. Skutkové podstaty zahrnují vraždu, únos nebo jiný útok na osobu či svobodu kteréhokoli takového zaměstnance, násilný útok na úřední budovy, soukromé bydliště nebo dopravní prostředky kteréhokoliv takového zaměstnance, které může ohrozit tuto osobu nebo její svobodu, jakož i hrozbu, pokus a účastenství na takovém útoku (čl. 9).¹³⁷

7.2.3 Smlouvy postihující konkrétní projev terorismu spočívající v braní rukojmí

Mezinárodní úmluva proti braní rukojmí

- datum přijetí: 17. prosince 1979
- místo přijetí: New York
- originální název: International Convention against the Taking of Hostages
- Česká republika: ratifikace dne 27.1.1988; účinnost dne 26.2.1988; ve sbírce vyhlášena pod č. 36/1988 Sb.

Článek 1 úmluvy uvádí, že trestného činu braní rukojmí se dopustí osoba, která jinou osobu zajme nebo unese a vyhrožuje smrtí, bezprávím či zadržením, aby tím donutila třetí stranu vykonat určité jednání nebo se ho zdržet jako výslovnou nebo mlčky předpokládanou podmínku propuštění rukojmí. Třetí stranou může být stát, mezinárodní mezivládní organizace, právnická nebo fyzická osoba nebo skupina osob. Pachatelem přitom může být „kterákoliv osoba“, tedy nejen soukromá osoba, ale i osoba jednající jako představitel státu - bez ohledu na

¹³⁷ Šturma, P. a kol.: Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu, C.H.Beck, Praha 2003, str. 17.

jeho postavení.¹³⁸ Úmluva ukládá smluvním stranám kromě prevence i závazky k trestnímu postihu. Vedle povinnosti kriminalizovat brání rukojmí jde o založení trestní jurisdikce, pokud byl některý z činů spáchán na jeho území nebo na palubě lodi nebo letadla registrovaných v tomto státě, kterýmkoli jeho státním občanem, nebo považuje-li to tento stát za příslušné, těmi osobami bez státní příslušnosti, které mají své obvyklé bydliště na jeho území, k tomu, aby tento stát donutil k jakémukoliv činu nebo aby se jakéhokoliv činu zdržel, nebo vůči rukojmí, které je státním občanem tohoto státu, jestliže tento stát považuje přijetí opatření za vhodné.¹³⁹ Článek 9 odst. 1 obsahuje **tzv. francouzskou klauzuli**, podle které může dožadovaný stát odmítnout vydání, pokud „má vážné důvody k tomu, aby se domníval, že žádost o vydání pro trestný čin uvedený v článku 1 byla učiněna za účelem stíhání nebo trestání osoby pro jeho rasu, náboženství, národnost, etnický původ nebo politické přesvědčení“. Tato úmluva se také nepoužije tam, kde trestný čin byl spáchán občany tohoto státu a údajný pachatel je dopaden na jeho území (čl. 13).

7.2.4 Smlouvy o kontrole a eliminaci prostředků zneužívaných při teroristických aktech

Úmluva o fyzické ochraně jaderných materiálů

- datum přijetí: 26. října 1979
- místo přijetí: Vídeň
- originální název: Convention on the Physical Protection of Nuclear Material
- Česká republika: ratifikace dne 23.4.1982; účinnost dne 8.2.1997; ve sbírce vyhlášena jako sdělení č. 114/1996 Sb.

Úmluva se vztahuje pouze na jaderný materiál určený k mírovým účelům, zejména při jeho mezinárodní přepravě, při jeho vnitrostátním používání, skladování a přepravě (čl. 1). Důležitý je článek 3, podle kterého každá smluvní

¹³⁸ David, V.: K úmluvě proti brání rukojmí. Právník 10/1982, str. 903.

¹³⁹ Šturma, P. a kol.: Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. C.H.Beck, Praha 2003, str. 20.

strana přijme preventivní opatření, aby byl jaderný materiál na jejím území chráněn na úrovni popsané v Příloze 1. Státy se dále zavazují v případě krádeže či jiného protiprávního zmocnění se jaderného materiálu spolupracovat s kterýmkoliv státem, který o to požádá, a pomoci mu k znovunabytí takového materiálu (čl. 5). Úmluva je dále zaměřena proti nezákonnému držení a použití jaderného materiálu, krádežím jaderného materiálu a hrozbám použití jaderného materiálu, které by mohly způsobit zranění více osob nebo podstatné poškození majetku.

Úmluva o označování plastických trhavin pro účely jejich identifikace

- datum přijetí: 1. března 1991
- místo přijetí: Montreal
- originální název: Convention on the Marking of Plastic Explosives for the Purpose of Detection
- Česká republika: ratifikace dne 18.12.1991; účinnost dne 21.6.1998; ve sbírce vyhlášena pod č. 6/2003 Sb.m.s.

Úmluva byla sjednána po teroristickém výbuchu letadla na lince Pan Am nad městem Lockerbie (letadlo Pan Am 103 se v prosinci roku 1988 zřítilo na skotském Lockerbie. Z útoku byli formálně obviněni dva agenti libyjské tajné služby. Rada bezpečnosti OSN přijala rezoluci 731, která odsoudila mezinárodní terorismus a vybídla Libyi ke spolupráci při vyšetřování, k vydání obou obviněných před řádný soud ve Spojených státech nebo Velké Británii a kompenzaci škod. Libye na tuto rezoluci nereagovala, proto na ni podle článku 41 Charty OSN byly uvaleny sankce, jejich podstatou bylo zastavení leteckých spojů, prodeje zbraní a snížení počtu libyjských diplomatů v zahraničních misích. Později byly sankce rozšířeny na zmrazení libyjských účtů v zahraničí, zákaz obchodu s vybavením souvisejícím s těžbou ropy a úplná izolace libyjských národních aerolinek. V roce 1999 nakonec Muammar Kaddáfí vydal oba podezřelé a sankce vůči Libyi byly zrušeny).

Úmluva se snaží o kontrolu a omezení používání neoznačených a neodhalitelných plastických trhavin. Smluvní strany se zavázaly zajistit na svých územích účinnou kontrolu plastických trhavin, které neobsahují jednu z detekčních látek popsanych v Technické příloze. Každý stát musí mimo jiné přijmout účinná opatření k zákazu výroby neoznačených plastických trhavin a k zabránění jejich dovozu nebo vývozu, nutná opatření k uplatnění přísné kontrol nad držením a převodem neoznačených trhavin vyrobených či dovezených před vstupem Úmluvy v platnost, dále přijmout nezbytná opatření k zajištění, aby všechny zásoby neoznačených trhavin byly zničeny, spotřebovány, označeny nebo trvale zneškodněny do 3 let (u vojenských a policejních skladů do 15 let).¹⁴⁰

7.2.5 Obecněji koncipované smlouvy proti terorismu

Mezinárodní úmluva o potlačování teroristických bombových útoků

- datum přijetí: 15. prosince 1997
- místo přijetí: New York
- originální název: International Convention for the Suppression of Terrorist Bombing
- Česká republika: ratifikace dne 6.9.2000; účinnost dne 23.5.2001; ve sbírce vyhlášena pod č. 80/2001 Sb.m.s.

Byla sjednána na půdě Valného shromáždění Organizace Spojených národů a byla přijata rezolucí VS OSN. Trestného činu se ve smyslu této Úmluvy dopustí kterákoli osoba, která protiprávně a úmyslně sestrojí, umístí, vypustí nebo odpálí výbušninu či jiné nebezpečné zařízení ve veřejných prostorách, na území státu či vládního zařízení, v systému veřejné dopravy nebo v zařízení infrastruktury, a to s úmyslem způsobit smrt nebo vážná zranění; či úmysl způsobit rozsáhlé škody na příslušném místě, zařízení nebo systému, kde takové škody mají za následek či je pravděpodobné, že by měly za následek značné ekonomické ztráty. Trestán je i pokus o takovýto teroristický útok

¹⁴⁰ Šturma, P. a kol.: Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. C.H.Beck, Praha 2003, str. 23.

Úmluva se snaží o kontrolu a omezení používání neoznačených a neodhalitelných plastických trhavin. Smluvní strany se zavázaly zajistit na svých územích účinnou kontrolu plastických trhavin, které neobsahují jednu z detekčních látek popsanych v Technické příloze. Každý stát musí mimo jiné přijmout účinná opatření k zákazu výroby neoznačených plastických trhavin a k zabránění jejich dovozu nebo vývozu, nutná opatření k uplatnění přísné kontrol nad držením a převodem neoznačených trhavin vyrobených či dovezených před vstupem Úmluvy v platnost, dále přijmout nezbytná opatření k zajištění, aby všechny zásoby neoznačených trhavin byly zničeny, spotřebovány, označeny nebo trvale zneškodněny do 3 let (u vojenských a policejních skladů do 15 let).¹⁴⁰

7.2.5 Obecněji koncipované smlouvy proti terorismu

Mezinárodní úmluva o potlačování teroristických bombových útoků

- datum přijetí: 15. prosince 1997
- místo přijetí: New York
- originální název: International Convention for the Suppression of Terrorist Bombing
- Česká republika: ratifikace dne 6.9.2000; účinnost dne 23.5.2001; ve sbírce vyhlášena pod č. 80/2001 Sb.m.s.

Byla sjednána na půdě Valného shromáždění Organizace Spojených národů a byla přijata rezolucí VS OSN. Trestného činu se ve smyslu této Úmluvy dopustí kterákoli osoba, která protiprávně a úmyslně sestrojí, umístí, vypustí nebo odpálí výbušninu či jiné nebezpečné zařízení ve veřejných prostorech, na území státu či vládního zařízení, v systému veřejné dopravy nebo v zařízení infrastruktury, a to s úmyslem způsobit smrt nebo vážná zranění; či úmysl způsobit rozsáhlé škody na příslušném místě, zařízení nebo systému, kde takové škody mají za následek či je pravděpodobné, že by měly za následek značné ekonomické ztráty. Trestán je i pokus o takovýto teroristický útok

¹⁴⁰ Šturma, P. a kol.: Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. C.H.Beck, Praha 2003, str. 23.

(čl. 2).¹⁴¹ Každá smluvní strana přijme nezbytná opatření pro stanovení své jurisdikce nad uvedenými činy, pokud trestný čin je spáchán na území tohoto státu; nebo trestný čin je spáchán na palubě plavidla plujícího pod vlajkou tohoto státu nebo na palubě letadla, které je evidováno podle zákonů tohoto státu v době, kdy byl spáchán příslušný trestný čin; nebo trestný čin je spáchán státním příslušníkem tohoto státu. Smluvní strana je oprávněna rovněž stanovit svou jurisdikci nad jakýmkoli takovým trestným činem, pokud trestný čin je spáchán proti státnímu příslušníkovi tohoto státu; nebo trestný čin je spáchán proti státu nebo vládnímu zařízení tohoto státu v zahraničí, včetně velvyslanectví nebo jiných diplomatických či konzulárních prostor tohoto státu; nebo trestný čin je spáchán bezdomovcem, který se na území tohoto státu obvykle zdržuje; nebo trestný čin je spáchán v pokusu přinutit stát nebo mu zabránit vykonat nějaký čin; nebo trestný čin je spáchán na palubě letadla, které je provozováno vládou tohoto státu (čl. 2).

Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu

- datum přijetí: 9. prosinec 1999
- místo přijetí: New York
- originální název: International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism
- Česká republika: stav v r. 2005 – ve 2. čtení v poslanecké sněmovně; projednávána pod č. 954

Byla sjednána Valným shromážděním Organizace Spojených národů a přijata rezolucí č. 54/109. Jde o první skutečně obecně pojatou protiteroristickou smlouvu, která se nezabývá pouze určitým typem či prostředkem teroristických aktivit, nýbrž postihuje to, co je společné terorismu vůbec a zároveň nebylo upraveno v již existujících mnohostranných právních instrumentech, tj. financování terorismu. Hlavním účelem a základním cílem této Úmluvy je velmi jasná, striktní a přísná penalizace aktivit, jež směřují k financování terorismu,

¹⁴¹ Lukášek, L.: Úmluva o potírání teroristických bombových útoků. Právník 2/1999, str. 145.

resp. jednotlivých teroristických útoků.¹⁴² Financování terorismu se dopustí jakákoliv osoba, jestliže „jakýmkoliv prostředky, přímo nebo nepřímo, protiprávně a úmyslně poskytne nebo shromažďuje finanční prostředky s úmyslem, aby byly použity, nebo s vědomím, že mají být použity, ať už plně nebo zčásti, za účelem uskutečnění:

- a. některého z trestných činů definovaných v jedné ze smluv uvedených v příloze (příloha obsahuje 9 z 11 mnohostranných smluv, o kterých jsem se zmínila výše; neobsahuje - Tokijskou úmluvu a Úmluvu o označení plastických trhavin);
- b. jakéhokoliv jiného činu zamýšleného k tomu, aby způsobil smrt nebo vážné tělesné zranění občana nebo jakéhokoliv jiné osoby nehrající aktivní úlohu v nepřátelských akcích za situace ozbrojeného konfliktu, je-li účelem takového činu, ať už v důsledku jeho povahy nebo kontextu, zastrašit obyvatelstvo nebo přinutit vládu nebo mezinárodní organizaci, aby uskutečnila nebo se zdržela uskutečnění jakéhokoliv činu.¹⁴³

Článek 4 Úmluvy zavazuje smluvní státy, aby zajistily kriminalizaci těchto činů podle vnitrostátního práva a jejich trestání přiměřenými sankcemi, které berou v úvahu závažnou povahu těchto trestných činů. Úmluva zahrnuje i preventivní opatření v boji proti přípravám na financování terorismu, zejména povinnosti finančních institucí ve vztahu k identifikaci zákazníků a oznamování neobvyklých transakcí. Kromě toho každý smluvní stát přijme v souladu se svými vnitrostátními právními principy vhodná opatření k identifikaci, odhalování a zmrazení nebo zabavení jakýchkoliv finančních prostředků, použitých nebo vyčleněných za účelem spáchání výše uvedených trestných činů, a rovněž tak výnosy pocházející z takových činů, jakož i pro jejich konfiskaci (čl. 8).¹⁴⁴

¹⁴² Lukášek, L.: Úmluva o potlačování financování terorismu – další posílení mezinárodně-právního rámce boje proti terorismu. Právník 1/2001, str. 81.

¹⁴³ Šturma, P. a kol.: Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. C.H.Beck, Praha 2003, str. 25.

¹⁴⁴ Šturma, P. a kol.: Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. C.H.Beck, Praha 2003, str. 27.

7.3 Boj proti terorismu na regionální úrovni

7.3.1 Činnost Rady Evropy

Evropská úmluva o potlačování terorismu

- datum přijetí: 27. ledna 1977
- místo přijetí: Štrasburk
- originální název: European Convention on the Suppression of Terrorism
- Česká republika: ratifikace dne 15.4.1992; účinnost dne 15.7.1992; ve sbírce vyhlášena pod č. 552/1992 Sb.

V Úmluvě se termíny terorismus a teroristický trestný čin objevují pouze na začátku. V článku 1 se mluví o trestných činech nepovažovaných pro účely extradikce za politické, mezi něž jsou řazeny jednak činy spadající do působnosti univerzálních úmluv z let 1970 a 1971, jednak některé další trestné činy, a to útok na život, tělesnou integritu nebo svobodu osob požívajících mezinárodní ochrany, únos, braní rukojmí nebo svévolné zadržování a použití bomb, granátů, raket, automatických střelných zbraní nebo dopisů a balíků s výbušnou náplní, pokud představuje ohrožení osob. Za trestné se také prohlašují pokus a účast ve formě spolupachatelství a nápomoci. Čl. 7 zakotvuje důležitou zásadu mezinárodního trestního práva aut dedere aut judicare, kterou nedoprovází, jako je tomu u některých pozdějších regionálních úmluv, obecná povinnost judicare. Stíhat pachatele trestného činu musejí státy pouze tehdy, odmítnou-li žádost cizího státu o jeho vydání, zatímco pro případy, kdy žádný cizí stát o extradiaci nepožádá.¹⁴⁵

Na nedostatky Evropské úmluvy postupně začali poukazovat jednotliví odborníci a vyzývali k její revizi. Tuto myšlenku podpořil v **Deklaraci o boji proti mezinárodnímu terorismu** (rok 2001) Výbor ministrů, který pověřil vypracováním příslušného návrhu nově zřízenou Multidisciplinární skupinu pro mezinárodní akci proti terorismu (**Skupina GMT** = Multidisciplinary Group on International Action against Terrorism) tvořenou odborníky z různých členských států. Skupina vypracovala **Protokol k Evropské úmluvě**, který

¹⁴⁵ Bílková, V.: Boj proti terorismu a Rada Evropy. Trestněprávní revue 3/2003, str. 69.

15. května 2003 podepsali zástupci třiceti členských států Rady Evropy. Její platnost tedy závisí na ratifikaci všemi stávajícími smluvními stranami Evropské úmluvy. Přínos Protokolu spočívá v snaze o modernizaci a adaptaci Evropské úmluvy na podmínky současného světa.¹⁴⁶

7.3.2 Boj proti terorismu na poli Evropské unie

Již Maastrichtská smlouva z roku 1992 výslovně prohlásila „předcházení a potírání organizované i neorganizované kriminality, zejména terorismu.“ (čl. 29, ex K.1) za jeden z úkolů Evropské unie a podřadila jej pod třetí pilíř týkající se spolupráce v oblasti justice a vnitra. Opatření a nástroje přijaté v rámci EU se týkají soudní a policejní spolupráce, boje proti financování terorismu, zlepšení kontroly na hranicích a začlenění boje proti terorismu jako nedílné součásti zahraničních vztahů. V průběhu 90. let byly mimo jiné přijaty dvě deklarace Rady EU: **Deklarace o financování terorismu** ze dne 30. listopadu 1993 a **Deklarace o terorismu (tzv. Deklarace La Gomera)** ze dne 14. října 1995. Dále byla Radou EU dne 15. října 1996 přijata **Společná akce týkající se vytvoření a udržování Seznamu specializovaných protiteroristických schopností, znalostí a zkušeností k usnadnění protiteroristické spolupráce mezi členskými státy Evropské unie.**

K zesílení činnosti v boji proti terorismu dochází po 11. září 2001. V prosinci 2001 byl vytvořen seznam jednotlivců, skupin a jiných subjektů viněných z vyvíjení teroristických aktivit. Byla posílena pravomoc Europolu a v jeho rámci vznikla zvláštní protiteroristická skupina tvořená odborníky a styčnými důstojníky z řad policie a zpravodajských služeb.

Země EU také formulovaly definici terorismu ve **Společném postoji Rady EU o použití zvláštních opatření k boji proti terorismu** z 27. prosince 2001. Jedná se o vymezení komplexní povahy, které kombinuje tři prvky: **způsob provedení činu** („útoky na život a fyzickou integritu, únosy a braní rukojmí, rozsáhlé ničení veřejného zařízení, zmocnění se prostředků osobní anebo nákladní dopravy, výroby a jakákoliv manipulace se zbraněmi a výbušninami, způsobení veřejného ohrožení vypuštěním nebezpečné látky či

¹⁴⁶ Bílková, V.: Nové regionální protiteroristické smluvní instrumenty přijaté po 11. září 2001. Mezinárodní politika 8/2003, str. 16.

přerušení dodávek klíčových zdrojů a dále hrozba spáchání kteréhokoli z těchto činů, vedení teroristické skupiny a účast na její činnosti zahrnující také financování“), **charakter činu** („čin je trestný podle vnitrostátního práva a může - na základě své povahy nebo souvislosti - vážně poškodit některou zemi či mezinárodní organizaci“) a **záměr pachatele** („čin je spáchán úmyslně a směřuje k některému z těchto cílů: závažné zastrašení obyvatel; donucení vlády nebo mezinárodní organizace k nějakému jednání nebo upuštění od nějakého jednání; a konečně vážná destabilizace nebo rozvrácení základních politických, ústavních, ekonomických či společenských struktur některé země nebo mezinárodní organizace“).¹⁴⁷

13. července 2002 schválila Rada EU **Rámcové rozhodnutí o boji proti terorismu**. Má odlišný právní charakter¹⁴⁸ a nesnaží se o komplexní úpravu. Obsahuje již zmíněnou definici a výčet konkrétních opatření, které mají členské země přijmout.

V rámci EU v současné době existuje Pracovní skupina pro boj s terorismem – **TWG - Terrorism Working Group**, která dohlíží na zahraniční a vnitřní aspekty postupů proti teroristickým aktivitám. S TWG úzce spolupracuje i Společná pracovní protiteroristická skupina, zaměřená na otázky spravedlnosti a vnitřních věcí (COTER – Common Foreign and Security Policy Working Group on Terrorism).

Důležitým nástrojem pro boj proti terorismu je také činnost Europolu, do jehož působnosti spadá i problematika terorismu. Europol byl zřízen **Úmluvou o zřízení Evropského policejního úřadu** – Europolu z roku 1995.

V roce 2004 Evropská rada na svém zasedání ve dnech 25. a 26. března 2004 schválila „**prohlášení k boji proti terorismu**“, na základě kterého přijala mezi jinými tato opatření:

- a) politický závazek podepsaný všemi členskými a přistupujícími státy pro společný postup proti teroristickým činům v duchu doložky o solidaritě uvedené v článku 42 Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu;

¹⁴⁷ Šturma, P. a kol.: Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. C.H.Beck, Praha 2003, str. 49.

¹⁴⁸ Rámcová rozhodnutí jsou přijímána jednomyslně a slouží ke sblížení právních a správních předpisů členských států. Zavazují státy co do výsledku, kterého má být dosaženo, volbu prostředku ponechávají na jejich rozhodnutí

- b) vytvoření úřadu koordinátora pro boj proti terorismu;
- c) výzva členským státům, aby realizovaly opatření uvedená v akčním plánu boji proti terorismu, který přijala Rada dne 21. září 2001, nebo opatření navržená v jiných iniciativách;
- d) stanovení sedmi aktualizovaných strategických cílů, aby Rada rozhodla o přijetí revidovaného akčního plánu boje EU proti terorismu a podala o něm zprávu na zasedání Evropské rady v červnu 2004.¹⁴⁹

Evropská rada ve dne 16. a 17. června 2004 schválila **revidovaný akční plán boje EU proti terorismu** připravený Radou, ve kterém se více než 200 opatření rozvíjí sedm strategických cílů na vysoké úrovni:

- a) prohloubení mezinárodního souhlasu a zvýšení mezinárodního úsilí boje proti terorismu;
- b) zamezení přístupu teroristů k finančním a jiným ekonomickým zdrojům;
- c) maximální zvýšení kapacit v rámci institucí EU a členských států vyčleněných pro odhalování, vyšetřování a stíhání teroristů a prevenci teroristických atentátů;
- d) ochrana bezpečnosti mezinárodní přepravy a zajištění účinného systému kontroly na hranicích;
- e) zvýšení schopnosti členských států překonat následky teroristického atentátu;
- f) zkoumání faktorů, které zvyšují podporu terorismu a účast v něm;
- g) zaměření činnosti v rámci zahraničních vztahů EU na upřednostnění třetích zemí, kde je nutné zlepšit schopnost a připravenost bojovat proti terorismu.¹⁵⁰

Dále bych jen zmínila některé dokumenty, které byly přijaty na poli EU k boji proti terorismu:

- **Deklarace Rady EU: Deklarace o financování terorismu ze dne 30.11.1993**

¹⁴⁹ Rosa Díez Gonzáles: Pracovní dokument k evropské strategii boje proti terorismu, 18.11.2004, [cit. 5.6..2005], dostupné na World Wide Web <http://www.europarl.eu.int/meetdocs/2004_2009/documents/dt/547/547811/547811cs.pdf>

¹⁵⁰ tamtéž

- Doporučení Rady EU o spolupráci v boji s financováním teroristických skupin ze dne 9.12.1999
- Rámcové rozhodnutí o boji proti terorismu ze dne 13.6.2002, které schválila Rada EU.
- Rozhodnutí Rady implementující článek 2(3) Nařízení (Rady EU) č. 2580/2001 o specifických restriktivních opatřeních směřujících vůči určitým osobám a celkům v rámci boje proti terorismu.
- Společný postoj Rady EU 2003/906/CFSP aktualizující společný postoj 2001/931/CFSP o aplikaci specifických opatření pro boj proti terorismu a zrušující společná postoj 2003/651/CFSP.
- Společný postoj Rady EU o aplikaci specifických opatření pro boj proti terorismu.
- Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13.6.2002 týkající se evropského zatykače a postupu vydávání zločinců v rámci členských států
- Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 týkající se společných vyšetřovacích týmů
- Rozhodnutí Rady ze dne 28. února 2002 o zřízení Evropské jednotky pro soudní spolupráci (Eurojust)

7.4 Další kroky České republiky v boji proti terorismu

Je nepochybné, že vedle mezinárodní a evropské spolupráce, musí jednotlivé státy mezi sebou vést i vzájemný dialog a uzavírat dvoustranné smlouvy vedoucí ke spolupráci v boji proti terorismu. Toho si je vědoma i Česká republika, proto už několik takových smluv uzavřela, patří mezi ně:

Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Italské republiky o spolupráci v boji proti terorismu, organizovanému zločinu a nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami

- podepsána v Praze 22.3.1999 a vyhlášena jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí pod č.37/2000 Sb.m.s.

Strany se v této dohodě zavazují ke spolupráci, která bude spočívat zejména ve:

- a. výměně informací, poznatků a údajů týkajících se terorismu a organizovaného zločinu
- b. v pravidelných výměnách zkušeností a technologických poznatků v oblasti bezpečnosti letecké a železniční dopravy za účelem předcházení a odvracení teroristických činů (čl. 2, čl. 3).
- c. zřizování expertních týmů
- d. setkávání ministrů vnitra.

Dohoda se také zabývá ochranou poskytovaných údajů (čl. 12, čl. 13).

Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Moldavské republiky o spolupráci v boji proti organizovanému zločinu, nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, terorismu a dalším druhům závažné trestné činnosti.

- podepsána v Praze 7.8.2003 a vyhlášena jako Sdělení Ministerstva zahraničních věcí pod č. 116/2004 Sb.m.s.

Smluvní strany se dohodly zejména na spolupráci při prevenci, odhalování a vyšetřování trestných činů se vztahem k zahraničí. Dohoda vymezuje oblasti v nichž se bude spolupráce uskutečňovat (čl. 1).

Spolupráce se bude realizovat i předáváním potřebných informací, u kterých je vymezen i způsob jejich ochrany.

Stejný charakter jako výše uvedené smlouvy mají:

Smlouva mezi Českou republikou a Rumunskem o spolupráci v boji proti organizovanému zločinu, nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami a prekurzory, terorismu a další závažné trestné činnosti

- podepsána v Praze dne 13.11.2001 a vyhlášena jako Sdělení Ministerstva zahraničních věcí pod č. 33/2003 Sb.m.s.

Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Chorvatské republiky o spolupráci v boji proti organizovanému zločinu, nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, terorismu a dalším druhům nebezpečné trestné činnosti

- podepsána v Praze 30.11.1999 a vyhlášena jako Sdělení Ministerstva zahraničních věcí pod č. 110/2002 Sb.m.s.

Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Lotyšské republiky o spolupráci v boji proti terorismu, nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami a organizovanému zločinu

- podepsána v Praze dne 14.11.2000 a vyhlášena jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí pod č. 44/2001 Sb.m.s.

Zákon č. 409/2001 Sb. o poskytnutí státní záruky České republiky pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou v důsledku válečných nebo teroristických akcí provozem letadla v souvislosti s provozováním letecké dopravy

Česká republika se zavazuje poskytnou leteckému dopravci, který provozuje obchodní dopravu na základě licence, státní záruku pro případ odpovědnosti za škodu na životě, zdraví nebo věci způsobenou v důsledku válečných nebo teroristických akcí třetím osobám v souvislosti s provozem letadla při provozování letecké dopravy (§ 1 odst. 1).

Záruka se poskytuje na škodu, která není pojištěna nebo přesahuje horní hranici pojistného plnění.

Hranici výše státní záruky je 500 000 000 USD a to na jednu škodnou událost bez ohledu na počet poškozených třetích osob, přičemž třetí osobu, tento zákon vymezuje jako osobu, která není účastníkem přepravní smlouvy, není k dopravci v pracovním poměru ani nevykonává pro dopravce činnost v jiném než pracovním poměru (§ 1 odst. 3 a odst. 4).

Zákon č. 48/2000 Sb. o opatření ve vztahu k afghánskému hnutí Talibán

Tento zákon stanovuje, že každý je povinen v souladu s tímto zákonem dodržovat mezinárodní sankce Rady bezpečnosti Organizace spojených národů nebo Rady Evropské unie vůči Tálibánu.

Za porušení povinnosti v rozsahu podle nařízení vlády vydaného k provedení § 1 může být fyzické nebo právnické osobě uložena pokuta až do výše 5 000 000 Kč (§ 8 tohoto zákona). Vedle toho je možné jako sankci uložit propadnutí věci, jestliže

- a. byla použita nebo určena k jednání porušujícímu povinnosti vyplývající z tohoto zákona nebo byla takovým jednáním získána nebo
- b. získána za věc podle písmene a).

7.5 Shrnutí

Postihnout veškerou činnost mezinárodních a regionálních organizací v boji proti mezinárodnímu terorismu by bylo problematické. Proto jsem se zaměřila pouze na 12 úmluv na poli mezinárodním a na některé příklady boje proti terorismu na poli regionálním. Jednotlivé státy a mezinárodní organizace realizují další kroky, které se přímo nebo nepřímo dotýkají boje s terorismem. Nezanedbatelnou roli na tomto poli hraje Organizace spojených národů, o jejíž činnosti jsem již zmínila při sjednávání Mezinárodní úmluvy o potlačování teroristických bombových útoků nebo Mezinárodní úmluvy o potlačování financování terorismu. V roce 1999 OSN zřídila Odbor prevence terorismu (Terrorism Prevention Branch) jako součást Centra OSN pro prevenci mezinárodního zločinu.

S terorismem úzce souvisí organizovaný zločin, proto je nezbytné vyvíjet snahy k posílení boje proti němu, neboť velké množství finančních prostředků teroristických skupin pochází z provozování organizovaného zločinu, zejména z obchodu s drogami. Pokud tedy dojde postupnému zamezování ilegálního obchodu s drogami bude to mít i pozitivní dopad na omezení činnosti teroristických skupin, protože ztratí jeden ze zdrojů svých příjmů. V rámci OSN pracuje Komise OSN pro narkotika a Divize pro narkotika. Na prvním kongresu

OSN O prevenci zločinu byl ustanoven Mezinárodní výbor pro kontrolu narkotik, který přijal Úmluvu proti ilegálnímu obchodu s narkotiky a psychotropními látkami. V roce 1991 byl ustaven Mezinárodní program OSN pro narkotika a v roce 1997 Úřad OSN pro drogy a prevenci zločinu (ODCCP - Office for Drug Control and Crime Prevention), v jehož rámci bylo zřízeno Centrum pro prevenci mezinárodního zločinu (Centre for International Crime Prevention - CICP), který se mimo jiné zabývá speciálními teroristickými aktivitami.

Státy, jakož i mezinárodní a regionální organizace stále vyvíjí činnost, aby byly přijaty další úmluvy potírající terorismus. V současné době existuje několik návrhů úmluv o mezinárodním terorismu. Organizace spojených národů vyhlásila po útocích na Spojené státy jako svou prioritu zesílení spolupráce států při prevenci a potlačování mezinárodního terorismu. Byl zřízen Výbor ad hoc na základě rezoluce Valného shromáždění OSN pro přípravu komplexní úmluvy o mezinárodním terorismu. Regulace je nutná i v oblasti zbraní hromadného ničení, tj. jaderných, radiologických, chemických, biologických a toxinových zbraní. V této oblasti existuje ruský návrh Úmluvy o potlačování činů jaderného terorismu nebo návrh Mezinárodní úmluvy o potlačování činů jaderného terorismu předložený „přáteli předsedy“ (skupina tvořená členy byra ad hoc výboru Valného shromáždění OSN zřízeného rezolucí VS OSN 51/210 z roku 1996).¹⁵¹

Na závěr je nutné říci, že dosud neexistuje mezinárodní smlouva, která by řešila odpovědnost státu za mezinárodní terorismus. Proto v této oblasti budou aplikována pravidla obecného mezinárodního práva o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování.

¹⁵¹ Šturma, P. a kol.: Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. C.H.Beck, Praha 2003, str. 55.

ZÁVĚR

Domnívám se, že z poskytnutých informací, je možné Českou republiku charakterizovat jako relativně bezpečnou zemi, které riziko terorismu hrozí jen v omezené míře, není však vyloučeno, že se situace může změnit. Zatím teroristé využívají naši republiku jako tranzitní zemi nebo místo, kde mohou uskutečňovat své schůzky a navazovat kontakty. Tedy by bylo nelogické, aby na takovou zemi útočili. Přesto všechno klade Česká republika velký důraz na prevenci a zakotvování jednotlivých nástrojů pro boj s terorismem do právního řádu, podílí se na mezinárodní a evropské spolupráci směřující k jeho postupnému zničení. Naše země je smluvní stranou fakticky všech protiteroristických úmluv. Ze strany významných britských a amerických zpravodajských služeb jsou naše bezpečnostní složky zabývající se otázkami terorismu hodnoceny kladně. Ze strany EU jsme ohodnocováni pozitivně, pokud se týká přijímání a začleňování jednotlivých nástrojů v podobě nařízení a směrnic do právního řádu. Přesto se na poli boje proti terorismu musíme ještě hodně učit od zemí, jejichž bezpečnostní složky jsou na vysoké úrovni a účinně bojují s terorismem.

Ke změně v přístupu České republiky, resp. Československa, k terorismu, dochází po roce 1989, zejména v souvislosti se změnou zahraničněpolitické orientace, což se promítlo ve vzniku nových bezpečnostních rizik. Dalším mezníkem byl vstup České republiky do NATO v roce 1999, čímž na sebe země přebrala část odpovědnosti za celosvětovou bezpečnost, tedy i boj proti terorismu. Vstup měl i negativní důsledek spočívající ve vzniku nových bezpečnostních rizik, členství v NATO znamená, že jsme spojencem západní Evropy, ale také Spojených států amerických.

K odlišnému přístupu k terorismu dochází po 11. září 2001, kdy se ukázalo, že je nutné proti terorismu zasáhnou razantněji. Na tyto události reagovalo nejen mezinárodní společenství, jednotlivé země, ale i Česká republika, která přijala řadu opatření.

Důležitou součástí boje proti terorismu je začleňování právních nástrojů postihujících jeho projevy do právního řádu, zejména do trestního zákona a

trestního řádu. Myslím si, že velmi dobré kroky byly provedeny novelou trestního zákona č. 537/2004 Sb., kterou byla do trestního řádu včleněna nová skutková podstata trestného činu teroristického útoku, poprvé se objevuje trestný čin postihující přímo projevy terorismu. Důležitý přínos bude mít zajisté i novela trestního řádu č. 539/2004 Sb., kterou byl do trestního řádu začleněn nový institut evropského zatykače. Jde o nový nástroj, který se teprve musí v praxi osvědčit, přesto se domnívám, že jeho přínos v boji proti terorismu bude znatelný.

Obecně lze konstatovat, že Česká republika disponuje dostatečným množstvím účinných prostředků pro trestání teroristů, ale také prostředky, které mohou sloužit jak k odhalování možných cílů teroristů, tak i pachatelů provedených teroristických útoků. Právní úprava má i své nedostatky bylo by potřeba přeformulovat trestný čin teroru, jako takový je nezbytný a určitě může sloužit k boji proti terorismu, ale pokud se podíváme na současné projevy terorismu, jen těžko by některý z nich naplňoval skutkovou podstatu teroru, bez ohledu na to, že by se velmi obtížně prokazovalo, zda daný útok směřoval proti ústavnímu zřízení.

Bohužel skutková podstata trestného činu teroristického útoku nedokáže pokrýt všechny projevy terorismu, zpravidla k jeho postihu budou využívány i jiné skutkové podstaty trestných činů, které jsou zařazeny do různých hlav trestního zákona. Tento problém je dán tím, že se dosud na mezinárodním poli nepodařilo přijmout jednotnou definici pojmu terorismu, která by následně mohla být přijata jednotlivými státy, důsledkem je odlišný přístup jednotlivých států k postihu projevů terorismu. Nelze očekávat, že by v blízké době byla formulována taková skutková podstata, která by dokázala reagovat na všechny projevy terorismu.

Domnívám se, že je nezbytné v právním řádu více posílit postih financování terorismu. Česká republika už kroky učinila, např. novelou č. 61/1996 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Je to dobrý posun, ale ne ještě dostatečný. Nezbytné je, aby došlo k uzákonění trestní odpovědnosti právnických osob, protože zpravidla tady dochází k

největšímu toku peněz směřujícímu do teroristických organizací. V České republice byly zaznamenány snahy ze strany osob pocházejících z arabských zemí o založení nadačních fondů nebo neziskových organizací na našem území, přes které by následně mohly proudit peníze do teroristických organizací.

Další otázkou, nad kterou je nezbytné se zamyslet, je možnost rozšíření pravomocí Policie a zpravodajských služeb. Již nyní disponují širokou škálou prostředků, které mohou využít k předcházení nebo odhalování teroristických činů. Z jedné strany by možná rozšíření potřeba nebylo, kdyby policie a zpravodajské služby plnili své povinnosti na maximum, často lze totiž vidět jejich laxní a nedostatečný přístup v plnění jednotlivých úkolů. Přesto je nutné dodat, že kdyby došlo v některých případech ke zrychlení procedur, např. při zjišťování, zda má daná osoba účet nebo rychlejší nařizování odposlechů, mohlo by to v boji proti terorismu pomoci. Otázkou však zůstává, jestli by naopak nedošlo ke zneužívání těchto prostředků.

Domnívám se, že by také nebylo od věci, kdyby došlo ke zlepšení spolupráce mezi policií nebo zpravodajskými službami a mobilními operátory. Uvedu příklad – osoba oznámí, že je v obchodním centru umístěna výbušnina, kterou odpálí mobilním telefonem, nebudou-li splněny její podmínky. Není tedy nic snadnějšího než mít možnost požádat mobilního operátora, aby na určitou dobu v určitém prostoru vypnul síť.

Do boje proti terorismu je zapojeno ministerstvo vnitra, ministerstvo obrany, ministerstvo zahraničních věcí, policie, zpravodajské služby atd. Jde o spoustu osob, které spolu musí komunikovat a předávat si navzájem informace, přestože jsem si vědoma, že existují útvary specializující se na boj s terorismem, možná by stálo za úvahu zřízení pozice koordinátora v otázkách boje proti terorismu, který shromažďoval veškeré informace v této oblasti a mohl je dále poskytovat, popř. poskytovat součinnost při kontaktu s bankami, komisí pro cenné papíry atd.

Česká republika hrozbě terorismu věnuje dostatečnou pozornost, důkazem je i schvalování tzv. Národního akčního plánu boje proti terorismu,

který Usnesením schvaluje vláda České republiky. Jde o ucelený materiál popisující současnou úroveň protiteroristických opatření (zahraničně-politických, vojenských, logistických, legislativních, organizačních atd.).

Dosud nebyl v České republice proveden „klasický teroristický útok“, přesto se často setkáváme s anonymními telefonáty, které hrozí výbuchem bomby, otrávením zdrojů pitné vody, pokud nebudou splněny podmínky, nebo jde pouze o oznámení, že na určitém místě byla umístěna bomba. Tyto hrozby nelze brát na lehkou váhu, proto často bývají evakuovány budovy nebo veřejné prostory a hledána zmiňovaná výbušnina, ve většina případů bez výsledku. Není nutné zmiňovat, že vše stojí nemalé finanční prostředky.

Boj s terorismem je záležitostí několika let, lépe řečeno desítek let, ale přesto si troufám říct, že jej není možné úplně odstranit, protože pokud se podaří odstranit jednu teroristickou skupinu, je velmi pravděpodobné, že vznikne další.

Na závěr bych ráda uvedla slova plukovníka Miri Eisen, velitelky bojových sborů rozvědky Izraelské obranné armády, které pronesla během své přednášky v Jeruzalémě, které dle mého názoru výstižně přibližuje pojem terorismu. „Jeden z největších mýtů terorismu je, že se někdo ráno vzbudí, cítí se zdrcen okupací, a pak zázračně najde nějakou bombu. Terorismus není spontánní. Není to reakce na cosi. Je to organizované. Terorismus něco stojí. Stojí hodně peněz. Peníze drží terorismus v chodu.“

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Chmelík, J. a kol.: Zločin bez hranic - Vyšetřování terorismu a organizovaného zločinu. Linde, Praha 2004.
2. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Linde, Praha 2005.
3. Lukášek, L.: Fenomén mezinárodního terorismu ve světle současného mezinárodního práva. Západočeská univerzita v Plzni, 1999.
4. Danics, Š.: Extremismus hrozba demokracie. Policie history, Praha 2002.
5. Pavlíček, V. a kol.: Ústava a ústavní řád České republiky, komentář I. Díl. Linde, Praha 1999.
6. Pavlíček, V. a kol.: Ústava a ústavní řád České republiky, komentář II. díl – Práva a svobody. Linde, Praha 1999.
7. David, V., Malacka, M.: Fenomén mezinárodního terorismu. Linde, Praha, 2005.
8. Němec, M.: Organizovaný zločin. Naše vojsko, Praha 1995.
9. Chmelík, J.: Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. Linde, Praha 2001.
10. Brzybohatý, M.: Terorismus I. Police History, Praha 1999.
11. Štruma, P. a kol.: Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. C.H.Beck, Praha 2003.
12. Píkna, B.: Evropská unie - vnitřní a vnější bezpečnost a ochrana základních práv (na pozadí boje proti mezinárodnímu terorismu). Linde, Praha 2002.
13. Němec, M.: Mafie a zločinecké gangy. Eurounion, Praha 2003.
14. Nožina, M.: Mezinárodní organizovaný zločin v České republice. Themis, Praha 2003.
15. Brzybohatý, M. a kolektiv autorů: Terorismus a my. Computer press, Praha 2001.
16. Ehl, M.: Globalizace pro a proti. Academia, Praha 2001.
17. Teed, P.: Moderní oxfordský slovník 20. století. nakladatelství IRIS , I. vydání, Praha 1994.

18. Kropáček, L.: Islám a Západ – Historická paměť a současná krize. Vyšehrad, Praha 2002.
19. Konzelmann, G.: Džihád – Velká svatá válka. nakladatelství Dialog, Liberec 2003.
20. Lewis, B.: Dějiny blízkého východu. nakladatelství Lidové noviny, Praha 1997.
21. Strmiska, M.: Terorismus a demokracie. Pojetí typologie subverzivního teroristického násilí v soudobých demokraciích. Masarykova Univerzita, Brno 2001.
22. Chossudovsky, M.: Válka a globalizace, Pravda o 11. září. nakladatelství :INTU:, Praha 2003.
23. Reid, S., T.: Crime and criminology, Ninth Edition. McGraw-Hill Higher Education, United States 2000.
24. Hole, G.: Fanatismus. Portál, Praha 1998.
25. Danics, S.: Extremismus hrozba demokracie. Policie history, Praha 2002
26. Black, H., C.: Blackův právní slovník II, 6. vydání. Victory Publishing, 1993.
27. Všeobecná encyklopedie Diderot, svazek 4. ř-ž. Nakladatelský dům OP Diderot, Praha 1998.
28. Ulfkotte, U.: Hrozba terorismu. Ikar, Praha 2003.
29. Alexander, Y., Nanes, A., S.: Legislative responses to terrorism. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht 1986.
30. Frey, R., G., Morris, W., CH.: Violence, Terrorism and justice. Cambridge University Press, 1991.
31. The network of terrorism. produced by U.S. Department of State, United States 2001.
32. Brzybohatý, M.: Terorismus II., Policie history, Praha 1999.
33. Carr, C.: Dějiny terorismu. Práh, Praha 2002.
34. David, D., Malenovský, J.: Mezinárodně právní aspekty potlačování mezinárodního terorismu. Univerzita J.E. Purkyně v Brně, Svazek 46, Brno 1983.

35. Potočný, M., Ondřej, J.: Mezinárodní právo veřejné - Zvláštní část. 4., doplnění a rozšířené vydání. C.H. Beck, Praha 2003.
36. Bonanate, L.: Mezinárodní terorismus. Columbus, Praha 1997.
37. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. Eurolex Bohemia, Praha 2002.
38. Novotný, O. a kol.: Trestní právo hmotné, I. Obecná část. Codex, Praha 1997.
39. Novotný, O. a kol.: Trestní právo hmotné, II. Zvláštní část. Codex, Praha 1997.
40. Jelínek, J., Sovák, Z.: Trestní zákon a trestní řád, poznámkové vydání s judikaturou, 16. vydání. Linde, Praha 2001.
41. Jelínek, J.: Trestní právo, novelizace v letech 1997 – 1999. Linde, Praha 2000.
42. Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púrý, F.: Trestní řád. Komentář 4. vydání. C.H.Beck, Praha 2002.
43. Schmidt, A.P., Jongman, A.P. et al.: Political Terrorism. Swidoc, Amsterdam and Transaction Books, 1988.
44. Šámal, P., Púrý, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář 6. vydání. C.H.Beck, Praha 2004.
45. Pacner, K.: Československo ve zvláštních službách, IV. Díl. Themis, Praha 2002.
46. Whittaker, D.: The Terrorism Leader. Second Edition London, Routledge 2003.
47. Fryšták, M.: Informátor jako jeden z nástrojů v boji s organizovaným zločinem. Časopis pro právní vědu a praxi 1/2005, str. 42-47.
48. Novotný, O.: Znovu k návrhu nového trestního kodexu. Trestní právo 3/2005, str. 2-5.
49. Kučera, P., Richter, M.: Telefonní odposlechy. Trestní právo 1/2005, str. 2-11.
50. Sokol, T.: Odposlech. Právní rádce 1/2005, str. 4-11.
51. Bílková, V.: Vybrané právní otázky prevence a represe chemického terorismu. Trestněprávní revue 5/2005, str.123-129.

52. Cejp, M.: Ohrožení společnosti organizovaným zločinem - důsledky pro vězeňství. *Trestní právo* 2/2005, str. 18-22.
53. Čeplová, V.: Trestní odpovědnost všech členů organizované skupiny jako nezbytný předpoklad přísnější trestněprávní kvalifikace? *Trestněprávní revue* 3/2005, str. 74-77.
54. Růžička, M.: Operativně pátrací prostředky. *Právní rádce* 11/2001, str. 22-24.
55. Kučera, V.: Vyhošťovací vazby a výkon trestu vyhoštění, K některým aspektům právní úpravy. *Právní rádce* 10/2001, str. 21-22.
56. Šturma, P.: Odpověď mezinárodního práva na hrozbu mezinárodního terorismu. *Právník* 2/2003, str.150-183.
57. Lukášek, L.: Úmluva o potírání teroristických bombových útoků. *Právník* 2/1999, str. 144-154.
58. Kopal, V.: Mezinárodněprávní ochrana bezpečnosti civilního letectví. *Právník* 9/1972, str. 696-704.
59. Mareš, M.: Vymezení pojmů terorismus, válka a guerilla v soudobé bezpečnostní terminologii. grantový projekt GAČR 407/03/D 105 „Politické násilí a terorismu v České republice“, str. 19-32.
60. Lukášek, L.: Význam mezinárodního práva při potlačování mezinárodního terorismu. *Právník* 9/1998, str. 753-783.
61. Khol, R.: Národní bezpečnostní strategie USA a ČR. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 2004.
62. Nožina, M.: Organizovaný zločin v zemích Visegradské čtyřky, *Bezpečnostní témata* 1/2004, str. 3-4.
63. Khol, R.: Rozvoj evropské bezpečnostní a obranné politiky v roce 2004, *Bezpečnostní témata* 1/2004, str. 5-6.
64. Cejp, M.: Výzkum organizovaného zločinu v České republice. časopis *Kriminalistika* 3/2004, str. 8-9.
65. Mareš, M.: Politické násilí a terorismus v České republice. grantový projekt GARČ 407/03/D105.

66. Brzobohatý, M.: Současný terorismu. Vojenské rozhledy 2/2002, str. 46-47.
67. Jazairiová, P.: Terorismus. Mezinárodní politika 12/2001, str. 27-28.
68. Eichler, J.: Globální terorismus. Mezinárodní politika 12/2001, str. 18-20.
69. Šedivý, J.: Nové paradigma terorismu. Mezinárodní politika 1/2003, str. 4-7.
70. Jelínek, P.: Rozvojová pomoc a boj proti mezinárodnímu terorismu. Mezinárodní politika 1/2003, str. 9-10.
71. Nožina, M.: Islámský terorismus v jihovýchodní Asii. Mezinárodní politika 11/2002, str. 23-24.
72. Nožina, M.: Nová tvář al – Káidy. Mezinárodní politika 7/2003, str. 6-7.
73. Dolník, A.: Bioterorismus reálná hrozba. Mezinárodní politika 2/2002, str. 40-41.
74. Dolník, A.: Jak postupovat proti státům podporujícím terorismus? Mezinárodní politika, 10/2002, str. 33-34.
75. Seng, M.: Terorismus a právo, Časopis pro právní vědu a praxi 3/2001, str. 233-235.
76. Bílková, V.: Boj proti terorismu a Rada Evropy, Trestněprávní revue 3/2003, str. 69-73.
77. Lukášek, L.: Úmluva o potlačování financování terorismu - další posílení mezinárodně právního rámce boje proti terorismu. Právník 1/2001, str. 80-96.
78. Kosek, M.: Některé příklady mezinárodní spolupráce v boji proti Terorismu. Mezinárodní politika 3/1999, str. 8-10.
79. Šturma, P.: Odpověď mezinárodního práva na hrozbu mezinárodního Terorismu. Právník 2/2003, str. 150-183.
80. Matoušek, J., Středa, L.: Mezinárodněprávní aspekty boje proti Terorismu. Mezinárodní politika 8/2002, str. 13-15.
81. Bílková, V.: Boj proti terorismu a mezinárodní právo. Mezinárodní politika 1/2002, str. 25-27.
82. David, V.: K Úmluvě proti braní rukojmí. Právník 10/1982, str. 901-911.

83. Bílková, V.: Nové regionální protiteroristické smluvní instrumenty přijaté po 11. září 2001. *Mezinárodní politika* 8/2003, str. 15–17.
84. Tesař F.: Mezinárodní terorismus. *Regio Centrum regionálních analýz* 1/2005, str. 5-6.
85. Bureš, J.: Blízký východ. *Regio Centrum regionálních analýz* 1/2005, str. 7-9.
86. Vopátek, V., Kratochvíl, P.: Postsovětský prostor (Bez Pobaltí). *Regio Centrum regionálních analýz* 1/2005, str. 11-13.
91. Šámal, P.: Nad tzv. Euronovelou trestního zákona provedenou zákonem č. 537/2004 Sb. *Právní zpravodaj* 11/2004, str.11.

Internetové odkazy

92. Beneš, J.: Evropská unie a terorismus, 23.9.2004, [cit. 11.3.2005], dostupné na World Wide Web
<<http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=824>>
93. Ministerstvo vnitra, odbor bezpečnostní politiky, 2002, [cit. 9.3.2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.mvcr.cz/dokumenty/teror/ter_def.html>
94. Ministerstvo vnitra, odbor bezpečnostní politiky, 2002, [cit. 9.3.2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.mvcr.cz/dokumenty/teror/p2_def.html>
95. Krulík, O.: Vyhodnocování úrovně plnění protiteroristických opatření v České republice: Rámec a základní dokumenty, 2/2004, [cit. 4.3.2005] dostupné na World Wide Web
<<http://www.strat.cz/Rexter/infor.php?id=28>>
96. Kolář, J.: rozhovor pro BBC, 19.9.2001, [cit. 13.1.2005] dostupné na World Wide Web <<http://www.bbc.co.uk/czech/interview/kolar2.htm>>
97. Ganor, B.: Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?, 2001, [cit. 25.5.2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.ict.org.il/articles/define.htm>

98. Havlicová, J.: URNA = kladivo na teroristy, 15.5.2005, [cit. 27.5.2005] dostupné na World Wide Web
http://www.mita_press.cz/hsp/2003/05/15.html
99. Svršek, J.: Praní špinavých peněz, 2002, [cit. 4.3.2003], dostupné na World Wide Web < <http://www.gymtc.cz/natura/2003/2/20030201.html>>
100. Křepelka, J.: Evropský zatykač jako součást českého právního řádu, 23.5.2003, [cit. 13.5.2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.integrace.cz/integrace/tisk.asp?id=680>
101. Tomášek, L.: Porušuje evropský zatykač lidská práva, 23.6.2004, [cit. 14.5.2005] dostupné na World Wide Web
http://pravniradce.ihned.cz/toISO-8859-2/1-10077480-14535310-F00000_d-0d
102. Vantuch, P.: Evropský zatýkácí rozkaz, 28.4.2004, [cit. 4.5.2005] dostupné na World Wide Web <http://pravniradce.ihned.cz/1-10024760-14273240-F00000_d1-e4>
103. Bílková, V.: Eurozatykač-hrozba nebo přínos?, 14.12.2004, [cit. 3.2.2005] dostupné na World Wide Web
<<http://www.iir.cz/upload/bezptemata12004.pdf>>
104. ČTK: Evropský zatykač bude fungovat i v ČR, 24.9.2004 [cit. 16.12.2004] dostupné na World Wide Web
<http://www.tiscali.cz/euro/euro_center_040924.780043.html>
105. Zahradka, L.: Změna pravidel v boji proti praní špinavých peněz 7.6.2005, [cit. 9.6.2005], dostupné na World Wide Web
<<http://www.epravo.cz/v01/tisk.php3?typ=clanky&recid=33848>>
106. Budka, I., Dvořák, V., Zimmel, V.: Zisk produkovaný organizovaným zločinem, jeho legalizace a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, 4/2000, [cit. 5.1.2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2000/00_04/budka.html>
107. Ministerstvo vnitra, odbor bezpečnostní politiky: Zpráva České republiky k naplňování závazků vyplývajících z rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1373 (2001) k boji proti mezinárodnímu terorismu, 2002, [cit. 8.12.2004] dostupné na World Wide Web
http://www.mvcr.cz/dokumenty/teror/ter_zpr.html

108. Klaus, V.: Zdůvodnění vrácení zákona Poslanecké sněmovně, 23.8.2004, [cit. 18.3.2005] dostupné na World Wide Web
<<http://www.hrad.cz/scripts/detail.php?id=1529>>
109. Bártíková, G.: Terorismus jako jeden z možných prostředků pro prosazování extrémistických cílů, 11.6.2002, [cit. 2.2.2005],
<<http://www.mvcr.cz/aktualit/sdeleni/2002/extrem?7.html>>
110. Novinky: Vyhožoval teroristickým útokem, dostal podmínku, 8.2.2005, [cit. 8.2.2005], dostupné na World Wide Web
<<http://www.novinky.cz/04/94/59.html>>
111. Novinky, ČTK: Češi by kvůli terorismu posílili pravomoci tajných služeb, 8.12.2004, [cit. 9.12.2004], dostupné na World Wide Web
<<http://www.novinky.cz/04/54/66.html>>
112. Bednaříková, D.: Anonymní telefonáty, 2002, [cit. 17.12.2004], dostupné na World Wide Web
<<http://www.mvcr.cz/aktualit/regiony/ostrava/2003/zpravy/anonymy.html>>
113. Ministerstvo vnitra, Odbor bezpečnostní politiky: Terorismus a jeho projevy v někdejší Československu a dnešní České republice, 2002, [cit. 16.12.2004], dostupné na World Wide Web
<http://www.mvcr.cz/dokumenty/teror/teror_cr.html>
114. Smolík, J.: Darking: prostředek nebo cíl?, 1/2004, [cit. 4.3.2005], dostupné na World Wide Web
<<http://www.strat.cz/Rexter/infor.php?id=20>>
115. Mareš, M.: Diskuse o protiextremistické politice v ČR, 2003, [cit. 28.2.2005] dostupné na World Wide Web
<<http://www.strat.cz/article.php?id=212>>
116. Mareš, M.: Anarchistický terorismus v České republice po roce 1989, 2/2004, [cit. 4.3.2005], dostupné na World Wide Web
<<http://www.strat.cz/Rexter/infor.php?id=26>>
117. Analýza: Terorismus v Evropě v roce 2002 - stručný přehled, 20.12.2002, [cit. 5.4.2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.strat.cz/article.php?id=41>

118. Mareš, M.: Přistěhovalectví a krajní pravice ČR, 2001, [cit. 7.2.2005]
dostupné na World Wide Web <<http://www.iips.cz/seps/tisk.php?ID=72>>
119. Mareš, M.: Společenskovední výzkum terorismu a politického násilí v ČR,
2003, [cit. 16.12.2004], dostupné na World Wide Web
<http://www.iips.cz/seps/clanek.php?ID=183>
120. Bezpečnostní informační služba: Výroční zpráva Bezpečnostní informační
služby za rok 2003, 18.10.2004, [cit. 1.3.2005], dostupné na World Wide
Web
<http://www.politikon.lezeni.cz/modules.php?name=News&file=print&sid=3890>
121. Kmenta, J.: Teroristé jezdí do Praha na odpočinek, 2003, [cit. 25.2.2005],
dostupné na World Wide Web
<http://www.czsk.net/svet/clanky/publicistika/terorpraha.html>
122. Mareš, M.: Perspektivy islámského extremismu v České republice,
17.9.2002, [cit. 25.4.2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.strat.cz/article.php?id=37>
123. Ministerstvo vnitra: Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní
bezpečnosti na území České republiky v roce 2001 (ve srovnání s rokem
2000), 2002, [cit. 16.12.2004], dostupné na World Wide Web
http://www.mvcr.cz/dokumenty/bezp_si01/2_2_9.html
124. Potůček, J.: Média a terorismus, 17.1.2005, [cit. 21.3.2005], dostupné na
World Wide Web <<http://e-polis.cz/view.php?id=20&catid=27>>
125. Ministerstvo vnitra, odbor bezpečnostní politiky: Typologie a metody
terorismu, 2002, [cit. 21.12.2004] dostupné na World Wide Web
<http://www.mvcr.cz/dokumenty/teror/typlog.html>
126. Kroupa, M.: Komunistické Československo podporovalo terorismus,
22.7.2002, [cit. 21.12.2004], dostupné na World Wide Web
<http://www.radio.cz/print/cz/30488>
127. Marek, J.: O čem se mluví, 2.10.2001, [cit. 21.12.2004], dostupné na
World Wide Web
<http://archiv.radio.cz/php/parse.phtml?soubor=%2Fcesky%2Focem%2F2-10-01.xml>

128. Drda, A.: Černobílý šátek si Arafat nasadil poprvé v Praze, 11.11.2004, [cit. 15.3.2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2004/11.../041111_cz_arafat_pckg.shtm>
129. Mašková, M.: Cvičili se teroristé v bývalé ČSSR, 5.10.2001, [cit. 11.3.2005], dostupné na World Wide Web
<<http://www.bbc.co.uk/czech/lupacr/119.shtml>>
130. Jež, O.: Protipotrátový terorismus, 2/2003, [cit. 4.3.2005], dostupné na World Wide Web <<http://www.strat.cz/Rexter/infor.php?id=3>>
131. Brynda, H.: 11.září: Tři roky poté, 12.9.2004, [cit. 22.2.2005], dostupné na World Wide Web <<http://www.radio.cz/cz/clanek/58081>>
132. Bastl, M.: Koncept politického kyber-terorismu, 0/2002, [cit. 4.3.2005], dostupné na World Wide Web
<<http://www.strat.cz/Rexter/infor.php?id=16>>
133. Analýza: Průběžné bilancování války s terorismem na počátku třetího roku, 2003, [cit. 5.4.2005], dostupné na World Wide Web
<<http://www.strat.cz/article.php?id=51>>
134. Ministerstvo obrany, Odbor bezpečnostní politiky, 2002, [cit. 16.2.2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.mvcr.cz/dokumenty/teror/ter_crl.html>
135. Ministerstvo vnitra, odbor bezpečnostní politiky: Informace o sta organizovaného zločinu na území České republiky v roce 2000, 2001, [cit. 1.2.2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.mvcr.cz/dokumenty/org_zlo/konc2000/cesky/1_pojem.html>
136. Frank, L.: Bezpečnostní prostředí České republiky, 2003, [cit. 5.3.2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.army.cz/mo/obrana_a_strategie/1-2003cz/frank.pdf>
137. Vláda České republiky: Bezpečnostní prostředí České republiky, 2003, [cit. 6.4.2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.vlada.cz/1250/vrk/rady/brs/dokumbrs/rok99/bezpstr.il2.htm>

138. Vláda České republiky: Bezpečnostní strategie České republiky, 2003, [cit. 18.2.2005], dostupné na World Wide Web
<http://wtd.vlada.cz/files/rvk/brs/dokumenty/bezpecnostni_strategie_2003.pdf>
140. Marešová, A., Kostková, P.: SOCIOLOGIE: Extremismu, 3.4.2005, [cit. 1.3.2005], dostupné na World Wide Web
<http://pes.internet.cz/veda/clanky/11557_0_0_0.html>
141. Čeplová, V.: Trestní odpovědnost všech členů organizované skupiny jako nezbytný předpoklad přísnější trestně právní kvalifikace?, 24.5.2005, [cit. 25.5.2005], dostupné na World Wide Web
<<http://www.ipravnik.cz/ipravnik/ipravnik.nsf/0/69A8F7C92112B3C0C1256FFE00457970>>
142. Vantuch, P.: Návrh nového trestního zákoníku, 28.4.2005, [cit. 4.5.2005], dostupné na World Wide Web <http://pravniciradce.ihned.cz/toISO-8859-2/1-10077480-16021900-F00000_d-f4>
143. Lukášek, L.: Euronovela Ústavy je dalším pokusem o narovnání nedůstojného postavení mezinárodního práva v českém právním prostředí, 2001, [cit. 20.6.2005], dostupné na World Wide Web
<<http://www.ipravnik.cz/ipravnik/ipravnik.nsf/0/611FB9ECF79DDA94C1256FE800411E3E>>
144. Sokol, T.: Odposlech, 26.1.2005, [cit. 10.6.2005], dostupné na World Wide Web <http://pravniciradce.ihned.cz/1-10078260-15548090-F00000_d-71>
145. Matejka, J.: Velký brat tě sleduje, aneb odposlech a záznam telekomunikačního provozu - právní aspekty, 30.4.2003, [cit. 8.3.2005], dostupné na World Wide Web
<<http://hno.ecn.cz/index.stm?x=127073&apc=nN1x1-->>>
146. Vantuch, P.: Novela trestního řádu, 25.8.2004, [cit. 4.5.2005], dostupné na World Wide Web http://pravniciradce.ihned.cz/toISO-8859-2/1-10077480-14793200-F00000_d-90

147. Analýza: Česká republika a současný boj proti terorismu, 31.10.2001, [cit. 5.6.2005], dostupné na World Wide Web
<<http://www.strat.cz/article.php?id=29>>
148. Pacner, K.: Terorismu socialistickým státem posvěcený, 3.7.2002, [cit. 21.12.2004], dostupné na World Wide Web
<http://zpravy.idnes.cz/vedatech.asp?r=vedatech&c=A020701_095210_ve_datech_jan>
149. ČTK: Interpol varuje před hrozbou bioterorismu, 2.3.2005, [cit. 2.3.2005], dostupné na World Wide Web
<<http://zpravy.centrum.cz/svet/clanek.phtml?id=334410&hp2>>
150. U.S. Department of Justice, Federal Bureau of Investigation: Terrorism in the United States 1999, Counterterrorism threat assessment and Warning unit counterterrorism division, 1999, [cit. 8.12. 2003], dostupné na World Wide Web <<http://www.fbi.gov/publications/terror/terror99.pdf>>
151. BIS: Terorismus, 2004, [cit. 3.4.2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.bis.cz/cinnost_.html>
152. Central Intelligence Agency: The War on Terrorism, Terrorism FAQs, 2005, [cit. 6.3.2005], dostupné na World Wide Web
<<http://www.cia.gov/terrorism/faqs.html>>
153. Terrorism Issues: What is terrorism, 2005, [cit. 6.2.2005] dostupné na World Wide Web
<<http://terrorism.about.com/od/historyofterrorism/a/defineterror.htm>>
154. Speváková B.: Neštovice – možná zbraň teroristů, 10.5.2004, [cit. 26.7.2005], dostupné na World Wide Web
<<http://lidovky.centrum.cz/tisk.phtml?id=260875>>
155. Ministerstvo vnitra ve spolupráci Ministerstva spravedlnosti: Zpráva o problematice extrémismu na území České republiky v roce 2002, 2003 [cit. 7.3.2005] dostupné na World Wide Web
<http://www.mvcr.cz/extremis/2002/zprav_02.doc>
156. Zpráva o bezpečnostní situaci na území ČR za rok 2003, str. 60;2004 [cit. 7.3.2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.mvcr.cz/dokumenty/bezp_si03/zprava03.doc>

157. Kovář, M.: Teroristické skupiny ve světě, časopis Policista, 2001, číslo 2, [cit. 17.8.2003] dostupné na World Wide Web
< <http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2001/0002/teror.html> >
158. Juran, L.: Terorismus, fenomén organizovaného zločinu, příloha časopisu Policista, 2002, č.9, [cit. 18.3.2005], dostupné na World Wide Web
< <http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2002/09/teror.html> >
159. Rosa Díez Gonzáles: Pracovní dokument k evropské strategii boje proti terorismu, 18.11.2004, [cit. 5.6..2005], dostupné na World Wide Web
<http://www.europarl.eu.int/meetdocs/2004_2009/documents/dt/547/547811/547811cs.pdf >
160. Vláda České republiky: Národní akční plán boje proti terorismu,2004, [cit. 7.3.2005] dostupné na World Wide Web
<<http://www.mvcr.cz/2003/aktualit/2004/nap2004.rtf>>
161. Idnes: Terorismus socialistickým státem posvěcený, 3.7.2002, [cit. 21.12.2004], dostupné na World Wide Web
<http://zpravy.idnes.cz/vedatech.asp?r=vedatech&c=A020701_095210_ve datech_jan>